

**ФАКУЛТЕТ “ИКОНОМИКА НА ИНФРАСТРУКТУРАТА”
КАТЕДРА “МЕДИИ И ОБЩЕСТВЕНИ КОМУНИКАЦИИ”**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд на тема:

**ДИСКУРСНО КОНСТРУИРАНЕ НА ОБРАЗА НА БЪЛГАРИЯ В АНГЛОЕЗИЧНИ
ПЪТЕПИСИ (1900-2017 г.)**

Автор:

Мая Гергова Бойчева

*Дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“
Професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки
Докторска програма по „Организация и управление извън сферата на
материалното производство (Медии и комуникации)“*

Научен ръководител:

Доц. д-р Светла Цанкова

София, 2025

Съдържание на автореферата

I.	Структура и съдържание на дисертационния труд	4
II.	Характеристика на дисертационния труд	5
	1. Актуалност и значимост на темата	5
	2. Обект и предмет на изследването	7
	3. Цел и задачи на дисертационния труд	7
	4. Основна теза на автора	7
	5. Методология, характеристика и ограничения на изследването	8
III.	Резюме на дисертационния труд	9
	1. Първа глава. Пътеписът като форма на създаване на медийна реалност	9
	2. Втора глава. Представяне на издателствата и печатните медии	23
	3. Трета глава. Образът на България в англоезични пътеписи	31
IV.	Резултати и изводи на изследването	52
V.	Приноси на дисертационния труд	56
VI.	Публикации по темата на дисертационния труд	57
VII.	Библиография	58

Дисертационният труд е в обем 250 страници, включващи 240 страници основен текст и 10 страници библиография. Състои се от увод, три глави със съответните подглави, заключение и библиография. Част от основния текст представлява авторски таблици и графики, визуализиращи резултатите от изследването.

Дисертационният труд беше обсъден в катедра „Медии и обществени комуникации“ на заседание на 09. 01. 2025, на което се взе решение за откриване на процедура за публична защита. Публичната защита ще се състои на 27.03.2025 в 13.00 ч. в УНСС. Материалите по защитата са на разположение на интересувалите се в сектор „Научни съвети и конкурси“ в УНСС, София.

I. Структура и съдържание на дисертационния труд

Увод

Първа глава. Пътеписът като форма на създаване на медийна реалност

1. 1. Медии и реалност

1.1.1. Пренасяне на значение и знание чрез медийния текст

1.1.2. Основни категории и понятия

1.1.3 Системен характер на медийния текст

1.1.4. Пътеписът в системата на медийните жанрове

1.1.5. Жанрови особености в пътеписа

1.2. Към комплексна изследователска методология

1.2.1. Дискурсивен анализ

1.2.2. Анализ на езиковите средства

1.2.3. Контент анализ

Втора глава. Представяне на издателствата и печатните медии

2.1. Изследователски подход към полето на културно производство

2.2. Англоезични издателства на пътеписи

2.2.1. Британски издателства

2.2.2. Американски издателства

Трета глава. Образът на България в англоезични пътеписи

3.1. Пътеписите в периода 1900-1919 г.: културни проекции на западния интервенционизъм и либерален ангажимент към България

3.2. Пътеписът между двете световни войни: импресионистично или аналитично портретуване на българското

3.3. България зад Желязната завеса 1945-1989: хегемония на дискурса на Източна Европа.

3.4. България след прехода (1990-2017): борба за завръщане (на балканисткия и източноевропейския дискурс)

Заклучение

Научни приноси

Списък с публикациите на автора по темата на дисертацията

Списък на таблиците и графиките

Библиография

II. Характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност и значимост на темата

Актуалността на дисертационния труд се обуславя от динамиката на българското обществено настояще. То е белязано от бурни процеси на интеграция и дезинтеграция, в които въпросите „Кои сме ние?“, „Какви са другите?“, „Как другите гледат на нас?“ имат непреходна актуалност. В настоящата Европа с разпадащи се и новосформиращи се блокове, с променящи се граници на европейското, България и българите се вълнуват живо от темите за идентичността, идентификацията и себеидентификацията. Редица наши учени пишат с тревога за порочното уеднаквяване на света под диктата на глобализационните процеси. Професор Ивайло Христов изтъква, че „глобализмът обслужва у нас чужди геополитически интереси, а налагането му като идеал на младите хора ще доведе до окончателно изтриване на родолюбивите чувства и окончателен срыв на националното съзнание и самосъзнание“ (Христов, 2011:19).

В разрез с това мнение други автори посочват, че до неотдавна „живяхме в относително затворен обществен строй, в който културното разнообразие не беше приоритет и чиято идеология пледираше и действаше изключително в посока съхраняване на национално-самобитното в идентичността на българската общност“ (Бойчева, 2021:6). Отварянето на границите в пряк и преносен смисъл насочи по-интензивно вниманието на света към България, но и породи самосъхранителни тенденции, противодействащи на глобализационната унификация и на наложените се мултикултурни модели в европейските общества.

Изследването отчита динамиката на глобализационните процеси, както и съпротивата на „малкия“ културен свят на българина. Колкото повече безпрепятствено се налага хегемонията на западната култура в българското пространство, толкова по-належащ е въпросът какво ни прави такива, каквито сме.

Дисертационният труд проблематизира нашата възприемчивост към редуктивистки външни тълкувания на българското преди всичко, като изтъква, че привилегираният наратив, заложен в англоезични публикации, е резултат от сложни взаимодействия и обстоятелства в културното производство. Изследването търси баланс между зачитането на трайно специфичното в българската реалност, но и зачитането на поликултурния свят, в който живеем. То се противопоставя на едностранчиви интерпретации на българското, разглеждайки начините, по които в пътеписа се описват чужди срещи с нашето

историческо наследство, и смислите, които му се приписват или отнемат. Установяването на многовариантност на смислите в диахрония, но едновариантност в синхронен план ще ни подтикне да обвържем тези означения не с изначална, неизменна българска същност, а с флуидни идентификационни процеси, чието начало е в сложното взаимодействие на групови и индивидуални социални актьори, преследващи определени интереси.

Още няколко фактора показват, че такова изследване на пътеписа е нужно. На първо място това е засиленият научен интерес към проблема за репрезентациите на българското в чуждата литература. Значими изследвания в последните години търсят отговор на въпросите какви конфликти на идентичността се тематизират в чуждата художествена продукция за България, а също и какъв е културният образ на България на страниците на англезичната периодика, разгледан в големите геополитически рамки на Източна Европа и Балканите.

В подкрепа на актуалността на изследването следва да изтъкнем и забележителната популярност и жизнеспособност на пътеписния жанр. Неговите възможности да твори образи и да бъде посредник между социални идентичности остават недооценени от медиазнанието.

Значимостта на изследването се аргументира от обстоятелството, че пътеписът е значим популярен жанр, който дава нов поглед към проблематичните срещи между културите и проумяване на напреженията, които се изграждат в глобализирания свят. В редица области на знанието все повече се налага разбирането, че популярното има не по-малък потенциал за дефинирането и предефинирането на социалните идентичности в сравнение с традиционната култура. Тенденцията на културен обрат в обществените науки припознава като свой обект на изследване всекидневното, а заедно с него и процесите на изживяване на идентичност и другост.

Съществува корпус от пътеписни текстове, описващи българското, които са изцяло непознати в България. Това са свидетелства за лични срещи с България, които представляват част от популярния информационен поток в англезичния свят по темата „България“, но които се осмислят в полето на политическото, разбирано като взаимоотношения на големи социални групи, изразяващи и отстояващи интересите си посредством властта. Познаването на този корпус от текстове позволява проследяване на генеалогията на различните нагласи към България в англезичния свят.

2. Обект и предмет на изследването

Насочвайки се към необследвания корпус от пътеписна продукция относно България, дисертационният труд определя за свой **обект** образа на България в англоезични пътеписи, публикувани в периода между 1900 г. и 2017 г. В обхвата на това поле изследването дефинира като основен проблем недостатъчната проученост на въпросите с какъв образ е идентифицирана България и по какъв начин, с какви средства е конструиран този образ и какви ефекти постига.

Предмет на изследването са текстовите и езикови механизми, прилагани при конструирането на образ и идентичност на България и българското в англоезични пътеписи.

3. Цел и задачи на дисертационния труд

Основна цел на изследването е да докаже, че пътеписите са част от потока на дискурсивното възпроизводство на образа на България в международен план. Те картографират българското в културен и политически аспект и показват неговите взаимоотношения с останалия свят. Търсят се доказателства, че пътеписите са част от цикличен процес на оформяне на външно обществено мнение за България, в чието начало стоят дефиниторите на публичния дискурс в англоезичния свят, и към който пътеписите прибавят стойност чрез личен разказ за среща с българското.

Изследването е насочено към изпълнение на следните **задачи**:

1. Представяне на образа на България в англоезичните пътеписи;
2. Поставяне на този образ в по-широк контекст – политически, геополитически, икономически, социален, културен и т.н.;
3. Изследване на езиковите стратегии за реализация на жанра пътепис и конкретно за формирането на образа на България.

4. Основна теза на автора

Дисертационният труд е построен върху тезата, че пътеписът функционира като елемент от широк комуникационен поток по теми от зададения дневен ред в англоезичното общество. Изследването проследява как англоезични пътеписи за България конструират

образа на българското за англоезичния читател и с какви политически употреби е свързан този конструкт. Изследва се промяната на оптиката, през която външният поглед наблюдава и тълкува България чрез проследими езикови механизми на посочване на различие и подобие в репрезентативни стратегии на очерняне, есенциализация, приобщаване, романтизиране, екзотизация, политизация, изтъкване на цивилизационна другост и др..Обосновава се тезата, че променящата се репрезентативна парадигма е зависима от трансформациите в авторската родна среда и от променящата се идентичност на пишещия субект и че пътеписният дискурс реконституира на най-близко до гражданите ниво концепциите на традиционната геополитика и има принос към задаването на рамка за спазването на световен ред.

5.Методология, характеристика и ограничения на изследването

Изследването се реализира в методологичната рамка на дискурсивния анализ, който представлява изучаване на езика в аспектите на неговата инструменталност и създаването на смисли. Дискурсивният анализ се фокусира върху текста като социална практика и върху лингвистичния ресурс, привлечен за реализирането на тази практика.

Анализът на текстовете в трета глава прилага основно метода на критическия дискурсивен анализ и по-специално подхода на Виенската школа, наричан още исторически дискурсивен анализ.

Настоящата разработка прилага също и качествен/интерпретативен контент анализ чрез систематично идентифициране на определени характеристики на комуникативните събития (пътеписи) и извеждане на предположения за техния смисъл.

Изследването е ограничено до публикуваните пътеписи в англоезичното книгоиздаване. Книгата-пътепис е стабилна медия с дълъг живот и възможност да въздейства върху различни поколения читатели. Друго ограничение е избраният период (1900-2017 г.), който е достатъчно дълъг, за да позволи едновременното прилагане на историческа и тематична перспектива към изследването.

III. Резюме на дисертационния труд

Първа глава: Пътеписът като форма на създаване на медийна реалност

Първа глава разглежда пътеписния медиатекст като творец на символна реалност чрез основното градивно средство на разположение – езика. Изложени са основните теоретични постановки на семиотичната и дискурсивистката школа в теорията на репрезентацията, за да бъде проследен механизъм на изграждане на значение и трансмисията на смисли и знание към аудиторията. Пътеписният текст е разгледан като проводник на идеологически и културни влияния благодарение на функционирането си в система от медийни текстове и жанрове и благодарение на своята същност като сложна вътрешно организирана езикова система.

1.1. Медии и реалност

Редица трудове в българското медиазнание от последните две десетилетия анализират критично връзката между социалния факт и неговата репрезентация в медиите. Подлага се на съмнение очакването, че социалните факти съществуват „някъде там“, а функцията на медиите е да ги открият и да ги сведат до знанието на публиката обективно и безпристрастно.

Според проф. Добрева, „картината на света, представена в масмедиите, е **специфична реалност**. Масмедийната „реалност“ винаги само фрагментирано представя обективната реалност – в този смисъл тя е орязана, частична, непълна реалност. Добрева обобщава, че навсякъде в масмедиите реалността е опосредствана чрез селекция, съкращение, подчертаване и оценка, направени от определени идеологически позиции (Добрева, 2011:29).

Медийните продукти, по думите на професор Монова реализират възможността „да казват винаги или нещо повече или нещо по-малко“ (Монова, 1999:57). При това отклонението на информационната реалност от онтологичния свят подлежи на контрол, упражняван от медиите чрез текстовете. Информационният поток посредством цялата богата гама от журналистически текстови форми – информационни и интерпретативни – строи в съзнанието втори свят, често несъвпадащ с реалния, но винаги отъждествяван с него, а при определени условия приеман дори и за по-реален. Тази информационна версия на реалността е белязана от неточност и едностранчивост преди всичко поради необходимостта отразяването да става на някакъв език. Не може да се отдели описанието на фактите от езика, с който те се отразяват, а езиковото обозначаване винаги носи

допълнителен смислов, оценъчно-коментарен, емоционален акцент, който се добавя – понякога само контекстуално, друг път чрез пресупозитивната система – към обективното съдържание на отразяваното събитие (Монова, 1999). Оттук произтича необходимостта от задълбочено разглеждане на медиатекста, оспорване на неговото тълкуване като прозрачен носител на смисъл, като еднозначно послание, и отчитане на комплексния характер на комуникативния акт.

1.1.1. Пренасяне на значение и знание чрез медийния текст: социален конструктивизъм

Теорията на медиите осветлява конструирания характер на медийната реалност посредством понятийния апарат на социалния конструктивизъм и по-специално „социологията на знанието“ на Бъргър и Лукман, чиято основна концепция е социалното конструиране на реалността – процес, при който хората чрез своите действия и взаимодействия постоянно създават споделена реалност. Под „реалност“ се разбира ежедневиият живот, осмислян и тълкуван от хората като последователен, свързан свят (Berger & Luckmann, 1991:33).

В парадигмата на социалния конструктивизъм медиите са социален актьор в изграждането на символна реалност. Медиите организират и разпространяват знание за ежедневиия живот, както и знание за контексти, отдалечени от ежедневиия живот, или извън периметъра на прекия житейски опит на аудиторията. Те опосредстват познание за света, което е недостъпно чрез непосредствен контакт. Както при създаването на медиен продукт, така и при неговата рецепция се задействат схеми за типизация, които правят възможен преноса на смисъл от източника към реципиента. Преносът на значение и знание се реализира благодарение на способността на езика да постига символност, като се отделя от непосредственото и изгражда смислови връзки, които пренасят значения за реалността между социалните актьори.

1.1.2. Основни категории и понятия

Социалният конструктивизъм е в основата на теорията на репрезентацията, която снабдява с понятийен апарат изучаването на комуникацията и културата. Според Стюарт Хол понятието „репрезентация“ означава „произвеждане на смисъл на понятията в нашите умове посредством езика“ (Hall, 1997:17). Репрезентацията ни позволява да придадем смисъл на света, първо като конструираме съответствия между нещата от света и нашите понятия за тях – нашата концептуална карта, и второ, като конструираме

съответствие между нашата концептуална карта и система от знаци. Връзката между нещата от живота, нашите понятия за тях и знаците изгражда значения, които се фиксират в езика (Hall, 1997:19). Знаците могат да бъдат звуци, думи, образи, текстове.

Настоящото изследване тълкува понятието „образ“ като знак, който комуникира смисъл чрез функционирането си в система на репрезентация. **Знакът** е физически обект, носещ значение, и е сбор от означаващо и означаемо. Връзката между означаващото и означаемото е произволна. Същевременно тази връзка се закрепва/фиксира с взаимното съгласие на всички ползватели на знаковата система/езика в хода на комуникацията, т.е. тази връзка е конвенционална и възможна само благодарение на социалния факт на комуникацията.

Според теорията на репрезентацията значението не е вътрешно заложено нито в нещата от реалността, нито в самите знаци. То се произвежда в релации. Става ясно, че означителният процес не е нито еднозначен, нито прозрачен.

Автори като Фиск и Хол определят реципиентите на медийния текст като активни създатели на съдържание, привнасящи предварително усвоени културни компетенции в своето тълкуване на текста. Търсенето на смисъла на означенията изключително в рамките на текста, оперирайки с езиковите наличности, е недостатъчно за отчитане на всички валидни смисли.

От Фуко настоящото изследване взима идеята, че **дискурсът** е регулиран начин на говорене, който дефинира и произвежда обектите на познание, като с това управлява начина, по който провеждаме определени практики и говорим по определени теми. Дискурсът конструира, определя и произвежда обектите на познание по разбираем начин, изключвайки други начини за осмисляне като неразбираеми. Под „**дискурс**“ Фуко разбира репертоар от съждения, осигуряващи език за говорене по определена тема в определен исторически момент. Дискурсът налага граници на създаването на смисли, като управлява начина, по който може да се говори или разсъждава по дадена тема.

В определен исторически момент дискурсът е проследим в широк обхват от текстове или форми на поведение в редица институционални сектори на обществото. Споделената култура, разбрана като научено социално поведение, е основен фактор в произвеждането на знание. Знанието от своя страна е винаги обвързано с властови отношения, защото то се използва за управление на социалното поведение в практиката. Знанието, свързано с властта, конструира „**истината**“, като ѝ придава статут на

безспорен, окончателно доказан факт, съществуващ извън времето и контекста. Според дискурсивистката школа в теорията на репрезентацията не може да се говори за абсолютна истина, а за „**режим на истината**“ – твърдения, произведени и наложени в хода на упражняването на власт, и обслужващи определени интереси.

Тъй като значенията са флуидни и подлежат на договаряне между социалните актьори, **идеологията** е опит да се фиксират значенията с определена цел – налагане или оспорване на позициите във властта на дадена социална група. Идеологиите са дискурси, които придават смисъл на социалните практики. Те произвеждат приемлив начин за разбиране на света, като отхвърлят други интерпретации като неприемливи. Макар че идеологиите могат да бъдат представени като система от идеи, те най-често присъстват като фрагментарни означения на „здравия разум“, разположени интертекстуално в различни репрезентации.

За дискурсивистите знанието не е постигане на вярна и обективна картина на реалността, а научаване как да се справяме с реалността. Ние произвеждаме различни описания на света и използваме тези, които ни се струват най-подходящи за нашите цели. Използваме различни изразни средства, защото преследваме различни цели в комуникацията. Приема се определението на ван Дайк (инспирирано от конструктивизма на Фуко), че **знанието** представлява споделени вярвания, удовлетворяващи епистемните критерии на една епистемна общност (van Dijk 2005:72). Както се вижда от това определение, всяка общност или исторически момент от съществуването на тази общност има свои критерии, които позволяват на нейните членове да установят, че определени вярвания се тълкуват и споделят като знание, а други не.

Знанието (или вярванията, тълкувани като знание) са флуидни и контекстово зависими. Ето защо дискурсивистите наблягат върху понятието **контекст**, дефинирано като „знание, което определя световите, приемани за даденост от комуникиращите в техния дискурс (Chilton 2004: 96). Според ван Дайк съществуват модели на контекста – ментални репрезентации (концептуализации) на характеристиките на социалната ситуация, в която комуникиращите взаимодействат, произвеждат и възприемат текстове. За да протича ефективна комуникация, е необходимо участниците в комуникативното събитие да допускат наличието на висока степен на споделено знание. Ако те принадлежат към една и съща епистемна общност, тогава те имат много споделено знание, касаещо общността изобщо, което не е нужно да бъде валидирано, за да продължи комуникацията. Вместо валидиране комуникацията изважда на преден план **пресупозиции** – бази от знания,

складирани в дългосрочната, а също и в епизодичната памет за действащия комуникативен контекст (van Dijk, 2005).

Социалният ред се конституира в дискурсите на властта, произвеждащи субекти, които се вписват в този ред, конституират го и го възпроизвеждат. Субектността се произвежда дискурсно и изразяващият се субект се вписва в налични дискурсивни позиции, за да проумее реалността и да изглежда „на място“ спрямо другите участници в комуникацията. Изразявайки се, субектът заема позиция, подчинена на регулативната власт на дискурса, същевременно изграждайки своята **идентичност**. Работата с теоретични източници позволява няколко извода относно понятието „идентичност“:

- В основата на понятието „идентичност“ стои отличаване по отношение на другостта.
- Функцията на идентификацията е да подтикне към адекватни действия.
- Бинарностите свой-чужд, цивилизация-варварство, запад-изток, център-периферия, прогрес-изостаналост и др. изразяват променливи съотношения.
- Идентификациите се поддържат във времето от дискурса (езиковия репертоар, архива от езикови репрезентации).

Понятийният апарат в теорията на репрезентацията, по-точно на нейната дискурсивистка школа, както и нейните аргументи ни позволяват да разглеждаме медийния продукт не от гледна точка на неговата истинност или репрезентативна стойност, а по отношение на неговите цели – като ново (поредно) описание на нашия социален свят, подпомагащо справянето с предизвикателствата на социалната реалност. Осветляването на идеологическите и културни влияния на медийния текст предполага анализ на текстовото съдържание и форма, но само ако те се разглеждат в тяхната взаимовръзка с останалите компоненти на комуникативния акт, което да позволи разкриване на влиянието на социално-комуникативния контекст.

1.1.3. Системен характер на медийния текст

Всеки текст трябва да се трактува като системно образувание въз основа на две обстоятелства. Първо, от гледна точка на съотношението си с извънтекстовата действителност текстът представлява комплексен езиков знак на определен отрязък от действителността. Всеки текст чрез средствата на езика пресътворява някакъв факт, обект, събитие, явление и функционира като негово знаково съответствие. (Добрева 1994: 27).

Второ, текстът е висша комуникативна единица заради способността си да изпълнява самостоятелна комуникативна функция в процеса на общуване. Той функционира като посредник между участниците в общуването, осигурява взаимното им разбиране и регулирането на съвместната им дейност.

Медийният текст също има системен характер. Според Монова анализът на медийния текст изисква прилагането на комуникативен подход, защото този подход се опира върху тълкуването на езиковото общуване като социална дейност, осъществявана чрез текстове. Медийните текстове пресъздават социалния факт, трансформирайки го в образ, построен по правила, позволяващи той да бъде отчужден и споделян с други хора. Тогава той добива връзка с други предмети и субекти, бива домислян. Домислянето на образа от реципиента е функция от контекстовата интерпретация на социалния факт и на пресупозитивната система на комуникатора и реципиента (Монова, 1999:76). Необходимо е тълкуване извън границите на чисто лингвистичната трактовка на текста и отчитане значимостта на извънезиковите критерии за неговото създаване и възприемане.

Подобно на дискурсивистите ван Дайк и Чилтън, Монова изтъква особената важност на два аспекта на комуникативния акт: **контекста** и наличието на система от **пресупозиции**. Контекстът представлява общите социални, политически, икономически и културни обстоятелства, в чиито рамки се случва социалният факт и се пресъздава в медиен текст. За бързото и лесно дешифриране на текста е особено важно наличието на общи пресупозиции у комуникатора и реципиента. В определението на Монова пресупозициите са невербално изразена информация, своеобразен подтекст, екстралингвистични знания /наричат ги още фонове знания/, които и заглавието и отделното изречение и текстът като цяло притежават (Монова, 1999:116).

Изграждането на медийния текст разполага с механизми за отразяване на социалните факти така, че вариантите за интерпретиране или домисляне на съобщенията да се контролират на различни нива.

Един от механизмите за контролиране на интерпретациите на медийния продукт е т. н. **фрейминг**. Рамкирането работи по модела на включване и изключване на определено съдържание от аморфната маса на възприеманата социална реалност. Този подбор придава значимост, релевантност на избраните аспекти за сметка на други. Рамкирането представлява съчетаване на интересите на комуникаторите и техните ресурси за постигане на свързано разбиране на социалния свят. (Reese, 2008:11).

Друг механизъм за контролирано интерпретиране на медийния продукт е **стереотипът**. Добрева определя стереотипите като устойчиви, опростени представи за нещата от света, които влияят върху възприемането на действителността, като насочват мисленето в определена предварително налична схема. Стереотипите имат познавателна функция – те улесняват опознаването на света.

1.1.4. Пътеписът в системата на медийните жанрове

Пътеписът има системен характер като всеки медиен текст: той е сложен езиков знак на определен отрязък от действителността и функционира като посредник между участниците в общуването, осигурява взаимното им разбиране и регулирането на съвместната им дейност.

Съществуват препятствия пред неговата нееднозначна типологизация, произтичащи от избора на критерий. За някои изследователи най-важният критерий при типологизирането на медийните жанрове е начинът, по който чрез определен текст се **организира** определено въздействие (Монова, 1999:99). Благодарение на различните начини на организиране на информацията в текста се стига до дадено внушение. Различно е внушението, постигнато чрез информационния образ на събитието, от това, постигнато чрез интерпретативните или експресивните форми.

В типология на жанровете, отчитаща различните подходи на комуникатора към отразяването на социалния факт както и функцията на текста и използваните композиционно-речеви форми, пътеписът може да бъде дефиниран като наративен текст, изпълняващ експресивна функция в есеистично пресъздаване на реалността. Според това определение един пътепис съчетава събитийност и размишление, които изразяват автора.

Според други изследователи основен типологизиращ критерий при жанровете е отношението между моделирания в текста свят и извънтекстовата действителност. Разгледани по този начин, журналистическите жанрове биват информационно-събитийни, аналитични и художествено-публицистични. В тази подялба пътеписът се позиционира сред художествено-публицистичните жанрове, които са гранични по отношение на фактуалността на журналистическите жанрове и фикционалността на литературните жанрове (Борисова, 2007)..

Публицистични жанрове

Публицистиката обединява взаимодействащи си характеристики и елементи: фактическа основа, логически анализ и атрактивност на израза. Познавателен обект на публицистиката е социалният факт. Публицистичният текст надниква отвъд факта: зад частното той търси поводи и основания за общото; търси изворите на явлението, вглежда се в мотивацията и принципа; схваща индивидуалното като частна проява на общото, типичното; прави прогнози. С една дума основното в технологията на публицистичния текст е **метафоризирането** на факта, откриването на непреходния смисъл и трайния му ефект.Публицистичното моделиране представлява документализиране и охудожествяване на медийния факт (Борисова, 2007:174).

Възможни са следните **обобщения** за типологизацията на пътеписа като жанр:

- В системата на медийните жанрове пътеписът спада към публицистичните жанрове, които наричаме още художествено-документални.
- В композиционно отношение пътеписът има сюжетно-събитиеен характер.
- Пътеписът е граничен жанр по отношение на баланса фактуалност-фикционалност.
- Пътеписът метафоризира социалния факт, придавайки на конкретно наблюдаваното валидни смисли, надхвърлящи актуалната сегашност.
- Пътеписът проектира образа на автора, на времето и обществените нагласи.

1.1.5. Жанрови особености на пътеписа

Съпротивата на пътеписа към ясна жанрова типологизация е особено очевидна в констатациите на западни изследователи, които възприемат за своя отправна точка или тематично-съдържателните или формално-структурните специфики на пътеписа. Очертаната полиморфност на пътеписа и функционалната му флуидност водят до извода, че е излишно да се абсолютизират както тематично-съдържателните, така и формално-структурните отграничителни маркери на пътеписния жанр. Познаваме се на Карл Томпсън, според когото пътеписът най-добре може да бъде тълкуван като „констелация на много различни видове писане и текстове, свързани помежду си не поради съблюдаването на единен, прескриптивен модел, а с наличието на набор от „семейни прилики“ в духа на определението на Лудвиг Витгенщайн (Thompson, 2011:27). С други

думи, има редица характеристики и атрибути, които ни позволяват да определим един текст като пътепис, и всеки отделен текст демонстрира различен подбор и комбинация на тези атрибути.

Централна за жанра е концептуализацията: не-фикционален наратив от първо лице, разказващ за пътуване. Около централната концептуализация се прикачват различни модуси или под-жанрове, даващи превес на автобиографичното, документалното, интерпретативното, художественото и др. Всеки от тези модуси има своя история, представлява определен начин на **филтриране** на непосредствено преживяното и обслужва определен аспект на конструирането на символна реалност чрез пътеписа.

Можем да обобщим, че в жанрово-типологичните особености на пътеписа задължително присъстват три елемента:

- действително пътешествие,
- припокриване на автор и герой на повествованието,
- демонстрирано признание за *лични* впечатления.

Пътеписът е изключително хетерогенен жанр с наративна, дескриптивна и аргументативна съставка. Той описва хронологична поредица от събития и обекти, но и посочва причинно-следствени връзки и се стреми да убеждава. Пътеписът се стреми да отрази видяното, чутото, действителността като реалност, като фактология, но се ползва от богатия репертоар на художествената репрезентация. Пътеписецът се придържа към възпроизвеждане на действителните факти, но при избора на тематични акценти, чрез подбора на “ситуации”, той дава воля на своята позиция и придружава фактите с коментар. Така авторът оформя идеологията на целия текст, превръща се в интерпретатор на преживяното, в коментатор с определена цел и задача.

Рамкирайки преживяната реалност в селектирани кадри и поставяйки за обсъждане актуална обществено-значима проблематика, пътеписът функционира като публицистичен текст. Пътеписният текст е силно перформативен, тъй като той е канал, по който адресантът/пътеписец, съобразявайки се с културните/когнитивни модели на своята вътрешна група, избира дискурсивни стратегии, за да влияе на адресата (обикновено също член на вътрешната група) в изграждането на мнение.

В заключение може да се каже, че пътеписът пряко илюстрира сложността на проблема за медийните репрезентации на реалността. Пътеписът, както и всеки друг медиен текст, е елемент на символната реалност, която не е пряко отражение на обективната реалност.

1.2. Към комплексна изследователска методология

Позовавайки се на очертаната проблематичност на жанровата типологизация и на по-рано изложените теории, разглеждаме пътеписите за България като проявление на дискурса за България в англоезичния културен обмен и предлагаме тяхното изследване с методите на дискурсивния анализ.

1.2.1. Дискурсивен анализ

Дискурс-аналитичният метод на Лакло и Муф е полезен за това изследване с постановката, че дискурсът се формира благодарение на частичното закрепване на значения около определени „възлови точки“. Така дискурсът представлява редуциране на възможностите за създаване на смисъл. Въвежда се термин за знаци без фиксирано значение, които са отворени за приписване на смисъл – „плаващо означаващо“. Понятията за „идентичност“ или „социално единство“ са плаващи означаващи. Те се зареждат с различно съдържание при различни артикулации, т.е. те са „мит“.

Критическият дискурсивен анализ (КДА), разработен от школата на Феъркло, изследва систематично „...често непрозрачните взаимоотношения на каузалност и детерминираност между а/ дискурсивните практики, събития и текстове и б/ по-широките структури, взаимоотношения и процеси на обществото и културата; как такива практики, събития и текстове се пораждат и оформят идеологически от властови отношения и как непрозрачността на взаимоотношенията между дискурса и обществото е сама по себе си фактор за затвърждаването на властта и хегемонията“ (Fairclough, 1995).

Критическият дискурсивен анализ е приложим към настоящото изследване с триизмерната аналитична рамка, която предлага. На текстово ниво настоящото изследване проучва езиковите характеристики, които изграждат формата и съдържанието на текста, и достига до определена интерпретация на текста. На нивото на дискурсивната практика настоящият анализ се фокусира върху процесите на създаване и интерпретация на текста, като проследява интертекстуална верига, в която „един и същ“ текст може да бъде видян в различни варианти. На нивото на социалната практика се изследването търси отговор на въпроса на какви социални, политически и културни обстоятелства е плод въпросната дискурсивна практика; какви са политическите и социалните последици от

дискурсивната практика; прикриват ли се или се укрепват неравните властови отношения в обществото от дискурсивната практика

Изследването се ползва в най-голяма степен от **историческия дискурсивен подход** - подвид на КДА, разработен от „Виенската школа на дискурсивен анализ“ като специализиран модел за анализ на националистическия дискурс и дискурсивното конструиране на национална идентичност. При него целта е да се интегрира информация за историческия контекст на различни видове дискурс и да се проследят в диахрония техните промени. Тази методология е особено подходяща за настоящото изследване, тъй като е насочена специално към идентифициране и анализ на стратегиите за представяне на Аз-а и Другия, а също и стратегиите за конструиране на вътрешни групи и външни групи чрез използването на лингвистични и аргументационни техники.

Основните принципи на историческия дискурсивен подход могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Прецизно отчитане на обстоятелствата и контекста, тъй като дискурсите могат да бъдат описани и тълкувани само в техния специфичен контекст;
- Съпоставяне на съдържанието на изказването с историческите събития и факти, а също и с други налични отчети (интертекстуалност);
- Прилагане на интердисциплинарен подход при отчитане на интерпретациите, направени от специалисти в други области (социология, история, психология);
- Прецизно описание на текстовете на всички езикови нива.

1.2.2. Анализ на езиковите средства

Извън рамката и процедурите, предложени от историческия дискурсивен анализ, настоящото изследване анализира пътесите от гледна точка на техните текстоизграждащи механизми. Разглеждат се техните конститутивни единици и постигането на смислова свързаност с комуникативна цел.

Системният подход към текста, очертан от проф. Андреана Ефимова, разглежда текста като система от организирани по определени правила елементи и конструкции и същевременно като изпълняващ конкретна комуникативна функция в състава на някаква по-висша социална система – комуникативна ситуация, възникнала за целите и според изискванията на дадена /извършваща се в момента/ социална дейност (Ефимова,

2014:131). Възприемането на такъв подход към пътеписа прави възможно отчитането на неговата жанрова специфика като съчетание от документалност и художественост и наред с това силната му функционалност като фактор и обект на влияние при дефинирането на реалността.

1.2.3. Контент-анализ

Изследването прилага анализ на съдържанието, защото това е широко приложим метод, когато се налага обобщаване и описване на ключови характеристики на голям обем езиков материал. Прилага се резюмиране, целящо редуциране на материала със запазване на същността и създаване на управляем корпус чрез абстракция на оригиналното съдържание, експликация – обяснение и аотиране на материала чрез анализ на котекста и контекста (обстоятелствата около комуникиращите) и накрая – структуриране, което означава филтриране и извличане на определена структура от материала (Mayring по Titscher 2000:64).

Изводи от първа глава

Проучените теоретични източници позволяват да се направят изводи за пътеписа като форма на конструиране на медийна реалност.

1. Пътеписът като всеки медиен продукт създава картина на света, която е конструирана реалност, опосредствана чрез селекция, съкращение, подчертаване и оценка, направени от определени идеологически позиции. Доминиращата идеология в обществото, към която медиите се придържат, има деформиращ ефект върху медийната репрезентация на реалността.
2. Селективните дефиниции за реалното се произвеждат и поддържат чрез определени езикови практики. Езикът е сложна система от знаци, които пренасят значения за реалността между комуникатор и реципиент. Значението на знака е социална конвенция, породена от означителните практики, които организират релациите между знаците. Репрезентацията не следва модел на еднопосочна трансмисия, а по-скоро на взаимодействие, в хода на което значенията се изграждат, затвърждават, избледняват, променят, а също и договарят от комуникиращите.
3. Понятийният апарат на дискурсивистката школа в теорията на репрезентацията позволява разглеждането на пътеписа като медиен продукт не от гледна точка на

неговата истинност, а от гледна точка на неговата функционалност като описание на нашия социален свят. Пътеписът е продукт на дискурсивна практика, осигуряваща език за говорене по определена тема в определен исторически момент. Пътеписният дискурс разполага с определен езиков репертоар, управляващ начина, по който може да се говори или разсъждава по темата „България“, т.е. да се концептуализира нейният образ в даден исторически момент. Пътеписният дискурс за България е проследим в множество от текстове в даден исторически момент и е контекстово зависим.

4. Пътеписът като медиен текст пресъздава социалния факт, трансформирайки го в сложен езиков образ, споделян с други хора, които на свой ред го свързват със собствения си опит и домислят знака. Домислянето на образа/знака от реципиента е функция от контекстовата интерпретация на социалния факт. Пътеписът трябва да се анализира не само на лингвистично ниво, но и на нивото на извънтекстовите влияния върху неговото създаване и възприемане – общите социални, политически, икономически и културни обстоятелства, определяни като контекст, в чиито рамки се случва социалният факт и се пресъздава и възприема като медиен текст.
5. Елемент на вътрешнотекстовите влияния са жанровите особености на пътеписа. Формално-структурните и тематично-съдържателни аспекти на пътеписа варират, понякога автобиографичното, документалното, интерпретативното или художественото вземат превес, но пътуването е основният тематичен и структурен белег на пътеписа. Многовариантността представлява начин на филтриране на непосредствено преживяното и обслужва конструирането на символна реалност чрез пътеписа. В системата на медийните жанрове пътеписът особено ясно демонстрира нееднозначната връзка между социален факт/пътуване и репрезентираната в текста реалност. Рамкирането на преживяната реалност в селектирани кадри е форма на контролирана репрезентация.
6. Отчитайки ролята на пътеписа в конструирането на символна реалност, изследването прилага комплексен подход към анализа на текстовете. Той съчетава
 - контент-анализ за очертаване на темите в пътеписите,

- дискурсивен анализ с превес на историческия дискурсивен подход за дефиниране на контекста на създаване и рецепция на пътеписа и релевантността на пътеписа към публичния дневен ред,
- анализ на езиковите средства, отчитащ конотативния потенциал на изказа на лексикално и синтактично равнище.

Прилага се принципът, че текстовете не могат да бъдат анализирани в изолация, сами за себе си. Те могат да бъдат разбрани само в отношението си към мрежа от други текстове, в отношението си към социалния контекст и към други неоползотворени варианти на словесно творчество по темата.

Втора глава. Представяне на издателствата и печатните медии

В съгласие с теоретичните постановки, обосноваващи разглеждането на пътеписа като форма на създаване на медийна реалност с ангажимент за осветляване на неговите зависимости от извънезиковите фактори, втора глава представя издателските практики и политики като екстралингвистичен фактор, определящ кои пътеписни текстове придобиват публичност в даден исторически момент.

2.1. Изследователски подход към полето на културно производство

Изследването се опира на понятията „хабитус“, „поле“ и „капитал“, въведени от Бурдийо в тълкуване на действията на социалните актьори. Според Бурдийо, *хабитусът* представлява груповите нагласи, в които е конвертирана социалната структура чрез интернализация и ранна социализация на членовете на групата. Нагласите на хабитуса предразполагат актьорите да подбират онези форми на поведение, които имат най-големи шансове за успех с оглед на наличните ресурси и предишен опит. Действието на хабитуса става видимо в определени пространства на производство, обращение или придобиване на стоки, услуги, знание или статус, които Бурдийо нарича „*полета*“. Социалните актьори заемат конкурентни позиции един спрямо друг, стремейки се да натрупат и монополизират капитал в тези полета. Полетата са преди всичко арена на борба за контрол върху ценни ресурси. Индивидите и групите се възползват от културни, социални и символни ресурси, за да съхранят или подобрят позицията си в социалния порядък. Тези ресурси се определят като „*капитал*“ тогава, когато функционират като властови социални отношения („social relation of power“), т.е. когато те станат обект на борба като ценни ресурси (Bourdieu 1989:375).

Разгледано в този план, книгоиздаването може да бъде изследвано като част от полето на културно производство, в което издателите си съперничат за придобиване на културен, икономически или социален капитал. Това съперничество се разгръща чрез експлоатиране на символни системи (език, образи, митове) и прилагане на стратегии по приемане и отхвърляне, зад които стои хабитусът на издателската гилдия, но които нерядко са облечени в реториката на „сътворяването“ или на просветителското мисионерство.

Дисертационният труд следва подхода на Бурдийо към издателското поле, като проучва издателските стратегии с оглед на пет групи променливи, включващи юридически и финансов статут, финансови или търговски връзки на зависимости, тежест на пазара.

Показатели за търговския успех на издателството са броят издадени бестселъри, спечелените литературни награди, способността на издателствата да получават държавно субсидиране, както и техният символен капитал (по показателите: старинност, местонахождение, престижът на издателския фонд).

Дисертационният труд търси отговор на въпросите:

- Откога съществува издателството?
- Профилирано ли е тясно в издаването на пътеписи? Каква част заемат пътеписите в неговата продукция?
- Има ли натрупан издателски фонд (престижен каталог, трайно сътрудничество с автори, награди в класации)?
- Определя ли или следва практиките в общото и пътеписно книгоиздаване?
- Частна семейна фирма ли е или акционерно дружество? Има ли зависимости от други фирми?
- Има ли близки връзки с управленски структури на държавно ниво? Има ли данни за финансиране на неговите издателски проекти от държавни агенции?
- Рецензират ли се пътеписите на това издателство в специализираната периодика?

2.2. Англоезични издателства на пътеписи

2.2.1. Британски издателства

Разгледани са три групи британски издателства със значим принос към пътеписното книгоиздаване. В първата група попадат стари, династични издателства с консервативен политически уклон. Те функционират успешно в пътеписното книгоиздаване благодарение на своята свързаност със структурите на властта, обществото на учените, инфраструктурата на Британската империя. Това са издателските къщи *Джон Мъри*, *Уилям Блакууд* и *Смит, Елдър*. Тези издателства имат огромен капацитет да влияят в пътеписното книгоиздаване и да участват в изграждането на героичен национален наратив.

Втората група включва издателствата *Колинс*, *Касел*, *Макмилан*, които имат либерален политически уклон, енергичен мениджмънт, динамична фирмена история, финанси и

над 1000 служители. Те издават за оформяния се масов пазар на нисшата средна класа и градската индустриална работническа класа. Общото между тези издателски къщи е, че техните родоначалници навлизат в издателския бизнес с кауза за някакво народоползено дело и се издигат в обществената йерархия. Те търсят по-широка жанрова представеност. С претенцията за служба на обществения интерес тези издателства се прицелват във високи тиражи на книги с актуално звучене, по наболели теми, от автентични професионални автори.

Третата група издателства включва *Томас Фишър Ънуин*, *Метюън* и *Хайнеман*. Те са неконвенционални, готови на експеримент и довеждат модернизма в британската печатна култура. Издават комерсиална литература, но го правят, за да могат да инвестират и в значими, оригинални, авангардни автори. Пътеписите и пътешественическата литература в продукцията на посочените издателства са отдушник от реалността, забавление, бягство към непознатото, споделяне на наблюдения върху националния характер и коментари по общочовешки теми. Издателствата от тази група публикуват текстове, улавящи безпокойството на модерния човек, но остават отворени и за огромния комерсиален потенциал на пътешествието като пиар събитие не само за науката, но и за издателския бизнес.

Изводи за британското пътеписно книгоиздаване

Британските издателства работят в рамките на тривековна традиция в пътеписното книгоиздаване, където всяко от тях се бори за натрупване и монополизиране на икономически и символен капитал.

Началото на британското пътеписно книгоиздаване се отличава с профилираност – някои от издателствата разполагат с повече социален капитал и натрупват още повече икономически и символен капитал, експлоатирайки потенциала на пазара на пътешественически разкази и специализирайки се в тяхното продуциране. Вековната практика на тези издателства, реализирана в непосредствена връзка с разрастването на Британската империя, им носи престиж, лидерски позиции в книгоиздаването, а също и привилегиите да насочват общественото внимание към държавнически и научни проекти на империята. Наред с това те имат властта да диктуват канона в продуцирането на пътеписи.

Друга категория издателства стъпва в пазара на пътеписното книгоиздаване със значително по-малко първоначален икономически и символен капитал, но с мащабни

проекти за огромяване, духовно стимулиране и забавляване на нацията. Те търсят по-широка жанрова представеност, гонят високи тиражи на книги с актуално звучене и насърчават професионален авторски контингент. За тях пътеписът е имиджово значим жанр, защото подтиква към осмисляне и дискусия за актуалната съвременност.

Трета категория издателства се появява значително по-късно, но оставя силен отпечатък върху пътеписното книгоиздаване през XX в. заради готовността си да експериментира с анти-конформистки издателски стратегии и с едновременното експлоатиране на комерсиални и авангардни издания. Пътеписите на тези издателства са замислени като бягство от великите имперски проекти, забавление, потапяне в непознатото или зрелище, финансирано и подготвено от самия издател.

Британската пътеписна продукция за България следва динамиката на външнополитическата ситуация, като в периоди на напрежение между двете страни се потиска темата „България“ в пътеписното книгоиздаване.

2.2.2. Американско пътеписно книгоиздаване

Американското пътеписно книгоиздаване може да бъде разгледано през практиката и политиката на няколко стари, големи издателства, които включват *Harper Brothers*, *Charles Scribner's Sons*, *Houghton Mifflin* и *George Putnam's Sons*. Обзорът на по-новите издателства се спира на *Doubleday*, *Page & Co.*, *Time-Life Books* и *Bantam*.

В началото на XX в. в САЩ се издават оригинални американски творби, описващи спецификата на американската среща с „другия“ – разкази на заселници в Дивия запад, мисионери, пътешественици до Светите земи, пътешественици в Европа и другаде, военни кореспонденти, участници в европейските войни, дипломати и др. Пътеписът е жанрът, в който авторското себеопределяне като американец е най-силно. Заемките на текстов градивен материал от културната продукция на метрополията тук няма място.

Сред по-старите американски издателства примерът на Харпърс е показателен за постепенното разгръщане на капацитета в пътеписното книгоиздаване. В началото на XX в. Харпърс инвестира в комерсиална художествена литература с близък хоризонт на възвръщаемост. Издателството открива потенциала на силната публицистика едва през 1930-те с успешната си пътеписна поредица *Inside* от Джон Гънтър. Дълголетието на поредицата *Inside* позволява да се направят няколко заключения за политиката на Харпърс в издаването на нехудожествена литература:

- издателството сполучливо разпознава в публицистичните жанрове възможност за устойчиво генериране на активи със стойност напред във времето,
- залага на убедителен личен наратив, за да разпространява знание и формира мнение
- от фактор за формиране на мнение се трансформира във фактор за затвърждаване на мнение.

Издателствата Скрибнърс, Хътън Мифлин и Пътнам също имат принос в утвърждаването на американската публицистика и в пътеписното книгоиздаване. За Скрибнърс високите постижения не се измерват със статистиката на приходите, а с историята на издателската визия, реализираща значими за обществото книги. Издателството привидно страни от политиката, въпреки това издава репортажа-пътепис на Джон Рийд *The War in Eastern Europe (1916)*, в който американският журналист разказва за пътуването си в Източна Европа по време на Първата световна война. Стратегията на Хътън Мифлин също е нееднозначна. Устойчивата линия в политиката на Хътън Мифлин е да се издават книги с трайна литературна стойност пред книгите с моментна значимост. Издателството заявява интерес към белетристични творби с конструктивно мислене и разсъждения. При все това както Скрибнърс, така и Хътън Мифлин активно си сътрудничат с държавната власт по проекти, свързани с държавната пропаганда. Издателството Пътнам има много сериозен принос към възхода на американската публицистика. Неговите пътешественически публикации между двете световни войни успяват да превърнат пътешествието в масово зрелище, като същевременно отдават почит на постиженията на „американската наука и гений“ (Herrmann, 2000), запазвайки скромна непретенциозност за автора-приключенец.

За трите по-нови издателства е характерна силна комерсиализация и гонене на максимална печалба с отдалечаване от персоналното и фокусиране върху институционалното начало. Тази политика е съответно агентивна /Time-Life Books / или реактивна /Doubleday & Co. и Bantam/ при оцеляването и възхода на издателствата в сложната обстановка на културното производство в годините на маккартизма. Пътеписът не е голяма част от тяхната продукция, но мащабът на тези издателства го пренася до големи аудитории и затвърждава схемите на създаване образ на света.

Изводи за американските издателства на пътеписи

За разлика от британските издателства, американските не се профилират тясно в издаване на пътеписи в началото на двайсети век. Това е така, защото в периода на утвърждаване на националните граници чрез експанзия на запад в предходното столетие пътуването присъства като тема в една или друга форма в американската литература.

И четирите стари издателства, разгледани тук, Харпърс, Скрибнърс, Хътън Мифлин и Пътнам, дават трибуна за пътеписното творчество на млади, израстващи автори, но и на утвърдени литературни таланти и публични интелектуалци. Така американското пътеписно книгоиздаване се превръща в инструмент за изграждане на авторски контингент. Тъй като в този процес се хармонизират различни интереси – издателският комерсиален, но и духовен интерес към повече престиж и символна власт, авторовият интерес към признание, читателският и общественият интерес към значимото – пътеписът се превръща в инструмент на националното самоизграждане.

В различни периоди и с различна естетическа реализация американските издателства дават публичност на литературни пътеписи, комерсиално популярни уестърни, есеистични пътеписи, пътеписи-мемоари, репортажни пътеписи, изследователски, приключенски и други пътеписи. С това те създават и утвърждават традиция на силна американска публицистика. Силната публицистика формира територия на сближаване на усилията на издатели и представители на официалната власт, което подготвя и реализира навлизането на американско културно влияние в Европа.

По-късните продукти на американското пътеписно книгоиздаване лансират иновациите на масовия маркетинг.

България присъства в американското пътеписно книгоиздаване като сцена, на която се разгръщат значими политически процеси, от чийто благоприятен изход американското общество има интерес.

Изводи по втора глава

Първо, пазарът на пътеписи в Англия и САЩ достига връхна точка през XIX в. в пряка връзка с разрастването на влиянието на съответната нация в геополитически план. В Англия основният фактор за утвърждаването на пътеписното книгоиздаване е разрастването на Британската империя. В САЩ тези фактори са завладяването на Дивия Запад и американското мисионерство в Близкия изток.

Второ, в този разгръщащ се пазар издателства с различен капацитет се борят за постигане на материална и символна печалба, прилагайки различни стратегии към подбора на автори, пътеписно съдържание и тяхното представяне. Действията както на старите, утвърдени издателства, така и на по-новите, са силно калкулативни. И в Англия и в САЩ в началото на XX в. водещи в пътеписното книгоиздаване са династични издателски къщи, за които пътеписът е средство за укрепване на фирмения бранд. Стратегиите на издателствата се рагръщат по няколко линии:

- Култивиране на тесни връзки с органите на държавната власт
- Изграждане на тесни връзки с общността на учените
- Селекция на пътеписно съдържание с оглед националните приоритети
- Издирване, подбор и редакционно съдействие за авторите;
- Акцентиране на образователната и научна стойност на пътеписа.

Трето, динамиката на социално-политическия живот през XX в. извежда нови издателства начело на пътеписното книгоиздаване. Техните стратегии са иновативни, опониращи на утвърдените практики и изразяващи се в:

- Създаване и спонсориране на събития, за които да се пише;
- Акцентиране върху развлекателната и образователна страна на пътешественическия разказ;
- Приоритизиране и насърчаване на персоналното, личната гледна точка, спонтанното;
- Изместване на фокуса от националните приоритети към живота в далечните общества;
- Представяне на света като сцена.

Четвърто, политическата ориентация и лични естетически вкусове на издателите остават в основата на фирмените решения. Те обаче са податливи на конюнктурни влияния от масовия вкус, силните на деня, масовите практики в издателската гилдия, а през втората половина на XX в. – и от прякото въздействие на държавата под формата на държавни субсидии, държавна пропаганда и др. Ако се върнем към Бурдийо , можем да

кажем, че издателствата заемат конкурентни позиции едно спрямо друго, стремейки се да натрупат и монополизират капитал в полето на културата.

Пето, България присъства като тема в пътеписното книгоиздаване, защото в даден исторически момент тя стои в периметъра на груповите интереси, които издателствата припознават като свои. За династичните консервативни издателства в началото на XX в. България е обвързана с разпадащата се Османска империя, от чиято съдба Великобритания и САЩ живо се интересуват. За по-новите издателства България е сцена на бойни действия, динамично развиващо се общество, уединено кътче за бягство от света, идеологически враг или пък нещо друго. Изборът на трактовка зависи от очакванията за успех на една или друга издателска стратегия.

Шесто, за реализацията на съответната стратегия издателствата разчитат на определен тип автор. Той може да бъде учен, член на Кралското географско дружество, парламентарист, политически деец, дипломат, военен кореспондент, репортер, пътешественик, авантюрист, турист, бохем, деец на културата. Не съществува строг регламент за професионална квалификация на автора-пътеписец. В началото на XX в. България е представена в творбите на политически ангажирани личности. В средата на века думата имат предимно журналисти и хора на изкуството. В края на века предпочитаният разказ за България е произведен от чуждестранния кореспондент и социалния анализатор, но все повече се изявява пътешественикът-авантюрист и бохемът. В началото на XXI в. за България пишат водещи на телевизионни пътешественически предавания, спортни журналисти и въобще медийни практики.

Трета глава. Образът на България в англоезични пътеписи (1900-2017)

3.1 Пътеписите в периода 1900-1919 г.: културни проекции на западния интервенционизъм и либерален ангажимент към България

3.1.1. Исторически контекст

Британската официална политика към България в първото десетилетие на XX в. е не толкова белязана от безразличие заради ограничения търговски потенциал на страната, колкото от подозрение към тази самостоятелно функционираща част на Югоизточна Европа и желание за намеса. Британското общество насочва вниманието си към България в контекста на нерешения македонски въпрос, който през 1903 г. стои с особена острота в британското публично пространство.

В британската преса в началото на века България се споменава преди всичко в референции към „безчинства“, на второ място е контекстуализацията около „доблест“, „героизъм“. За американската медийна публика в началото на двайсети век България се асоциира с евангелистката и просветителската дейност на американските мисионери, върху която хвърля сянка аферата с отвличането на мисионерката мис Стоун. Като относителна стойност броят на американските публикации, обвързващи България с *outrage*, е значително по-нисък от статиите, споменаващи България в контекста на „доблест, героизъм“ и „модерен напредък“, поне от 1900 до 1909 г. Усилията на новоосвободена България да се изтръгне от зависимостите си както от Османската, така и от Руската империя печелят симпатиите на Америка.

Американското застъпничество за българската кауза може да бъде разглеждано в по-широкия контекст на социално-политическия живот в Съединените щати. Началото на новия век извежда на челни позиции обществено ангажирани личности от нов тип, наричащи себе си „прогресивисти“. Прогресивистите виждат във възхода на капитала знак за управленска немощ от страна на държавата, чиито корумпирани структури са позволили свръхбогатство за една част на обществото и мизерия за всички останали. Политици с прогресивистки уклон като Теодор Рузвелт и Удроу Уилсън водят кампания за постигане на моралност и ред в държавното управление. Обект на тяхната атака е безотговорната власт. В тази тълкувателна рамка можем да разберем яростната критика на Теодор Рузвелт срещу разпадащата се Османска империя – една безотговорна власт, заплашваща всеобщата сигурност. Отново в рамките на прогресивизма можем да тълкуваме усилията на Удроу Уилсън за постигане на справедлив, демократичен мир след

Първата световна война чрез следване на програма от четиринайсет точки, гарантираща следвоенния световен ред според принципа на самоопределение. В такъв световен ред би имало място за справедливите искания на България. Нарастващата видимост на България в американския публичен дискурс поражда прилагането на по-различна оптика към България от тази, която се възприема в Англия. Фокусът е върху несправедливата намеса на Великите сили в българската политическа съдба и дързостта на България да се пребори с тях.

3.1.2. Пътеписи, обрисувачи България в периода 1900-1919 г.

Дисертационният труд разглежда няколко пътеписа от този период:

Пътеписът *The Balkans from Within* от английския журналист Реджиналд Уайън е публикуван през 1904 г. от американското издателство Скрибнърс. България е описана като главно действащо лице на историческата сцена и на нейната намеса за възспирание на турския произвол се възлагат надежди. Препратка към историята придава на българския образ изключителност, откроена в съпоставка с други исторически протагонисти. Високата оценка за българското е аргументирана с разгръщането на повествованието около срещите на автора с бунтовниците, които са идентифицирани като българи, а също и срещите му с български военни. „Навсякъде срещях сърцати мъже, всички до един свестни хора, без хвалби, но с истинско желание за битка, каквото трябва да гори у всеки войник“ (Wyon, 1904:163).

Авантюрното присъства силно в пътеписа *The Balkan Trail* (1906) на американския журналист Фредерик Мур, публикуван от Smith, Elder. Пътеписът представя българското общество най-напред чрез индивидуалното. Стратегията постига нееднозначност на българското и е изведена при репрезентирането му не само на неговата собствена територия, а като действаща сила в Македония и Гърция. Към българското присъствие на балканската и европейска сцена сега се прикачват смислите „съзаклятничество“, „заговор“, „тайна“. Това оставя на заден план мъченическата драма на поробените и насочва вниманието към агентивността на съзаклятниците. Фредерик Мур пише като хроникьор на завладяването на Дивия Запад, валоризирайки действието, непокорството, интригата и отказвайки да бъде съдник както на мотивите, така и на последиците от действието. Нравствените измерения на случващото се са оставени на заден план.

В пътеписа *Through Savage Europe* (1907), публикуван от издателство T. Fisher Unwin, Хари де Винд изтъква изключителността на пътуването си в „напълно непознати, диви и

непризнаващи закона места между Адриатика и Черно море“. България е представена в петнайseta глава, озаглавена „Land of Unrest“. Заглавието умело експлоатира двусмисленото тълкуване на *unrest*, като залага очакване на разказ за размирици. Но разгръщането на оригиналния авторов текст измества фокуса към българското пространство като място на *кипеж*, колкото политически, толкова и идеен и трудов. Пътеписецът пише като имперски субект, разучаващ степента на чужди влияния в пропътуваната територия. Намекът за независимостта на българската армия от формиращото влияние на Руската империя, възхищението на българските офицери от британските победи в Далечния изток, разгорецеността им по македонската тема се тълкуват като добър знак за доблест и буден дух, които пътешественикът приравнява с „джентълменство“ т.е. със собствената си култура. Българинът е идентифициран предимно като вoин и джентълмен, деен, отдаден на настоящето и с мащабни планове и възможности за бъдещето.

Пътеписът *By-paths in the Balkans* от Уилям фон Херберт регистрира напълно различна нагласа. Времето на героизъм е отминало, творците на някогашната историческа динамика и носители на благородство и чест (никой, от които не е българин) са забравени. Настоящето носи знаците на деградация. Именно тази упадъчност рамкира образа на българското. Ако обектът на описание в *By-paths in the Balkans*, българското, е видян като негероичен, дребнав, лишен от достойнство, то субектът – английското – е утвърден като благороден, героичен, извисен, с тънка чувствителност и разбиране за достойнство и чест. Употребата на готическото улеснява балканисткото представяне, като по този начин реабилитира със задна дата британската политика към България от предходните десетилетия и в крайна сметка я легитимира.

Пътеписът на Уилям Лъо Кю *An Observer in the Near East* (1907) демонстрира друга специфика на наратива и описанието на България – въобразен колониализъм. Българското пространство се редуцира до „списък с покупки“ за потенциалния инвеститор. Лъо Кю е защитник на британските интереси, а фантазията му относно употребимостта на България за британските цели включва не само осигуряване на финансова изгода за британската нация и инвеститори, но и изместване на Германия, с чиято постепенна икономическа и дипломатическа хегемония в Близкия изток „трябва спешно да се ангажира вниманието на всеки британски държавник, който взима присърце интересите на нашата империя“ (Le Queux, 1907: 199). *An Observer in the Near East*, показва, че дискурсивните практики, прилагани в репрезентациите на България от

началото на XX в., не са еднозначни и освен субординираното положение на „българското“ отчитат и неговата привлекателност. Като контра-дискурс на балканизма в изобразяването на България се проявява ласкателно представяне с акцент върху идеализиращ примитивизъм.

В заключение можем да направим няколко **извода**.

Първо, представените пътеписи илюстрират преливането на теми от дневния ред на авторското родно общество в тематичното поле на пътеписната продукция. България е тема, от която обществото се вълнува и в Англия и в Америка в началото на XX в. Многото проблеми на България (бедност, бунтовничество, зависимост) дават удобно обяснение за отношението на Великобритания към България в балканисткия медиен дискурс – обвиненията в изостаналост, полудивашина не само подсказват, че тези проблеми се коренят в някакъв вроден дефицит, но и оправдават нуждата от чужд контрол. Американският публичен дискурс по темата „България“ е приобщаващ и неговият репертоар прониква и в пътеписната продукция. Утвърждава се идеята за покровителство на САЩ към България.

Второ, разгледаните пътеписи изграждат не един, а няколко различни образа на българското, които аргументират и формират отношение към България от гледна точка на авторската родна страна. Пътеписите приписват на България различни, взаимно отричащи се идентичности. От една страна тя е маргинален, а от друга страна – централен социален актьор

Трето, подходът към изграждането на тези образи зависи от авторската социо-културна идентичност, която не е фиксирана, а също се изгражда. В разгледаните едуардиански пътеписи пишещият идентифицира себе си като имперски субект, чрез разграничаване от „Другия“, придавайки му субординиран статус. Стереотипизирането, екзотизирането, дематериализирането, отказът от съ-времие са стратегии за идентифициране не само на „Другия“, но и на пишещия субект, договарящи неговия доминиращ статус. Стратегиите на репрезентация отключват модели на идентификация, обслужващи статуквото във взаимоотношенията между авторската родна среда и възродената българска държава.

Четвърто, палитрата от изразни средства в пътеписа може да бъде много богата. Проследяването на езиковата реализация на текстоизграждащите стратегии чрез описване на езиковия репертоар – сравнения, аналогии, позоваване, риторични въпроси, уводни формулировки, метафори, нееднозначност, обобщена препратка, текстова

последователност – позволява да се открият трансформации в символните образи, които регистрират сменящите се нагласи към българското в авторовото родно общество.

3.2. Пътеписът между двете световни войни: импресионистично или аналитично портретуване на българското

3.2.1. Исторически контекст

Първата световна война води до големи геополитически промени, които за България означават огромни териториални загуби, политически крах и стопанска разруха. Великобритания, устоява и излиза като победител от войната. За една част от британското общество войната извежда на преден план идеите за упадък и политически цинизъм, които оспорват идеологическата бинарност „цивилизован субект срещу варварски друг“, която все още стои в основата на западното себевъзприятие. Още от времето на Англо-бурската война в началото на двайсети век, имперските действия на Великобритания все по-малко се тълкуват като велика цивилизационна мисия, както са представени в официалните източници, и все повече като елементарна жестокост и боричкане за кокал. Но „Голямата война“ показва мащаби на разрушение, несъизмерими с нещо подобно в световната история. През 1919 г. убеждението, че цивилизацията няма да оцелее от друг подобен катаклизъм, е масово. Страхът за бъдещето на Запада, застрашено от невидим враг, се засилва в Англия през 1920-те, когато излиза превод на „Упадъкът на Запада“ от Освалд Шпенглер.

Периодът съвпада с началото на урбанизацията, появата на огромния модерен град с фрагментиран социален живот, хаос, насилие. Урбанизацията променя формите и ценностите на националния живот и ерозира пасторалния образ на Англия. Между двете големи войни, британският пътешественик, пишец за България, се откъсва от своето родно пространство. Той не се стреми да капитализира привилегиите на британското си гражданство.

В Америка двайсетте години са време на икономически растеж, но концентриран в определени области – строителство, автомобилостроене, стоки за бита. Стопанският модел, позволил безкрайно разбогатяване чрез спекулация, става жертва на собствения си успех с настъпването на срив на пазара на акции. Равносметката от Голямата Депресия отново извежда на преден план прогресивистката идея за силна държава с регулаторни механизми. Предотвратяването на бъдещи кризи изисква по-силно присъствие на САЩ

на световната сцена. Оттук и по-голям интерес към Европа. Напускането на изолационистките позиции снабдява американската четяща публика с наблюдения на живота в Европа. Гледайки към Европа, Америка се пита дали *оттам* може да дойде новината, която отново да дестабилизира света. България също буди безпокойство с нивото на бедността и усилията да запази порядък в държавните дела.

Прави впечатление, че в американски публикации България се появява най-често около темите „бедност“ и „война“, Обвързването на България с „култура“ остава трайно периферно през целия период. В британския печат най-многобройни са едновременните референции към България в контекста на темата за войната, с рязък ръст в края на 1930-те. През същия период нарастват и споменаванията на България около темата „култура“, докато референциите към бедността, макар и многобройни, не бележат ръст.

3.2.2. Пътеписи за България между двете световни войни 1920-1940

През 1923 г. британското издателство Jonathan Cape публикува пътеписа на американската журналистка Клеър Шеридън *In Many Places*. Позоваването на иконичния американски поет Уолт Уитман в епиграфа, уточненията за пълната авторова свобода за обективността като единствена мярка за стойността на написаното структурират „американската“ оптика към Европа. Преекспонирането на инцидентността с липсата на сценарий е заявка за обективност на репрезентацията, но освен това е нивото, на което забелязваме стратегия. На езиково ниво текстът е ясен, еднозначен, без разнородни дълбочинни планове. Клеър Шеридан изгражда своя разказ еднопланово, без опит за анализ на комплексността на ситуацията в България и изобщо в Европа. Нейната стратегия на изграждане на текста залага на еднозначното.

През 1936 г. Харпърс публикува пътеписа на Джон Гънтър *Inside Europe*, където в XXXII глава, озаглавена *Балканските царе*, е описана и България. Уникална с със своята бедност и с персонализацията на монархическата си институция, България все пак споделя съдбата на останалите европейски държави, където фашизмът надига глава. Злободневното, анекдотът открояват специфичното, но само за да го подведат под общото – в България, както другаде в Европа, монархията и диктатурата са си взаимно чужди, но на ход са други личности, готови да управляват твърдо. Гънтър изгражда послание чрез метафоризиране на персоналното, което препраща към обобщения за бъдещето на нациите. Стратегията на дистанциране от обекта постига не толкова информативен, колкото дидактически, нравоучителен ефект.

В пътеписа си *Guns or Butter: War Countries and Peace Countries of Europe Revisited*, публикуван през 1938 г., шотландецът Брус Локхарт излага впечатленията си от Европа малко преди началото на Втората световна война. Неговата цялостна оценка е, че България е спокойно място на социална и политическа стабилност и че, ако преди Голямата война всички в Европа са очаквали с тревога събитията от Балканите, сега тревогата е породена от поведението на Великите сили. Локхарт пише с тревога за състоянието на британските институции, докато описва срещите си в Европа. . На фона на тревожните новини от дома за Брус Локхарт България изглежда като оазис на спокойствието. Персоната на българския монарх тук служи като болезнено напомняне за абдикацията на Едуард VIII. Репрезентацията на наблюдаваното общество се постига чрез дистанциране от него и търсене на категорична интерпретация отвън, изгражда се връзка не с местния, а с един имажинерен британски читател, който потенциално би могъл да сподели авторската тревога.

През 1934 г. британското издателство Джарълдс публикува пътеписа на писателката Хенриета Лесли *Where East is West*. В лабиринта от срещи към България постепенно се закрепва означението „място на запад по отношение на един по-далечен изток“, лиминално място,меняща се граница между Изтока и Запада. Стратегията на изграждане на текста сочи превес към субективното. Доминират авторските впечатления, сетивни възприятия, емоции и размишления. В пътеписа на Хенриета Лесли образът на България е сглобен, разнопосочен, променящ се. На езиково ниво модернистките влияния се проявяват в неравномерностите на регистъра, бързите преходи от сериозното към шеговитото и обратно, наличието на самоирония, въткането на фолклорни елементи – притчи и песни. Много силно внушение постигат контрастните сцени. Неравности в текста като колебания между фриволното, трагичното и драматичното зареждат разказа с експресивност и емоционалност и постигат многопланова репрезентация и нееднозначност на смислите на българското пространство.

Пътеписът *Donkey Serenade* от британския автор Джордж Сава е публикуван през 1940 г. от издателската къща Фабер и Фабер. Подобно на Лесли, Джордж Сава изгражда текст-колаж от лични наблюдения, народни песни и поговорки. За разлика от нея, той неколккратно сменя наративната си позиция. Тя се трансформира от заинтригуван външен наблюдател към осведомен участник и тълкувател на българския социален, културен и политически живот. Двусмислената позиция на автора в текста се прехвърля и върху нееднозначния образ на „другия“ – българина-водач в сложната местна реалност,

който е етикетиран с много именни референции. Поради многозначителността на своя образ „другият“ ту излиза ту влиза в ролята на водач, лесно губи авторитет, и с това способства единствено за самоактуализацията на автора. Чудатостите в композитния образ на „другия“ са предизвикателство за осмислянето на българското настояще като продължение на миналото. Миналото е достойно за уважение, настоящето е жалко и абсурдно.

Пътеписът „*Ikons and Oxen*“ от Филип Торнтън е публикуван през 1939 г. от издателство *Колинс*. При Торнтън копнежът като мотив за пътешествие се свързва с носталгия по изгубената пасторална Англия и желание да се открие автентичното там, където то се е запазило, преди да стане жертва на прогреса. Образът на българското се изгражда около присъствието на магичното в описанието на ясновидката в село Българи и нестинарския танц. България е пространство на загадъчно общуване с „другия“, което предава знание, неподлежащо на словесен изказ. То хармонира с изначален космически порядък, носи дълбочина на преживяването, непозната за модерния човек, и е източник на духовно прозрение.

Можем да направим няколко **извода** от близкия прочит на пътеписи за България между двете световни войни.

Първо, пътеписите споделят обща черта – тревожност от развитието на глобалната модерност и спомена за войната. В българската действителност те търсят или знаци за повторен възможен катаклизъм или възраждане на разклатената им вяра в ценностите на цивилизацията.

Второ, образът на България, обрисован в пътеписите от 20-те и 30-те години, е радикално различен от този в началото на двайсети век – вместо оценки за степента на цивилизованост или за нуждата от западно влияние в стопанството, сега в описанието на българското пространство доминира благосклонна оценка, уважение, благодарност за проглеждането. В пътеписните текстове от този период се появява съмнение, скептицизъм към родната култура на автора и наред с това висока оценка за българската култура. Този положителен отклик към българското инверсира и пренарежда стойностите на основните тропи на традиционния балканизъм от началото на века. Хаосът се превръща в хармония, дивашината – в цивилизация, а изостаналостта – в природна добродетел. Пътеписите, създадени в периода между двете световни войни, все

още експлицират бинарните опозиции Аз-Другия, център-периферия, цивилизация-изостаналост, но сега положителният полюс е **другият**, периферията, изостаналостта.

Трето, налице са сходства и разлики в репрезентативната парадигма, прилагана от американски и британски автори. В американските пътеписи виждаме целенасочена реализация на образователната функция на жанра с описание на социално-политическата картина на живота в България, визиране на опасности от повтаряне на историята или насърчение на по-нататъшно опознаване. Репрезентативната стратегия залага на описване на света в неговия стазис от автор с неизменен авторитет и способност за окончателно ясно тълкуване на смисъла на картините.

В британските пътеписи виждаме реализация на комуникативния потенциал на пътеписа като съпреживяване на реалността, която е динамична, многоаспектна, незавършена и неподлежаща на окончателно осмисляне. Характерна е смяната на наративната позиция, загубата на авторския авторитет, несигурността на смислите.

Четвърто, тълкуването на тези специфики в изграждането на пътеписите може да бъде свързано с тяхното авторство и да се обвърже с груповата социална принадлежност на авторите на базата на култура и националност. Тези фактори са основни за себевъзприятието на авторите-пътеписци. Дидактичният тон на Шеридън, Гънтър, Уилямс се свързва с авторефлексията на американския гражданин като участник в успешен национален проект. Обратно, за британския автор пътеписът се превръща в акт на самоизграждане, в който радостта от пътуването се поражда не толкова от ползването на привилегирован статус в чужбина, колкото от бягството от британското пространство.

3.3. България зад Желязната завеса 1945-1989: вариации в портретуването

3.3.1. Исторически контекст

След Втората световна война за управляващите в Англия прецизирането на политическите приоритети се налага от осъзнаването, че триумфът на националния дух е дошъл заедно с катастрофа за мощта на Британската империя, изчерпване на една трета от националното богатство и огромен дълг към Америка. За правителствата през 50-те и 60-те години става все по-трудно да избират между запазването на социалната държава и поддържане на стратегическо предимство навън. Международните ангажименти на Великобритания се оказват твърде много за отънелите държавни финанси. Още през февруари 1947 г. икономически съображения принуждават Великобритания да се откаже

от намеса в Гърция за потушаване на гражданската война там, за която Форин офис подозира, че е инспирирана от комунистически елементи, и прехвърля върху САЩ задачата да се даде отпор на комунизма на Балканите. Тази инициатива довежда американска намеса на Балканите, за да се пресече заплахата „цялата територия от Гърция до Индия да попадне в ръцете на комунизма“. С доктрината Труман САЩ отговарят на нуждата да се ограничи Съветския съюз в Европа и на Балканите, задача, вече непосилна за Великобритания. Президентът Труман апелира за незабавна намеса на САЩ в Гърция, отъждествявайки силните религиозни чувства на вярващите американци с тяхното разбиране за национален дълг: „...защото светът е разделен между свободни и поробени народи и, колкото и да се уповаваме на Господ, там където Той е отречен от толкова много, трябва да се уповаваме на себе си“ (Caute, 1978:30-31).

В този хронотоп България се оказва важна тема както за Великобритания, така и за САЩ. България е важен елемент от културния конструкт на Студената война – двуполюсната визия за света, която удобно свива възможните опции за тълкуване на социалния ред, отклонява вниманието от напрежението в Англия между амбициозните планове на социалната държава и външнополитическа слабост, обосновава нуждата от англо-американско сътрудничество и подготвя трайното присъствие на САЩ в Европа.

България е визирана като елемент от обединения Изток, плод на експанзионистичната политика на Съветския съюз. Визуализирането на България в нейната неизменна и привидно естествена фиксираност в „единния Изток“ функционира в полза на изграждането на американския социален консенсус и водаческата роля на САЩ във външнополитически план. Независимо от идентификацията на България като периферен, външен за англо-американската политика субект, страната ще бъде трактувана в английски и американски публикации последователно или като *коварен съглашател и последовател* или като *безпомощна пионка-жертва* на международния враг.

3.3.2. Пътеписи за България (1945-1989)

През 1947г. Харълд Артър Лермън публикува *Russia's Europe*. Изграждането на образа на България тръгва от очакванията – умерени, с признание за прогресивност, но с резерви. С разгръщането на текста признанието за личностни и общностни заслуги става по-охотно, за сметка на това съдбата на отделния човек в българското общество става все по-несигурна, заплашвана от терористичните похвати на авторитарната държава или от недомислици в стопанската политика, в дъното на които стои подчиняването на

България на съветските интереси. Равносметката е, че България е визирана като жертва на съветската експанзия. Това, че страната сама ускорява този процес заради сантиментална привързаност към руските освободители, превръща наратива за послушния съветски сателит в поучителна история.

През 1949 г. лондонското издателство Sampson Low издава пътеписа на Морган Филипс Прайс *Through the Iron-Laced Curtain: A Record of a Journey through the Balkans in 1946*. Политическата принадлежност на България е основен фрейм, в който е изграден наративът за срещите на Прайс с българи. Пътеписът на Морган Филипс Прайс е легитимиращ наратив, който препотвърждава и реконтекстуализира ангажимента на Великобритания към спазването на принципите на свободата в България, но и валидира правото на Великобритания да заеме изчаквателна позиция там, където геополитическите ѝ интереси не позволяват пряка намеса или където се приписва наличие на вътрешни сили за съпротива срещу тоталитарния режим. Неслучайно в образа на България от пътеписа на Прайс доминира селското начало – в плодородната земя на „стара България“, в разсъдливостта, премерената реч, любознателността на селянина. Нито селянинът, нито активно съпротивляващият се интелектуалец са пасивни жертви на тоталитарната машина. Те са визирани като съзидатели на новия ред в страната, защитници на демократичните принципи и, в крайна сметка, са онази здрава част на обществото, сред която престижът на Великобритания е гарантиран.

Пример за репрезентация на България около доминантата „*потискаща униформеност*“ откриваме в пътеписа, озаглавен *No Facilities for Women* („Без удобства за жени“), на американската авторка Шарлът Ибнър. Ибнър е в България, защото „българите раздават визи на всички чужди кореспонденти, желаещи да присъстват на съдебния процес за държавна измяна срещу Никола Петков“. В наблюденията си от България обаче тя избира да премести фокуса от погазването на справедливостта в българския съд към общата морална деградация на българското общество и я открива в дълбоко подозрителните практики на ударничеството, в неестественото обществено положение на работещата жена, във фалшивия ентузиазъм на младежките бригади.

Мотивът за потискащата униформеност е заложен и в пътеписа *Bulgarian Background* (1961) от Бърнард Нюмън. В описанията на контактите с местните хора липсва индивидуализация, срещите са деперсонализирани, сведени до получаване на неособено ефикасно обслужване, обмен на информация или дискусия за предимствата и недостатъците на двата строя, при което неизменно пътешественикът разбива илюзиите

на местните. Неназованият българин се превръща в метонимия за цялото българско общество, видяно в единственото измерение на пропагандата на социалистическите ценности.

Пример за контрадискурсивен подход към изграждането на образа на България ни дава пътеписът *Heroes and Roses* (1965) от Арнолд Хаскел. Образът на българското се изгражда чрез представяне на акцентите в българския социалистически национален наратив и аргументиране на тяхната познавателна значимост. Текстотизграждащата стратегия залага на декларативност. Изведени са смислови акценти – дисциплина, изящество, ведрост. Други обобщения са връзката между поколенията, уважението към възрастните. Там, където авторът се опасява от обвинения в едностранчивост, има позоваване на авторитет – оценките на местния. Хаскел постига тезисно изграждане на образа на българското. На добре известни в родината социални факти, Хаскел противопоставя социални факти от света на „чуждото“. С това обаче „чуждото“/българското не придобива убедителност, защото липсва индивидуализация. Българското общество е представено изцяло в неговата колективност, масовост. Това ни връща към доминиращия мотив за униформеност, макар и с една съществена разлика – при Арнолд Хаскел тази униформеност е жизнерадостна.

През 1972 г. издателството Barrie & Jenkins публикува пътеписа на Джон Хигинс *Travels in the Balkans*. Текстът се отличава от пътеписите от 1950-те и 1960-те (фактологични, статистически, тезисни), защото личи превес на индивидуалното възприятие, предадено със стремеж към художествен изказ. Освен с коментара си за българските духовни места пътеписът на Хигинс внася и друга интересна тема – за *променящото се българско общество*. Основното внушение е, че България крие изключителни находки на удивителни места и хора, но само ако си пътешественик-ентузиаст, човек с вкус, познания и култура и не се отказваш да ги търсиш. Конвойният манталитет и в туризма и при местните хора е обект на критика.

Пътеписът *Curtain Calls: Travels in Albania, Romania and Bulgaria* с автор Лесли Гарднър, е публикуван от Gerald Duckworth & Co. през 1976 г. Образът на България се изгражда около неочаквани обрати: страшното става смешно, а глупавото – смислено. Текстът е намерен да разбива предразсъдъци и авторът показва, че е готов да се освободи от собствените си такива чрез средствата на самоиронията. Експресивният език насочва вниманието към авторовата персона, възприятия, оценки и наред с това към

индивидуално специфичното в българската реалност. Резултатът от това представяне е утвърждаване на релевантността на българското в голямата картина на живота.

Нишките на „българската тема“ в американското публично пространство намират място в пътеписа *Stealing from a Deep Place* на Брайън Хол, публикуван през 1988 г. Срещите с българското въвеждат темата за невъзможната изява на предприемчивост в ограниченията на социалистическото общество, темата за престъпността, която процъфтява във взаимодействие с държавата, за превъзходството на западната материална култура и техническата изостаналост на България, за „умиращата“ православна църква, превърната в държавна туристическа атракция. Текстолингвистичната реализация залага на похвати на изобразяване, които дистанцират пишещия субект/пътешественик от „другия“ – контраст, изграждане на паралелен разказ, профанизация.

Можем да **обобщим**, че в англоезичната пътеписна продукция, описваща България между 1945 и 1989 г., се забелязват няколко особености:

България трайно се концептуализира като елемент от Източния блок, „единния Изток“, заплашващ западния начин на живот. Устойчивото натоварване на нейния образ със смисъла на „другост“ преминава през няколко етапа:

- отричане на разумност на практиките в българското пространство
- проблематизиране на моралните аспекти на българските практики
- проблематизиране на достъпността на българското пространство
- анулиране на възможностите за включване на българите във вътрешната група на пишещия

Концептуализацията на България като „друг“ се постига в пътеписа чрез текстоизграждащи стратегии на девалоризация: тривиализация, пародиране, травестиране на стойностите, дефамилиаризиране на познатото. Одругостяването на България в пътеписа е особено силно в периода 1950-1960 г. – времето на най-дълбоко противопоставяне между Изтока и Запада. Одругостяването на България е елемент от дискурса на междублоковото противопоставяне и следва да бъде по-слабо изявено в периода на разведряване.

Това се потвърждава от пътеписната продукция за България през 1960-те и 1970-те. В изграждането на образа на България през този период е видно зараждането на контрадискурс, проявяващ се във валоризиране на българското чрез признаване или приписване на стойност. Областите, в които българското печели признание, са релевантни за авторовата родна среда и актуалните теми на нейния публичен дневен ред. С образ, обрисован с репертоара на контрадискурса, България е приобщена към вътрешната група на пишещия, например английската левица (според Арнълд Хаскъл), образованата английска средна класа (според Джон Хигинс) или цялото човечество (според Лесли Гарднър).

Забелязва се, че атрибуциите „комунистически“ и „сателит“ към „България“ или казват всичко или нищо не казват. Тази вариантност на смислите е породена от вариращите означителни практики, а те от своя страна – от борбата между дискурсите за запазване или субверсиране на социалния ред.

3.4. България след прехода (1990-2017): борба за завръщане (на балканисткия и източноевропейския дискурс)

3.4.1. Обществено-политически контекст

Макар и дошъл на крилата на надеждата, в България преходът към пазарно стопанство скоро добива мрачни очертания: икономически колапс, хиперинфлация, безработица, разпадаща се инфраструктура, екологична криза, социално напрежение. Западът обещава помощ, но оскъдна и обвързана с изисквания. Реквизитите, изисквани срещу обещанията за помощ, се превръщат в неизменна част от взаимоотношенията на България със Запада и при кандидатстването на страната за членство в Европейския съюз. В британските медии след първоначалната еуфория от 1989 г. бившите социалистически страни изобщо (и България в частност) бързо са преформулирани като неуправляема маса от престъпни групировки, трафиканти, мутри, които заплахват западната стабилност. Фактът, че тази нашественическа образност се проектира не върху държавни структури, а върху граждани, говори, че доскорошното разделение в Европа от „Желязната завеса“ се е разширило до вътрешно присъща цивилизационна разломна линия между Запада и Изтока.

В британската преса в периода 2007-2014 г. България най-често се споменава в контекста на темата „миграция“. Образът на България е метафорично концептуализиран като *заплаха и природно бедствие*. Страната е представена като опасна напаст, застрашаваща

осигурителната система на Великобритания. Друга концептуализация представя страната като *неуютен дом*, чиито обитатели се опитват да го напуснат. България е представяна и като *най-бедния член* в европейското семейство, а властта като безсилен пленник на организираната престъпност.

3.4.2. Пътеписи за България (1990-2017)

Пътеписът на Ричард Басет, озаглавен *Balkan Hours: Travels in the Other Europe*, е издаден от Джон Мъри през 1990. Основният тематичен акцент на текста за България е *традицията* и тя присъства в препратки към несвързани едно с друго обстоятелства: традицията на Таймс в добрата и пламенна журналистика, ентусиазма на Джеймс Баучър към българските традиции, традиционното почитане от българина места, почитането на нови комунистически светини от българите, традиционното отношение на българите към турското малцинство (политиката на асимилация), традиционните практики на българските служби за охрана, които по традиция смятат чуждия кореспондент за шпионин, традиционните кървави методи в политиката (Георги Марков, Стефан Стамболов), традиционното послушание на индивида и т.н. Резултатът от това акцентирание на традицията е, че България отново е вкарана в образа на място, където времето е спряло – характерният фрейм от Студената война.

Death of the Dark Hero (1990) от Дейвид Селбърн, издаден от Jonathan Cape, целенасочено търси отговор на въпроса за причините, довели до разпадането на социализма. Авторът вижда себе си като непряк участник в нещо, което определя като „ранната фаза на революционен процес“. Процесът е наблюдаван и описан не в мащабите на общностното, а в проявлението му в персоналното. Фокусирането на репрезентацията върху персоналното позволява изграждане на тълкувателна рамка чрез използването на богат набор от художествени средства. Иронията присъства в авторския коментар на главните действащи лица. Описвайки драматичната борба за оцеляване на отиващото си старо, Селбърн насочва към вътрешната раздвоеност между властническите инстинкти на управляващите и липсата на почтеност при назоваването на проблемите като същинска причина за рухването на Източния блок.

В *Neither Here Nor There*, издание на Martin Secker & Warburg 1991, Бил Брайсън описва престоя си в София в началото на прехода. Пътеписът има сложна структура, вплитаща в едно спомени от пътуване в България през 1973 г. и впечатления от настоящото пътуване – България през 1990 г. Брайсън извежда парадокса до художествено средство

за достигане на мащабен извод: България е живата мечта на един американски пътешественик заради нямането. Така пътеписът на Брайсън в частта си за България не се случва от само себе си като разказ за пътуване/престой, а е целенасочена реализация на авторовото намерение да покаже България като място, незасегнато от глобализацията, хранилище на малкото останала „другост“, което дава мярка за осмисляне на човешкия опит.

Lambada Country (1992) е пътепис от Джайлс Уитъл, журналист, кореспондент на Таймс в Русия и в САЩ. Поредица от срещи с българи е замислена да разсее съмненията около „революцията“, като свърже делото с protagonистите на промяната и му придаде достоверност. Това е постигнато с представяне на преки участници в събитията и техните оценки. Виолет Цеков, сценарист на филма „Дишай“, разказва за създаването на филма около демонстрации срещу обгазяването на Русе. Освен като политическа кауза екологията присъства под различни тематични модификации в пътеписа. Една от тях е описанието на пейзажа, който придобива символност като образ българското пространство, в което социалната енергия се лута без посока малко след разпадането на Източния блок.

Особено внимание заслужава ***Exit into history: a journey through the new Eastern Europe*** от Ева Хофман. Пътеписът е публикуван през 1993 г. от Heinemann. Освен сюжета като средство за представяне на еволюиращото отношение наблюдаващ-наблюдаван Хофман използва и позоваване на други пътеписи. Посочва се паралел между изграденото авторово отношение към България и отношението към Югославия на Ребека Уест в класическия балкански пътепис *Grey Falcon, Black Lamb*. Подобно на Дейвид Селбърн Ева Хофман локализира епицентъра на промените вътре в самата България, в изчерпаността на статуквото и правото или задължението на обществото да направи морален избор за неговото премахване. За разлика от оценката на Дейвид Селбърн, мнението на Ева Хофман е, че българите са разчистили моралните си дилеми в новото време. Те правят осъзнат избор за своето бъдеще с цената на материални лишения, конфронтация с близки, обмисляне на емиграция и др.

През 1993 г. излиза още един знаков пътепис от американски автор - ***Balkan Ghosts*** от Робърт Каплан. Каплан има сложна задача. През 1993 г. бившата социалистическа България не може да остане в света на сенките от своето минало. Тя трябва да бъде приобщена в семейството на демократичните общества. Каплан намира начин да извади на светло призраците на миналото и едновременно с това да ги омаловажи. Това се

постига, като на българското минало се приписва нова каузалност, обвързана със сложното преплитане на съдбите на балканските народи. Ако в пътеписите от последните години на Студената война, политиката и битието на България като социалистическа страна бяха първите/готовите обяснения за състоянието на материалната и духовна култура, след края на Студената война постепенно културата и балканския характер на България започват да се привеждат като обяснение за състоянието на политиката и икономиката.

Робърт Каплан ще се върне към тези теми и през 2000 г. в пътеписа си *Eastward to Tartary*. Доминира образът на България като бойно поле. „Американските и руските ценности в Източна Европа все още бяха във война ... България беше болезнена, макар и малка точка на това бойно поле“ (Kaplan, 1993:76).

Пътеписът *New Europe* (2007) от Майкъл Пейлин описва България малко преди присъединяването ѝ към Европейския съюз. Текстът е изложен като дневник на автора, воден по време на заснемането на телевизионното предаване *Around the World in Eighty Days*. Авторът последователно се придържа към ролята си на външен наблюдател, няма предварителни познания за обекта на наблюденията и го подчертава в хода на разказа. Това реализира стратегия за изграждане на близост с читателската аудитория, но го дистанцира от наблюдаваното.

В периода между 2010 и 2017 г. излизат пътеписи, чието основно внушение е *носталгия* по отминали времена. Такива текстове са *The Broken Road: from the Iron Gates to Constantinople* от Патрик Лий Фърмор е публикуван през 2013 г. и *Walking the Woods and the Water* с автор Ник Хънт. В текста на Ник Хънт българският пейзаж е белязан от *разрушението*, в него съжителстват *непредвидими съчетания*, съседства, контрасти и конфликти между образите. Появява се мотивът за *изгубената невинност* на един отминал свят, старата България, която Патрик Лий Фермор е имал щастието да види.

Смислово и оценъчно пътеписът на Ник Хънт е по-близък до пътеписите за България от началото на XX в. отколкото до тези от началото на XXI в. Този текст конструира българското в духа на британския хегемонен дискурс на балканизма, но добавя нови мотиви: България е пространство, което трябва да бъде не изучавано в дълбочина, а *дисциплинирано или преодолявано*. Балканистският дискурс с неговите утвърдени мотиви се възражда в пътеписа на Ник Хънт, парадоксално, за да опише България, като част от Европа.

Пътеписът *The cyclist who went out in the cold: Adventures along the Iron curtain trail* (2017) от Тим Мур извежда на преден план образи от миналото и събужда дискурса на междублоковото противопоставяне от времето на Студената война. Залагайки на *натурализация* и *драматизация*, текстът цели да произведе изначална „истина“ за това пространство – трудно за преодоляване, носещо стигмата на близкото минало, проблематично даже и в новата европейска реалност. В идеологически план зад утвърждаването на общочовешки ценности, чийто носител тук е авторът-пътеписец, текстът легитимира наложилото се подозрение към културата и практиките на българското пространство.

Можем да **обобщим**, че повечето от пътеписите, публикувани между 1990 и 2017 г., обхващат широки турове из бившите социалистически страни. С нововъзвърнатата си политическа автономност България печели видимост като туристическа и пътешественическа дестинация. Западният свят е заинтригуван, промяната от социализъм към демокрация е безпрецедентна в историята.

Мотивите за написването и публикуването на пътеписите са различни:

- да се съживят спомени за някогашни културни връзки с тази част от света
- да се удостовери същността и мащаба на събитията,
- да се прогнозират бъдещи развития в региона
- да бъдат описани главните действащи лица
- да се предложи тълкуване на събитията
- да се разгърне описание на авторовата чувствителност

В съдържателен план пътеписите се обединяват около няколко водещи линии: *памет за миналото, реформа и криза*.

Паметта за миналото извежда на преден план :

- Припомняне на вината на старата власт (в пътеписите на Басет, Селбърн, Каплан, Мур).
- Подозрителност към настоящата власт, обвинения в двойственост (Селбърн)
- Тревожност за бъдещето на България (Басет, Каплан, Джойя, Търлоу)

- Носталгия по миналото (Фърмор)

Концептуализацията на България като *реформиращо се място* дава начало на:

- Изтъкване на личностите на прехода - реформатори, апаратчици, обикновени хора (Селбърн, Хофман, Джойа, Каплан, Уитъл).
- Персонализация на движещите сили в българското общество в миналото и настоящето (Селбърн, Хофман, Уитъл, Каплан, Фърмор).
- Акцентиране динамиката на българския преход чрез фокус върху неговата нееднозначност (Селбърн), енергия (Хофман), стихийност (Брайсън), неуправляемост (Уитъл, Каплан).

Доминиращата тема за *кризата* в българското пространство е изведена в няколко нишки:

- Като недостиг, липса на потребителски стоки и култура (Брайсън);
- Като криза на доверие към структурите на властта (Селбърн);
- Като социална катастрофа (Брайсън, Пейлин, Джойа);
- Като екологична катастрофа (Уитъл, Хънт);
- Като криза на ценностите (Каплан, Гудуин, Хънт);
- Като терен за преодоляване и изпитание на силите (Гудуин, Хънт);
- Като бойно поле, на което се сблъскват властта и престъпният свят (Каплан);
- Като бойно поле, на което се сблъскват геополитически гиганти (Каплан).

Изводи по трета глава

Съотнасянето на пътеписите, обрисувачи България, с историческия контекст на тяхното създаване и рецепция очертава дискурсивни трансформации в образа на България, съвпадащи с динамиката на историческите процеси.

През периода **1900-1919** г. България е тема, която вълнува британското и американско общество, както можем да съдим от публичните изказвания на държавни лидери и публични интелектуалци, насочващи общественото мнение. Британските печатни медии, действащи като рупор на общественото мнение, тиражират референции към България,

обвързани предимно със семантиката на „безчинства“ и „размирици“. Американските печатни медии от своя страна дават превес на референциите към България в контекста на „доблест, героизъм“ и „модерен напредък“. Тематизирането на България и обвързването ѝ с оценъчно говорене прелива от публичния дискурс в англогезичната пътеписна продукция от началото на XX в. Пътеписите приписват на България различни, взаимно отричащи се идентичности. От една страна тя е маргинален, а от друга страна – централен социален актьор. България, представена като родина на поборници за свобода, аргументира проявите на филантропия, благотворителност, застъпничество от страна на британската и американска либерална мисъл. България, представена като отсъствие (на памет, на личности), аргументира със задна дата консервативни политики в неин ущърб. България, представена като пространство на политически, идеен и трудов кипнеж, аргументира търсене на сътрудничество или разгръщане на външно влияние на нейната територия.

В периода между двете световни войни големите теми, вълнуващи западното общество, са тревогата от развитието на глобалната модерност и споменът за войната. България присъства в американското медийно пространство предимно с концептуализации около „бедност“ и „война“, а в британското медийно пространство – с концептуализации около „война“, „бедност“, но и „култура“. При пренасянето на тази интерпретативна рамка на българското в британския пътепис за България от този период се проявяват текстоизграждащи стратегии, които пренареждат йерархията в културната карта на Европа, маркирайки с положителен знак европейската периферия, изостаналостта, а с отрицателен знак – модерното западно общество. Това не се потвърждава в пътеписи от американски автори, където фокусът върху бедността и слабата власт в България алармира за опасност от нова война, чийто източник ще бъдат отново Балканите.

В периода 1945-1989 г. България трайно се концептуализира като елемент от Източния блок, плод на експанзионистичната политика на Съветския съюз, заплашващ западния начин на живот. България е важен елемент от културния конструкт на Студената война, създаден от основополагащи документи на американската външна политика, целящ създаването на консенсус в западните общества, отклоняващ вниманието от външнополитическата слабост на Великобритания и обосноваващ нуждата от англо-американско сътрудничество и трайно присъствие на САЩ в Европа. България е рамкирана в английски и американски публикации или като коварен съглашател и

последовател или като безпомощна пионка-жертва на международния враг. Тази рамка е пренесена и в пътеписната продукция от този период, но с редица вариации, като отслабването и засилването на обозначителния потенциал на атрибутите „communist“ и „satellite“ е в зависимост от периодите на обостряне на взаимоотношенията между Изтока и Запада (1945-1965 и 1979-1989) и разведряването от края на 1960-те до края на 1970-те.

Пътеписите от **последния разглеждан период (1990-2017)** също заимстват от концептуализациите на българското в англо-американския публичен дискурс, в който бинарната опозиция Изток-Запад от дискурса на Студената война сега се измества към Европа-Балкани, открояваща разликите между бившите социалистически страни и „стара Европа“. В пътеписната продукция тази опозиция се реанимира винаги, когато трябва да се изтъкне „цивилизационна другост“ и оттук – нужда от контрол, дисциплиниране, поставяне на условия за приобщаването на България към европейските структури. Източноевропейският дискурс обаче е също жив. Той се откроява в съдържателните аспекти на пътеписите, следващи водещите линии „памет за миналото“, „реформа“ и „криза“. Лайтмотивът „памет за миналото“ се реализира чрез припомняне вината на старата власт, подозрителност към настоящата власт, носталгия по миналото. Концептуализацията на България като реформиращо се място извежда на преден план персонализация на движещите сили в българското общество в миналото и настоящето и акцентиране на динамиката на обществения живот с описание на неговата нееднозначност, неуправляемост и стихийност. Най-продуктивен е лайтмотивът „криза“, който присъства в концептуализацията на българското като пространство на сблъсък – конфликт между цивилизованост и нецивилизованост, социална катастрофа, екологична катастрофа, сблъсък на геополитически интереси, сблъсък на ценностни системи.

Можем да заключим, че в различни исторически моменти пътеписният дискурс за България акцентира определени концептуализации на българското, като същевременно потиска други. Американските издателства и автори лансират определен, контекстово-зависим образ на българското в пътеписа, нерядко напълно противоположен на образа, тиражиран от британското културно производство. Навсякъде в изследването този извод се подкрепя от прилагането на принципа на историчност при анализа на съдържанието и езиковата реализация на пътеписни текстове, публикувани през целия период 1900-2017 г., и обвързването им с темите от англо-американския публичен дискурс.

IV. Резултати и изводи на изследването

Проследяването на дискурсивното конструиране на образа на България в англоезични пътеписи, публикувани в периода 1900-2017 г., беше извършено в изследователската рамка на теорията на репрезентацията. Образът на България беше разгледан като знак с плаващо означение. Беше установено, че концептуализацията на България се мени в широки граници, като преходите от едно към друго означение съвпадат с преломни моменти от взаимоотношенията на България с англоезичния свят, при това с характерна британска или американска специфика.

Беше установено, че в различни периоди и при различна авторова нагласа образът на България има различни означения:

1900-1919 – „земя на кипеж“, „родина на поборници за свобода“, „отсъствие на памет и личности“;

1920-1939 – „уникална бедност“, „уникална култура“, „място на духовно проглеждане“

1945-1989 – „коварен съглашател на врага“, „жертва на врага“, „място, където времето е спряло“

1990-2017 – „заплаха и природно бедствие“, „неуютен дом“, „уникална бедност“.

Поставянето на този образ в по-широк контекст – политически, геополитически, икономически, социален, културен и т.н. беше извършено чрез проследяване на присъствието на темата „България“ в англо-американското публично пространство и медийните референции към България. Очерта се синхрон и обвързаност на тематизирането в пътеписа с медийните реакции по темата.

Доказахме, че пътеписите са част от цикличен процес на оформяне на външно обществено мнение за България, който тръгва от дефиниторите на публичния дискурс – политическия елит, публичните интелектуалци. След това този процес се подема от медиите, като тук са разгледани количественият и качествен принос на англо-американския периодичен печат по темата „България“. Накрая в този процес се присъединява пътеписната продукция чрез усилията на автор и издател, като прибавя стойност към медийната картина на света чрез личен разказ за среща с българското, който превежда на образен език за „човека от улицата“ проблемите на съвременното, обгледани в българското пространство. Включването на пътеписа в този цикличен

процес валидира политиките на външния свят към България на най-близкото до ежедневно ниво.

Изследвахме политиката и практиката на по-значими издателства на пътеписи в Англия и Америка. Направен беше опит за оценка на дела на пътеписи в издателската дейност и на мотивите, с които издателствата се насочват към пътеписи за България. Установи се, че до голяма степен издателствата се ръководят от „хабитуса“ на издателската гилдия, демонстрирайки възприемчивост към широко споделяни нагласи, но успехът им в пътеписното книгоиздаване е резултат също и от реализация на личните интереси и предпочитания на издателите или от развиването на иновативна стратегия. България присъства като тема в пътеписното книгоиздаване, защото в даден исторически момент тя стои в периметъра на груповите интереси, които издателствата припознават като свои. Изборът на трактовка зависи от очакванията за успех на една или друга издателска стратегия.

Анализът на съдържанието на избрани пътеписи очерта следната картина в пътеписното изграждане на образа на България:

Пътеписите в периода 1900-1919 г. чертаят културните проекции на западния интервенционизъм и либерален ангажимент към България. Пътеписите приписват на България различни, взаимно отричащи се идентичности. От една страна тя е маргинален, а от друга страна – централен социален актьор. България, представена като родина на поборници за свобода, аргументира проявите на филантропия, благотворителност, застъпничество от страна на британската и американска либерална мисъл. България, представена като отсъствие (на памет, на личности), аргументира със задна дата консервативни политики в неин ущърб. България, представена като пространство на политически, идеен и трудов кипещ, аргументира търсене на сътрудничество или разгръщане на външно влияние на нейната територия.

Между двете световни войни британските и американски пътеписи експериментират с импресионистично и аналитично изграждане на образ на България, съзвучен с големите теми, вълнуващи западното общество – тревогата от развитието на глобалната модерност и споменът за войната. Пътеписите от британски автори изграждат образ на България като „жива стара култура“, „извънвремие“, „общочовешка ценност“. Те пренареждат йерархията в културната карта на Европа, маркирайки с положителен знак европейската периферия, изостаналостта, а с

отрицателен знак – модерното западно общество. Пътеписите от американски автори акцентират върху бедността и слабата власт в България, алармирайки за опасност от нова война, чийто източник ще бъдат отново Балканите. И двете означения са свързани с тревожност от развитието на глобалната модерност.

В годините на Студената война пътеписът предлага вариации в портретуването на България, с много контекстови нюанси, независимо от устойчивата концептуализация като „комунистическа страна“, „съветски сателит“, „място, където времето е спряло“. Обозначена като елемент на единния Изток, България има своя роля в изграждането на консенсус в обединения Запад. В началото на периода тя е рамкирана в английски и американски публикации или като коварен съглашател и последовател или като безпомощна пионка-жертва на международния враг. Периодът на разведряване съвпада с навлизането на контрадискурс, който въвежда нови теми като модернизацията на българския начин на живот, изместването на конвойния манталитет и появата на впечатляващи качества у социалистическия човек – черти на образа, които валоризират България и я приобщават към авторовото родно общество.

Пътеписите за България след прехода (1990-2017) са белязани от борба за завръщане на балканисткия и източноевропейския дискурс. В западния публичен дискурс бившите съветски сателити са преформулирани в „нации-затворници на Изтока“, които трябва да бъдат приобщени към демократичния свят, а след задълбочаването на кризата на прехода следва ново преформулиране като район на политическа нестабилност, което изважда на преден план опозицията Европа-Балкани, утвърдена в балканисткия дискурс от началото на XX в. Съвместното функциониране на балканисткия и източноевропейския дискурс в пътеписа изгражда образ на България, белязан от „цивилизационна другост“, и подсказва нужда от контрол, дисциплиниране, поставяне на условия за приобщаването на България към европейските структури. В евроатлантическата ера пътеписът изгражда образ на България, заимствайки означителни рамки от публичния дискурс, например „природна енергия“, „апокалипсис“, „памет за вина“, „неуютен дом“, „гранично място“, „тест за издръжливост“ и др. Тези концептуални рамки връщат символното репрезентиране на България към началото на XX в. за целите на западното интервенционистко влияние в България.

Можем да заключим, че в пътеписите за България репрезентацията на обекта не е постъпателно прогресивна във времето, а циклична.

Обяснение за тази цикличност може да се търси в извеждане на аналогия между разпадането на Съветския блок в края на XX в. и разпадането на Османската империя един век по-рано. В началото на XX в. никой не поставя под съмнение нуждата от охрана и укрепване на югоизточната граница на Европа. Балканистките репрезентации на българска „изостаналост“ и „бруталност“ легитимират нужда от пряка цивилизационна британска намеса. Обратно, репрезентациите на българска прогресивност легитимират разпознаването на съюзник на Британската империя в лицето на България на Балканите. Аналогично, след разпадането на Съветския блок никой не поставя под съмнение нуждата от стабилизиране и охрана на източната граница на Европа. Сега вече приобщаващата и съхраняваща структура е Европейският съюз, но интегрирането в него е дълъг процес на доказване на годност за членство. Отново на ход са отхвърлящите балканистки репрезентации, акцентиращи българската „граничност“, „чуждост“, „непознатост“. Те легитимират първоначалните ограничения за движение на работна ръка от България към Западна Европа, нещо което е основно право на работещите в старите страни-членки; легитимират практиките на външен контрол на охраната на българските граници, превръщайки България в буферна зона на „Крепост Европа“; легитимират протекционистки политики срещу допускането на конкурентни селскостопански продукти от България на европейския пазар, с което убиват българското земеделие; легитимират визовия режим за пътувания на българи към САЩ, легитимират въобще западния патронаж на българския стопански живот, налагайки субординиран статус и изземвайки българската агентивност.

Анализът на всички разгледани тук англоезични пътеписи за България показва устойчиво присъствие на геополитически теми, от взаимоотношенията между Британската империя и България, налагането на американско влияние в Европа, междублоковото противопоставяне, разпадането на Източния блок до разширяването на Европейския съюз. Изследването показва как пътеписният дискурс тиражира образи на пространството (в частност на българското пространство), утвърдени в глобалната социалнополитическа практика, като с това реконституира на най-близко до гражданите ниво концепциите на традиционната геополитика и има принос към задаването на рамка за спазването на световен ред.

Познаването на спецификите в конструирането на образа на българското в англоезичната пътеписна литература е възможна начална стъпка в целенасочените усилия за изграждане на подобаващ имидж на България.

V. Приноси на дисертационния труд

1. Теоретични приноси

1. Публицистичният жанр пътепис е разгледан като форма за конструиране на медийна реалност основно чрез средствата на историческия дискурсивен анализ. В медийните изследвания традиционният подход към изследването на медийното съдържание е контент-анализът. Представеното изследване също анализира съдържанието на пътеписи, но в тяхната съотнесеност към мрежа от текстове, притежаващи тематични и структурни сходства, в които е проследим утвърден дискурс по дадена тема в определен момент. Изследването допринася за налагане на по-широка рамка за анализ на медийното послание в сравнение с контент-анализа.
2. Пътеписът като медиен продукт е представен в тясна връзка със социалния контекст на неговото възникване. Контекстуализацията допринася за анализ на латентните значения на медийното послание, както и за алтернативни начини на неговото възприемане.

2. Научно-приложни приноси

1. Това е първото изследване в научната литература, в което е представен образът на България в англезичните пътеписи в посочения период (1900-2017 г.). Изследването се основава върху корпус от неизследван досега в тези параметри материал. Бидейки непознати за българската масова и специализирана аудитория, разглежданите текстове не са получили дължимото внимание като медийни канали за конструиране на образа на България чрез изграждане на обществено мнение.
2. Като обща рамка на анализа на съдържанието и езиковата реализация на пътеписите за България изследването представя обстоен преглед на британската и американска периодика и издателска историография. Архивните материали са използвани, за да се открият пресечните точки между тематизирането на България в пътеписи и в периодични издания, както и да се обвърже публикуването на пътеписи с конкретна издателска стратегия. Изследването допринася за преодоляване на забравата на медийни продукти, съхраняващи потенциал за осмисляне на историята на медиите.
3. Изследването допринася за осветляването на популярната англезична литература като канал за културно влияние чрез налагане на привилегирован прочит на

националната и етническа идентичност и доказва, че идентичностите са социални конструкции и трябва да се отнасяме с резерви към всеки опит национални или етнически идентичности да бъдат фиксирани в доминираща или субординирана позиция на социално взаимодействие.

4. Изследването допринася за иновативна интерпретация на пътеписа като политически текст. Макар и да изглежда като единичен акт на комуникация, пътеписът се изгражда около еволюиращи нагласи и убеждения, споделяни от социални групи. Многого лица, с които България достига до англоезичната публика, са натоварени не само с авторовите наблюдения, но и с издателските планове и читателските очаквания. Пътеписът е политически текст заради огромния си капацитет да твори образи, а с това и идентичности, които се борят за своите интереси в полето на властта.

Списък с публикациите на автора по темата на дисертацията

1. Бойчева, М. (2019). България мимоходом: старата и новата България в пътеписите на Патрик Лий Фърмор и Ник Хънт. Научни трудове на УНСС, (4), 173-188. <https://unwe-research-papers.org/bg/journalissues/article/10133>
2. Бойчева, М. (2023) „Англоезичният пътепис за България в зората на XX в.: създател на образи и медиатор на идентичности“ в „Професионално образование“ 25/2023 №4, 327-338. Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“.
3. Бойчева, М. (2023) „Текстуализираната българска реалност в американски пътеписи от 1980-те и 1990-те години на XX в. Медии и обществени комуникации, 2023, брой 54. <https://media-journal.info/?p=item&aid=459>
4. Boycheva, M. (2023). Potentialities of Using Travelogues as a Resource in the ESP Classroom. Yearbook of UNWE, (2), 145-154. <https://www.unwe.bg/doi/yearbook/2023.2/YB.2023.2.10.pdf>

Библиография

Бойчева, Снежана (2021) *Свое и чуждо в един многолик свят. Интеркултурност и „образование“*. (Шумен Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“).

Борисова, Евдокия (2007). *Жанрове в медиите*. (Шумен Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“).

Бурдийо, Пиер (1999/2012). *Една консервативна революция в книгоиздаването*. В „Полета на духа“. (София: Изток-Запад).

Величков, Александър (2001) *Рубин Хенри Маркъм и България* в Исторически преглед 2001/1-2:129-162.

Димитров, Илчо (1996) *Англия и България 1938 – 1941*. 2. (София: УИ „Св. Климент Охридски“).

Димитрова, Кристина (2015) *Ефирни песни и тайни служби* (София: Колибри).

Добрева, Елка и Ивелина Савова (1994). *Проблеми на изграждането на текста* (Шумен: Издателство „Глаукс“).

Добрева, Елка (2011) *Аспекти на масмедийната реалност* (Велико Търново: Фабер).

Ефремов, Ефрем (2021). *Журналистическото редактиране*. (Велико Търново: Фабер).

Ефтимова, Андреана (2014). *Медиен език и стил* (София УИ “Св. Климент Охридски“).

Монова, Тотка (1999) *Медиатекстът* (София: Парадокс).

Параскевов, Васил (2011) *България и Великобритания преди и в началото на Студената война* (Унив.изд. „Епископ Константин Преславски“).

Петев, Тодор (2004) *Теории за масовата комуникация* (СУ „Климент Охридски“).

Петров, Милко (1988). *Публицистиката: история, специфика, жанрове* (София:ВМЕИ).

Петров, Милко (2010) *Америка – Социалният тропик* (София: Сиела).

Пундев, Марин (1996) *България, Америка, Русия* (Издателство Весела Люцканова, София).

Стойков, Любомир (2006) *Култура и медии* (София УИ „Св. Климент Охридски“).

Христов, Ивайло (2011) *Българинът в глобалния свят* (София Издателска къща „Зов“).

Barthes, Roland, (1972) *Mythologies*, trans. Annette Lavers (London: Jonathan Cape).

Bassett, Richard, (1990) *Balkan Hours: Travels in the Other Europe* (London: John Murray).

- Bell, Bill (2020) *The Market for Travel Writing* in Handbook of British Travel Writing, eds. Barbara Schaff. (Berlin, Boston: Walter de Gruyter).
- Bennett, Tony (2005) *Media, 'reality', signification* in Culture, Society and the Media, eds. Gurevitch, Bennett, Curran, Woollacott. (London: Routledge).
- Berger, Peter L. & Thomas Luckman, (1991) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, new ed. (Harmondsworth: Penguin).
- Blanch, Leslye (1989) *From Wilder Shores: The Tables of My Travels*. (London: John Murray).
- Bloom, Clive (2002, 2008, 2021) *Bestsellers: Popular Fiction since 1900*. (Palgrave Macmillan).
- Bott, Allan (1919) *Eastern Nights and Flights: A Record of Oriental adventure*. (New York: Doubleday, Page & Co).
- Bourchier (1905) *The Balkan States* in The Balkan Question The present condition of the Balkans and of the European responsibilities eds. Luigi Villari (London: John Murray).
- Bourdieu, Pierre (1977). *Outline of a theory of practice* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Bourdieu, Pierre (1989) *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*, transl. by Lauretta Clough (1996) (Oxford: Blackwell Publishers).
- Brailsford, H. Noel, (1906) *Macedonia: Its Races and Their Future*. (London: Methuen).
- Bryce, James (1905) *Introduction*. in The Balkan Question, eds. Luigi Villari. (London: John Murray).
- Bryson, Bill (1991) *Neither Here nor There, Travels in Eastern Europe* (New York: Black Swan).
- Buxton, Noel (1913) *With the Bulgarian Staff* (London: Smith, Elder and Co., New York: Macmillan).
- Canfield, Cass (1971) *Up & Down & Around* p 123 (New York: Harper's Magazine Press).
- Cassell (1922) *The Story of Cassell* (London: Cassell).
- Caute, David (1978) *The Great Fear: The Anti-Communist Purge* (New York: Simon & Schuster).
- Charteris-Black, Jonathan (2004) *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis* (London: Palgrave Macmillan).
- Chilton, Paul (2004) *Analysing Political Discourses: Theory and Practice*. (London: Routledge).
- Chilton, Paul (2005) *Missing links in mainstream CDA*. In R. Wodak and P. Chilton (Eds.), *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis* (pp. 19-51). (Amsterdam and New York: John Benjamins).

- Cuthbertson, Ken (1992), *Inside the Biography of John Gunther* (Bonus Books).
- de Windt, Harry, (1907) *Through Savage Europe: Being the Narrative of a Journey throughout the Balkan States and European Russia* (London: T. Fisher Unwin).
- Dicey, Edward (1894) *The Peasant State: an account of Bulgaria in 1894* (London: John Murray).
- Dodd, Philip, ed.,(1982) *The Art of Travel: Essays on Travel Writing* (London: Frank Cass).
- Dodds, Klaus, (2004) *Global Geopolitics A Critical Introduction* (New Jersey: Prentice Hall).
- Duffy, Maureen (1989) *A Thousand Capricious Chances: History of the Methuen* (London: Methuen Publishing Ltd).
- Duncan, James & Derek Gregory, eds.,(1999) *Writes of Passage: Reading Travel Writing* (London and New York: Routledge).
- Ebener, Charlotte (1956) *No Facilities for Women* (London: Secker & Warburg).
- Edwards, Lovett Fielding (1941) *Danube Stream* (London: Travel Book Club).
- Entman, R. M. (1993). *Toward Clarification of a Fractured Paradigm.* in: Journal of Communication 1993 (43/4)p 52(51-58)
- Entman, Robert M. (2007) *Framing Bias.* In:164 Journal of communication 57)(163-173).
- Etherton, P. T. & A. Dunscombe Allen (1928) *Through Europe and the Balkans: The Record of a Motor Tour* (London: Cassell).
- Fabian, Johannes (1983) *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object* (New York: Columbia University Press).
- Fairclough, Norman (1995) *Critical Discourse Analysis* (London: Longman).
- Fairclough, Norman and Ruth Wodak (1997) *Critical discourse analysis.* In T. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction* (Vol. 2, pp. 258-284).(London and Thousand Oaks: Sage).
- Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research* (London and New York: Routledge).
- Farley, D. G. (2010). *Modernist Travel Writing: Intellectuals Abroad.* (Columbia and London: University of Missouri Press).
- Feather, John (2005) *A History of British Publishing.* (London: Routledge).
- Fermor, Patrick Leigh, (2013) *The Broken Road: From the Iron Gates to Mount Athos* (London:John Murray)
- Fiske, John (1990) *Introduction to communication studies.* (London: Routledge).
- Flavin, Martin (1943) *Journey in the Dark* (NewYork: Harper Bros).

- Forchtner, Bernhard, (2017) *Historia Magistra Vitae: The Topos of History as a Teacher in Public Struggles over Self and Other Representation*. In *Routledge Handbook of Language and Politics* (London&New York: Routledge).
- Foster, Alan (1990) *The British Press and the coming of the cold war in Britain and the first cold war*, eds. Ann Deighton (Palgrave Macmillan).
- Foucault, Michel, (1970) *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, World of Man, trans. Alan Sheridan (London: Tavistock Publications)
- Foucault, Michel, (1971) *Madness and Civilisation: A History of Insanity in the Age of Reason*, new ed., trans. Richard Howard (London: Tavistock Publications).
- Foucault, Michel, (1975) *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, new ed., trans. Alan Sheridan (London: Penguin, 1991).
- Foucault, Michel, (1980) *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, new ed., ed. Colin Gordon, trans. Colin Gordon, et al (Harlow: Pearson Education).
- Foucault, Michel, (1989) *The Archaeology of Knowledge*, new ed., trans. A. M. Sheridan Smith (London: Routledge).
- Fox, Frank (1915) *Bulgaria*, London: A. and C. Black Ltd.
- Fraser, John Foster (1906) *Pictures from the Balkans*, London: Cassell & Co.
- Fussell, Paul, (1980) *Abroad, British Literary Traveling Between the Wars* (New York and Oxford: Oxford University Press).
- Gardiner, Leslie, (1976) *Curtain Calls: Travels in Albania Romania and Bulgaria* (London: Duckworth).
- Gibbs, Philip (1913) *The Balkan War: adventures of War with Cross and Crescent*, (Boston: Small, Maynard & Co.)
- Gioia, Iris & Clifford Thurlow, (1992) *Brief Spring: A Journey through Eastern Europe* (Stroud:Alan Sutton).
- Glavanakova, Alexandra. (2023) „*Migrating Literatures: Bulgaria in the American Imaginary*”, *European journal of American studies* [Online], 18-4 | 2023.
- Goldsworthy, Vesna, (1998) *Inventing Ruritania: The Imperialism of the Imagination* (New Haven and London: Yale University Press).
- Goodwin, Jason. (1993) *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul*. (London: Vintage).
- Grantham, David (2013) *The American Missionary Network and Theodore Roosevelt's Middle East Policy in American Diplomacy* October 2013.
- Gunther, John (1936) *Inside Europe* (New York: Harper Bros).
- Gunther, John, (1949) *Behind Europe's Curtain* (London: Hamish Hamilton).

- Hall, Brian, (1988) *Stealing from a Deep Place: Travels in South-Eastern Europe* (London: Heinemann).
- Hall, Stuart (1991) *Introduction to media studies at the Centre in Culture, media, language*. eds. Hall, Hobson, Lowe, Willis. (London: Routledge).
- Hall, Stuart (1992). *The West and the Rest in Formations of Modernity* eds. Hall and Gieben, (Oxford: Blackwell Publishers).
- Hall, Stuart & Paul du Gay, eds., (1996) *Questions of Cultural Identity* (London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage).
- Hall, Stuart (1997) *The work of representation*. In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage/The Open University).
- Hall, Stuart, (1997) ed., *The Spectacle of the Other*. In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage/The Open University).
- Haskell, Arnold L.,(1966) *Heroes and Roses: A View of Bulgaria* (London: Darton, Longman and Todd).
- Hawkins, Bruce (2001) *Ideology, Metaphor and Iconographic Reference*. In René Dirven, Roslyn Frank and Cornelia Ilie (eds.), *Language and Ideology. Volume II: Descriptive Cognitive Approaches* . Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins , (27–50).
- Hennessy, Peter (1992) *Never again: Britain 1945-1951* (London: Jonathan Cape).
- Hennessy, Peter (2006) *Having it so good: Britain in the Fifties* (London: Allen Lane).
- Herbert, Frederick William von, (1906) *By-paths in the Balkans* (London: Chapman and Hall).
- Herrmann, Ann (2000) *On Amelia Earhart: The Aviatrix as American Dandy*. Michigan Quarterly Review Vol XXXIX iss 1 Winter 2000.
- Higgins, John, (1972) *Travels in the Balkans* (London: Barrie and Jenkins).
- Hoffman, Eva Hoffman, Eva, (1993) *Exit into History: A Journey through the New Eastern Europe* (London: Heinemann).
- Holland, P. & Huggan, G. (1998) *Tourists with Typewriters: Critical Reflections on Contemporary Travel Writing* (Ann Arbor: University of Michigan Press).
- Hulme-Beaman, Arden G.,(1898) *Twenty Years in the Near East* (London: Methuen).
- Hunt, Nick, (2014) *Walking the Woods and the Water* (Nicholas Brealey Publishing).
- Huxley, Leonard. (1923) *The House of Smith, Elder*. (London: Printed for private circulation).
- Inman, Colin (1990) *The A & C Black colour books: a collector's guide and bibliography 1900-1930*. (Werner Shaw).
- Justice, Keith L. (1998) *Bestseller index of Publishers Weekly through 1990*. (McFarland & Co.).

- Kaplan, Robert D.,(1994) *Balkan Ghosts: A Journey through History*, new ed. (NewYork: Macmillan).
- Kaplan, Robert D.,(2001) *Eastward to Tartary: travels in the Balkans,the Middle East and the Caucasus* (Vintage Press).
- Keir, David (1952) *The House of Collins: The Story of a Scottish Family of Publishers from 1789 to the Present Day* (Glasgow: Collins).
- Kirova, Milena, (2015). *Bulgaria Imagined: English Travelnotes on Bulgaria from Mid-19th Century*, in *Colloquia Comparativa Literarum*, (Sofia University).
- Kostova, Ludmilla,(1997) *Tales of the Periphery: The Balkans in Nineteenth Century British Writing* (Veliko Turnovo: St. Cyril and St. Methodius University Press).
- Laclau, E. and Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics* (London: Verso).p 105-114 articulation and discourse
- Laclau, E. (1993) 'Discourse', in R. Goodin and P. Pettit (eds), *The Blackwell Companion to Contemporary Political Philosophy* (Oxford: Blackwell).volume 2 p 541.
- Lehrman, Harold Arthur (1947) *Russia's Europe* (New York: Appleton-Century).
- MacKenzie, John M. (1984) *Propaganda and Empire: The Manipulation of British Public Opinion, 1880–1960* (Manchester University Press).
- Le Queux, William, (1907) *An Observer in the Near East* (London: T. Fisher Unwin).
- Leslie, Henrietta,(1933) *Where East is West: Life in Bulgaria* (London: Jarrolds).
- Lewis, P. (2007). *The Cambridge Introduction to Modernism*. New York, (Cambridge University Press).
- Lippmann, Walter (1922), *Public opinion*. new ed.1998. (Transaction Publishers).
- Lisle, Debbie (2006) *The Global Politics of Contemporary Travel Writing* (Cambridge University Press).
- Lockhart, Bruce (1938) *Guns or Butter* (London: Putnam).
- Longworth, Philip, (1997) *The Making of Eastern Europe: From Prehistory to Postcommunism*,(Basingstoke and London: Macmillan).
- Luckas, W. Scott (1991) *Divided we stand* (London: Hodder & Stoughton).
- Madison, Charles A. (1966) *Book Publishing in America* (New York: McGraw-Hill).
- Mazower, Mark,(2000) *The Balkans* (London: Weidenfeld and Nicolson).
- McQuail, Dennis (1987). *Mass communication theory: An introduction* (2nd ed.). (Sage Publications, Inc.).

- Miller, William (1896) *The Balkans: Roumania, Bulgaria, Serbia, and Montenegro* (London: T. Fisher Unwin).
- Mitchell, W.J.T. (1994) *Landscape and power*. Chicago University Press.
- Moore, Frederick (1906) *The Balkan Trail*, (London: Smith, Elder & Co.)
- Moore, Tim (2017) *The cyclist who went out in the cold*. (Yellow Jersey Press).
- Moran (Lord) (1966) *Winston Churchill: The Struggle for Survival 1945-1960* (Boston: Houghton Mifflin).
- Morgan, Charles (1943) *The House of Macmillan* (Macmillan).
- Mumby, F. Arthur & Ian Norrie (1974) *Publishing and Book Selling*. (London: Jonathan Cape).
- Nesta, Frederick. (2011) *The Series as Commodity: Marketing Fisher Unwin's Pseudonym and Autonym Library' in The Culture of the Publisher's Series: Authors, Publishers and the Shaping of Taste. Vol. 1, Palgrave Macmillan, 2011, pp. 171-187.]*.
- Neumann, Iver B. and Ole Waever, (1997) *The Future of International relations: Masters in the Making* (London and New York: Routledge).
- Neumann, Iver B. (1999) *Uses of the Other – 'the East' in European Identity Formation* (Manchester: Manchester University Press).
- Newman, Bernard (1945) *Balkan Background* (London: Robert Hale)
- Newman, Bernard, (1961) *Bulgarian Background*, (London: Robert Hale).
- Overy, Richard (2009) *The Morbid Age* (Penguin Books).
- Palin, Michael, (2007) *New Europe*, (London: Orion House).
- Perrie, Walter (1991) *Roads That Move* (Edinburgh: Mainstream publishing).
- Phoel, Cynthia Morrison (2010) *Cold Snap: Bulgarian Stories*
- Pratt, Mary Louise, (1992) *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation* (London and New York: Routledge).
- Price, M. Philips,(1949) *Through the Iron-Laced Curtain: A Record of a Journey through the Balkans in 1946* (London: Sampson Low).
- Reese, Stephen D. (2008) *Prologue – Framing Public Life*. In *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World* eds. (London: Routledge)
- Reisigl, Martin and Ruth Wodak, (2001) *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism* (London: Routledge).
- Reisigl, Martin and Ruth Wodak, (2009). *The Discursive Construction of National Identity* (Edinburgh University Press).

- Richardson, LeeAnne M. Richardson *Murray's Magazine: The Lessons of Failure* in Victorian Periodicals Review, Volume 46, Number 4, Winter 2013, pp. 499-525)
- Rose, Jonathan (2020) *Modernity in Print*. In: A Companion to the History of the Book eds. Simon Eliot (Wiley Blackwell).
- Sandbrook, Dominic (2006) *White Heat* (London: Little, Brown).
- Sava, George,(1941) *Donkey Serenade: Travels in Bulgaria*, (London: Travel Book Club).
- Selbourne, David (1990) *Death of the Dark Hero: Eastern Europe 1987-90* (London: Jonathan Cape).
- Seton-Watson, Robert W. (1919) *Europe in the Melting Pot* (Macmillan Co.)
- Sheridan, Claire (1923). *In Many Places*. (London: Jonathan Cape).
- Simmel, Georg (1908) *Sociology: Inquiries into the Construction of Social Forms* Translated by A. Blasi, new ed.(2009)(Leiden: Brill).
- Smith, Arthur D. Howden, (1908) *Fighting the Turk in the Balkans: An American's Adventures with the Macedonian Revolutionists* (New York and London: G. P. Putnam's Sons).
- Spurr, David, (1993) *The Rhetoric of Empire: Colonial Discourse in Journalism, Travel Writing, and Imperial Administration*, (Durham and London: Duke University Press).
- Stephens, George (1897) *With the Conquering Turk: Confessions of a Bashi-Bazouk* (Edinburgh: W. Blackwood and sons).
- Tebbel, John W. (1969). *The American Magazine: A Compact History*. (New York: Hawthorn Books).
- Tebbel, John W. (1972) *A History of Book Publishing in the United States: The Great Change 1940-1980*. Vol 4. (New York: R. R. Bowker Company).
- Tebbel, John W. (1987) *Between Covers: The Rise and Transformation of Book Publishing in America* (Oxford University Press).
- Thompson, C. (2011) *Travel Writing* (London & New York: Routledge).
- Thornton, Philip, (1937) *Dead Puppets Dance* (London: Collins).
- Thornton, Philip, (1939) *Ikons and Oxen* (London: Collins).
- Thorpe, Nick, (2013) *The Danube, A Journey Upriver from the Black Sea to the Black Forest* (New Haven and London: Yale University Press).
- Titscher, Meyer, Wodak, Vetter (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis* (B. Jenner, Trans.). (London and Thousand Oaks: SAGE).
- Todorova, Maria, (1997) *Imagining the Balkans* (New York and Oxford: Oxford University Press).
- Tuchman, G. (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality* (Free Press).

- Upward, Allen, (1908) *The East End of Europe: The Report of an Unofficial Mission to the European Provinces of Turkey on the Eve of the Revolution* (London: John Murray).
- van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 249-283.
- van Dijk, T. (ed.) (1997) *Discourse as Social Interaction: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2. (London: Sage).
- van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin and H. Hamilton (Eds.), *Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352-372). (Oxford: Blackwell).
- van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Context: A Socio-Cognitive Approach*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- van Dijk, Teun A. (2005) *Contextual knowledge management in discourse production*. In: R. Wodak and P. Chilton (eds.), *A new agenda in (critical) discourse analysis* (pp. 71–100). (Amsterdam: Benjamins).
- Varagur, Krithika. (2022) *The Birth of the American Foreign Correspondent* (The New Yorker, March 17, 2022).
- Wodak, Ruth and Paul Chilton ((2005) (Eds.), *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis* (pp. 19-51). (Amsterdam and New York: John Benjamins).
- Villari Luigi (1905) *The Balkan Question: the Present Condition of the Balkans and of the European Responsibilities* (London: John Murray).
- Waugh, Daniel C. (2007) *Etherton at Kashgar: Rhetoric and Reality in the History of the "Great Game"* (Seattle: Bactrian Press).
- Whittell, Giles, (1992) *Lambada Country: A Ride across Eastern Europe* (London: Chapmans).
- Williams, Maynard Owen. (1932) *Bulgaria – Land without a Farmhouse*. in *National Geographic* 1932/8.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M. and Liebhart, K. (1999/2009 new ed.) *The Discursive Construction of National Identity*. (Edinburgh: Edinburgh University Press).
- Wodak, Ruth & Michael Meyer (2001) *Methods of Critical Discourse Analysis*, eds. (London: SAGE Publications).
- Wodak, Ruth & J.R. Martin (2003). *Re-reading the Past Critical and Functional Perspectives on Time and Value*. Eds.(Amsterdam: John Benjamins Publishing)
- Wodak, Ruth, & Paul Chilton, (2005) *A New Agenda in Critical Discourse Analysis: Theory, Methodology and Interdisciplinarity* (Amsterdam: John Benjamins Publishing Company).
- Wodak, R. (2009). *The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual* (New York: Palgrave Macmillan).

Wolff, Larry, (1994) *Inventing Eastern Europe: The Map of Civilisation on the Mind of the Enlightenment* (Stanford, California: Stanford University Press).

Woods, H. C., (1908) *Washed by Four Seas: An English Officer's Travels in the Near East* (London: T. Fisher Unwin).

Wyon, Reginald, (1904) *The Balkans from Within* (London: James Finch and Co.).

Интернет източници

<https://archive.org/>

<https://www.hathitrust.org/>

<https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>

https://chroniclingamerica.loc.gov/#tab=tab_newspapers

UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY
FACULTY OF ECONOMICS OF INFRASTRUCTURE
DEPARTMENT OF MEDIA AND PUBLIC COMMUNICATIONS

Maya Gergova Boycheva

**DISCURSIVE CONSTRUCTION OF THE IMAGE OF BULGARIA IN
ANGLOPHONE TRAVELOGUES (1900-2017)**

SUMMARY OF DISSERTATION

*for awarding the educational and academic degree “Doctor” in the professional field
3.5 “Public communications and information sciences”, in the doctoral degree program
“Organization and management in non-material production (media and communications)”*

Academic supervisor: Assoc. Prof. Dr. Svetla Tsankova

2025

Table of contents of the summary

I.	Structure and contents of the dissertation	4
II.	General characteristics of the dissertation	5
	1. Relevance and significance of the theme	5
	2. Object and subject of the research	6
	3. Goal and tasks of the dissertation work	7
	4. Main thesis of the author	7
	5. Methodology, characteristics and limitations of the research	8
III.	Summary of the dissertation paper	9
	1. Chapter one. The travelogue as a means of creating media reality	9
	2. Chapter two. Presenting publishing houses and print media	23
	3. Chapter three. The image of Bulgaria in anglophone travelogues.	31
IV.	Results and conclusions of the study	51
V.	Contributions of the dissertation	55
VI.	Publications of the author on the subject of the dissertation	56
VII.	Bibliography	57

The dissertation has a total length of 251 pages, with the main part comprising 240 pages and the literary sources – 10 pages. It consists of an introduction, three chapters with corresponding subdivisions, conclusion, scientific and applied contributions, the author's publication on the subject of the dissertation and bibliography. Part of the main text includes author-created tables and graphs that present the research findings.

The dissertation was discussed at a meeting of the Department of "Media and Communications" on 09.01.2025. The meeting concluded with a decision to initiate a procedure for the public defence of the dissertation. The relevant materials are available for review in room 2038 in the Sector of "Scientific Councils and Competitions" in UNWE, Sofia.

I. Structure and contents of the dissertation

Introduction

Chapter One. The travelogue as a means of creating media reality

- 1.1. Media and reality
 - 1.1.1. Transmission of meaning and knowledge through media texts
 - 1.1.2. Main categories and concepts
 - 1.1.3. The systemic character of media texts
 - 1.1.4. The travelogue in the system of media genres
 - 1.1.5. Genre characteristics of the travelogue
- 1.2. Toward a comprehensive research methodology
 - 1.2.1. Discourse analysis
 - 1.2.2. Linguistic analysis
 - 1.2.3. Content analysis

Chapter Two. Presenting publishing houses and print media

- 2.1. Research approach to the field of cultural production
- 2.2. Anglophone publishers in travel writing
 - 2.2.1. British publishing houses
 - 2.2.2. American publishing houses

Chapter Three. The image of Bulgaria in anglophone travelogues (1900–2017)

- 3.1. Travelogues of the period 1900-1919: cultural projections of the western interventionism and liberal engagement with Bulgaria
- 3.2. The travelogue between the two world wars: impressionistic or analytical representations of Bulgaria
- 3.3. Bulgaria behind the “Iron Curtain” (1945–1989): variations in portrayal
- 3.4. Bulgaria after the transition (1990-2017): the struggle for return (of Balkanistic and East European discourse).

IV. Results and conclusions of the study

V. Contributions of the dissertation

VI. Publications of the author on the subject of the dissertation

VII. Bibliography

II. General characteristics of the dissertation work

1. Relevance and significance of the theme

The **relevance** of the dissertation is rooted in the dynamics of Bulgarian communal life which reflects ongoing processes of turbulent integration and disintegration. The currency of questions such as “Who are we?” “Who are the others?” “How do the others perceive us?” is perpetuated in time. In a Europe characterized by the dissolution of old blocs and the emergence of new ones, Bulgaria and its people are deeply engaged with issues of identity, identification and self-identification. A number of Bulgarian scholars express their concerns about the homogenizing effects of globalization. Professor Ivaylo Hristov, for instance, argues that globalization in Bulgaria serves foreign geopolitical interests. He warns that “promoting it as an ideal for younger generations risks eroding the Bulgarian sense of belonging and ultimately disrupting our national consciousness and self-awareness.” (Hristov, 2011:19).

Countering this perspective, other authors point out that until recently “we lived in a relatively stable social order where cultural multiplicity was not prioritized, and where ideology focused exclusively on preserving the national uniqueness – the identity of the Bulgarian community (Boycheva, 2021:6). The literal and figurative dismantling of borders has drawn the attention of the world to Bulgaria, but it has also spurred an undercurrent of self-preservation tendencies running counter to the unifying forces of globalization and the multicultural models prevalent in the European societies.

This research considers both the dynamics of the globalizing processes and the “small” cultural world of the Bulgarians. As Bulgarian society becomes less resistant to the hegemony of Western culture, the question “What makes us the way we are?” grows increasingly relevant.

The dissertation paper problematizes our receptiveness to reductivist foreign interpretations of “Bulgarianness” primarily by pointing out that the dominant narratives in anglophone publications result from complex interactions and circumstances of cultural production. The research aims to strike a balance between recognizing the profound specifics of Bulgarian reality on the one hand and embracing the multicultural world we inhabit, on the other. It responds to one-sided interpretations of “Bulgarianness” by analysing how travelogues depict foreign encounters with Bulgaria’s historical heritage and the meanings attributed to – or omitted from – it. By establishing a diachronic multiplicity of interpretations alongside synchronic uniformity, the study shifts focus from a fixed, essentialized Bulgarian identity to

fluid processes of identification whose beginnings are in the complex interaction of group and individual social actors engaged in the pursuit of particular interests.

Several other factors underscore the relevance of this research. First, there is a growing interest in how the Bulgarian world is represented in foreign literature. Significant studies have engaged with the issue of identity conflicts as presented in foreign literature with Bulgarian themes. Other research focuses on the cultural image of Bulgaria seen in the geopolitical framework of Eastern Europe and the Balkans as revealed on the pages of anglophone periodicals.

The relevance of this research is further underscored by the enduring popularity and viability of travel writing. Its capacity to create images and to mediate between social identities remains an underexplored area in media theory.

An argument for the **significance** of the research is the circumstance that travel writing is an important popular genre offering fresh perspectives on fraught intercultural encounters and insights into the tensions of a globalizing world. Increasingly, various fields of knowledge are recognizing popular culture as equally important as traditional culture in shaping and reshaping social identities. The “cultural turn” in social sciences has legitimized “everyday life” as a valid object of study including the processes of “lived identity” and the construction of “otherness”.

There exists a substantial body of travel texts describing Bulgaria that remains entirely unknown in this country. These texts document personal encounters with Bulgaria and contribute to the popular information flow on the topic of Bulgaria in the English-speaking world. However, they are subject to interpretation through a political lens, reflecting the dynamics of power and the interplay between large social groups seeking to express and assert their interests through power. By identifying and analysing this body of texts, it becomes possible to trace the evolution of various attitudes toward Bulgaria in the anglophone world.

2. Object and subject of the research

Focusing on the understudied body of travel writing with a Bulgarian theme, this dissertation defines its **object** as the image of Bulgaria in anglophone travelogues published between 1900 and 2017. Within this unexplored corpus, the study addresses the critical gap in research: the lack of thorough investigation into the image associated with Bulgaria, how it is constructed, and also in what way, by what means this image is constructed and what effect is achieved.

The **subject** of the research are the textual and linguistic mechanisms applied to the construction of image and identity of Bulgaria and the Bulgarian world in anglophone travelogues.

3. Goals and tasks of the dissertation work.

The primary **goal** of the research is to demonstrate that travelogues contribute to the discursive reproduction of the image of Bulgaria on an international scale. They map out the Bulgarian world in cultural and political terms, revealing its relationships with the broader and global context. The study seeks evidence that travelogues are part of a cyclical process in shaping external public opinion about Bulgaria. This process originates from public discourse definers in the English-speaking world, with travelogues adding value through personal accounts of encounters with the Bulgarian world.

The research is aimed at accomplishing the following **tasks**:

1. Presenting the image of Bulgaria in anglophone travelogues
2. Situate this image within a broader context – political, geopolitical, economic, social, cultural, etc.
3. Investigating the linguistic strategies employed in the travel writing genre and their role in shaping the image of Bulgaria.

4. Main thesis of the author

The dissertation posits the **thesis** that a travelogue serves as a component of a broader flow of communication addressing a predefined, set agenda in the anglophone society. The research traces the way Bulgaria-themed travelogues construct the image of Bulgaria for an English-speaking audience and explores the political purposes for which this image is mobilized. It investigates the shifting perspectives through which Bulgaria is observed and interpreted by an "external gaze," analysing traceable linguistic mechanisms such as negation, essentialization, romanticization, exoticization, politicization, and civilizational othering. The thesis posits that the evolving representational paradigm is shaped by transformations in the writer's home environment and their shifting identity. Furthermore, it contends that travel writing discourse reconstitutes traditional geopolitical concepts at a grassroots level and contributes to establishing a framework that perpetuates a global order.

5. Methodology, characteristics and limitations of the research

The research is conducted within the methodological framework of **discourse analysis** which constitutes a study of language in terms of its instrumentality and meaning-creation. Discourse analysis focuses on language as a social practice, emphasizing the linguistic resources employed to enact this practice.

In Chapter Three, the analysis of texts primarily employs critical discourse analysis, with a particular emphasis on the approach of the Vienna School, also known as "**historical discourse analysis**." Additionally, the dissertation incorporates qualitative/interpretative content analysis as a complementary method. This approach involves a detailed and systematic examination of the characteristics of communicative acts—specifically, the travelogues—to derive insights into their meanings and implications.

The study is limited to travelogues published by anglophone book publishers, as the travel book is considered a stable medium with enduring influence, capable of impacting multiple generations of readers. The selected time frame (1900–2017) further delimits the scope of the research. This period is sufficiently extensive to allow for the application of dual perspectives: a historical lens and a theme-based approach.

III. Summary of the dissertation

Chapter One: The travelogue as a means of creating media reality

Chapter One explores the travel media texts as creators of media reality, utilizing their primary tool available – language. The main theoretical tenets of the theory of representation are presented with a reference to the two key schools of thought – the semioticians and the discursivists – for the purpose of outlining the mechanism of meaning creation and the transmission of meanings and knowledge to the audience. With a view to its essence as a complex internally organized system, the text of the travelogue is analysed as a vehicle of ideological and cultural influence, functioning within a broader system of media texts and genres.

1.1. Media and reality

A significant number of publications in Bulgarian media research over the past two decades have adopted a critical approach to examining the relationship between social facts and their media representation. The latest research is generally dismissive of the assumption that social facts exist “out there” and it is the function of the media to establish these social facts and make them public knowledge in a fair/objective and unbiased way. Instead, contemporary research emphasizes the mediated nature of media representations. As Professor Dobрева notes, “The world portrayed by the media is a constructed reality—a fragmentary, selective, and incomplete version of objective reality” (Dobрева, 2011). She further argues that the reality presented in any mass media product is shaped by processes of selection, abbreviation, weighting and evaluation, all of which are influenced by ideological perspectives” (Dobрева, 2011:29).

In Professor Monova’s view, media products fulfil their potential of expressing either too much or too little (Monova, 1999:57). In addition, the deviation of the information reality from the ontological world is subject to control exercised by the media via text. The information flow employs a wide range of journalistic textual forms – whether informational or interpretive – to construct a secondary world in the reader’s mind. This constructed world, which often deviates from the real one, is consistently perceived as identical to it, and under certain conditions, it is even regarded to be more real than the original one. This mediated version of reality, shaped by information, is inherently marked by inaccuracy and partiality, as representation is inevitably influenced by the language in which it is cast.

It is impossible to separate the description of the facts from the language in which they are expressed. Linguistic signification always carries an additional layer of semantic, evaluative, interpretive, and emotional emphasis. This layer is added—sometimes contextually, other times through the system of presuppositions—to the objective meaning of the social fact being reported (Monova, 1999). Hence, the need for a profound investigation of the media text, interrogation of its interpretation as a transparent vehicle of meaning, as an unequivocal message, and recognition of the multi-dimensional character of the act of communication.

1.1.1. Transmission of meaning and knowledge through media texts: social constructionism

Media theory approaches media reality as a construct, employing the conceptual framework of social constructionism, more precisely Berger and Luckmann's "sociology of knowledge" whose main tenet is the social construction of reality – a process in the course of which people constantly collectively create a shared reality through their actions and interactions. Reality is interpreted as the everyday life imbued with meaning and construed by people as a coherent and interconnected world. (Berger & Luckmann, 1991:33).

Within the paradigm of social constructionism, the media function as a social actor constructing symbolic reality. The media organize and disseminate knowledge about everyday life along with knowledge about contexts which are remote from everyday life or beyond the immediate experience of the audience. They mediate knowledge of the world that would otherwise be inaccessible or unobtainable through direct experience. Typifying schemata are activated both during the creation of media products and their reception, enabling the transmission of meaning from source to recipient. This process is facilitated by language's capacity to function as a symbolic system, transcending the "here and now" and establishing cognitive connections that transfer interpretations of reality between social actors.

1.1.2. Main categories and concepts

Social constructionism forms the foundation of the theory of representation, which provides the conceptual framework for studying communication and culture. According to Stuart Hall, "representation" refers to "the creation of meaning for the concepts in our minds through language" (Hall, 1997:17). Representation allows us to make sense of the world in two ways:

first, by establishing connections between the objects in the world and our conceptual understanding of them—our conceptual map; and second, by linking our conceptual map to a system of signs. The interplay between objects, concepts, and signs generates meanings that are anchored in language (Hall, 1997:19). These signs can take various forms, such as sounds, words, images, or texts.

In this research, the concept of “image” is interpreted as a sign that communicates meaning within a system of representation. A sign, defined as a physical object carrying meaning, consists of two components: the signifier (the form of the sign) and the signified (the concept it represents). The relationship between the signifier and the signified is arbitrary but is stabilized through collective agreement—that is, the consensus of all users of the sign system or language in the process of communication. Thus, the connection between the signifier and the signified is conventional and relies on the social nature of communication.

According to the theory of representation, meaning is not inherently contained within the objects of reality or within signs themselves. Instead, meaning is produced through relationships. The process of signification is neither unambiguous nor transparent. Scholars such as Fiske and Hall emphasize that recipients are active participants in creating meaning, as they engage with media texts through pre-existing cultural frameworks, thereby shaping their interpretation. Interpreting signification solely within the narrow confines of the text or relying exclusively on linguistic availability is insufficient for fully acknowledging the range of valid meanings.

The research thesis draws on the Foucauldian concept that discourse is a regulated way of speaking which defines and produces the objects of knowledge, thereby governing how we engage in certain practices and discuss specific topics. Discourse constructs, defines and renders objects of cognition intelligible, while excluding alternative interpretations as unintelligible. The term “discourse” is defined by Foucault as a repertoire of statements that provide the language for discussing a particular topic within a specific historical context. Discourse imposes boundaries on meaning creation by regulating how a topic can be spoken about, considered, or debated.

Discourse can be traced and identified across a wide range of texts and forms of behavior within various institutional sectors of society at specific historical moments. A shared culture, understood as learned social behavior, plays a central role in the production of knowledge. Knowledge, in turn, is inherently tied to power relations, as it is utilized to govern social behavior and practices.

Knowledge, intertwined with power, constructs “truth” by presenting it as an undeniable, verifiable fact that exists beyond time and context. The discursive school within the theory of representation argues that absolute truth is neither discussable nor verifiable. Instead, what can be identified through scientific inquiry is “the regime of truth”—statements that are produced and legitimized through the exercise of power, serving to secure specific interests.

Since meaning is fluid and subject to agreement between the social actors, ideology is an effort to fix meanings for a particular purpose – affirming or subverting the position of social groups in the existing power structure. Ideologies are discourses which assign meanings to social practices. They produce an acceptable way of making sense of the world by rejecting other interpretations as unacceptable. Although ideologies can be framed as coherent systems of ideas, they most often manifest as fragmentary significations of “common sense,” intertextually embedded within various representations.

From the perspective of discursivists, knowledge is not about attaining an objective or accurate representation of reality but rather about learning how to navigate and manage it. We generate multiple descriptions of the world and adopt those that seem most suitable and effective for our purposes. The diversity of expressive tools we employ reflects the varied goals we pursue in communication. In the study of discourse, van Dijk’s assertion—aligned with Foucauldian thought—that knowledge consists of shared beliefs meeting the epistemic criteria of a specific community (van Dijk 2005:72) has gained widespread acceptance. Based on this definition, we can conclude that every community, or each historical moment within that community, operates according to specific criteria that allow its members to determine which beliefs should be interpreted and shared as knowledge, while others are excluded for failing to meet these standards.

Knowledge—or the beliefs interpreted as such—is fluid and context-dependent. This is why discourse research emphasizes the concept of “context,” which “which “can be seen as knowledge that defines the ‘worlds’ which speakers presume in their discourse” (Chilton, 2004: 96). According to van Dijk, context models exist as mental representations—conceptualizations of the specific features of the social situation in which communicators interact, produce, and interpret texts. For communication to proceed effectively, participants must assume a significant degree of shared knowledge. When interlocutors belong to the same epistemic community, they inherently share a substantial amount of knowledge about that community, which does not require validation for communication to continue.

Rather than validation, communication relies on presuppositions—a reservoir of knowledge stored in long-term and short-term memory that pertains to the immediate communicative context (van Dijk, 2005).

Social order is constituted through the discourses of power which produce subjects aligned with and embedded within this order, thereby sustaining and reproducing it. Subjectivity is discursively constructed, and individuals, while expressing themselves, align with available discursive positions to make sense of reality and appear relevant to other participants in communication. Through self-expression, the subject assumes a position subordinate to the regulatory power of discourse while simultaneously constructing their own identity.

The theoretical sources examined have led to several conclusions regarding the concept of “identity”:

- Differentiation and the emphasis on distinction from "otherness" are central to the formation of identity.
- The function of identification is to prompt relevant action.
- Binaries such as self-other, civilization-barbarity, east-west, center-periphery, and progress-backwardness express dynamic and variable relationships.
- Identifications are sustained over time through discourse, which includes the repertoire of language and the archive of linguistic representations.

The conceptual framework of the theory of representation, particularly its discursivist school, provides the foundation for analysing media products not in terms of their truth value or representational accuracy but in terms of their purpose. Media products are examined as here as a new, yet another, in a series of descriptions of our social world, aimed at enhancing our understanding and enabling effective engagement with the challenges of social reality. Analysing the ideological and cultural influences of media texts involves examining their textual form and contents but only as related to the other links in the chain of the communicative act which would yield insights into the subtle influence of the communicative context.

1.1.3. Systemic character of the media text

All texts should be understood as systemic formations due to two fundamental reasons. First, in relation to extratextual reality, a text functions as a complex linguistic sign that represents a specific segment or aspect of reality. Texts reconstruct facts, events, and phenomena through

linguistic means, thereby serving as symbolic substitutes for those realities (Dobrev, 1994: 27). Second, a text is a sophisticated communicative unit because it can perform an independent communicative function within the process of communication. It acts as an intermediary between communicators, facilitating mutual understanding and enabling the coordination of shared activities.

By extension, a media text is also a systemic formation. According to Professor Monova, analysing media texts requires the application of a communicative approach, as this approach is rooted in the understanding of linguistic communication as a social activity mediated through texts. Media texts reconstruct social facts, transforming them into images that are constructed according to specific rules. This allows the image to be detached from its immediate context (the "here and now") and shared with others. The symbolic representation of the social fact becomes interconnected with other objects and subjects, and new interpretations build upon the original one. The recipient's additional interpretation of the image depends on their contextual understanding of the social fact and the presence of a shared system of presuppositions between the communicator and the recipient (Monova, 1999:76). Crucially, interpreting the signifying potential of a text must go beyond purely linguistic analysis and take into account the extralinguistic factors that shape its creation and reception.

Monova's emphasis on the importance of two key aspects of the communicative act—context and the system of presuppositions—aligns with the research of discourse scholars van Dijk and Chilton. Context refers to the shared social, political, economic, and cultural environment in which a social fact arises and is subsequently recreated as a media text. The existence of common presuppositions shared by both the communicator and the recipient is essential for the efficient encoding and decoding of the text. Monova defines presuppositions as non-verbal information, or subtext, which constitutes extralinguistic knowledge (also referred to as "background knowledge"). This knowledge is embedded in all components of the text—the headline, individual sentences, and the text as a whole (Monova, 1999:116).

The creation of a media text involves mechanisms that report social facts in a way that allows for control over the varieties of comprehension and additional interpretations at different levels. One such mechanism is *framing*. Framing operates by selectively including or excluding specific content from the vast and diffuse mass of perceived social reality. This process assigns significance and relevance to the chosen aspects while marginalizing others. Framing serves to reconcile the interests and resources of communicators, aiming to achieve a coherent and consistent understanding of the social world (Reese, 2008:11).

Another mechanism for controlling the interpretation of media products is the use of *stereotypes*. Dobрева describes stereotypes as stable, simplified representations or projections of things in the world. They shape our perception of reality by directing our thinking into pre-existing moulds. Stereotypes serve a cognitive function, helping us make sense of the world more efficiently.

1.1.4. The travelogue in the system of media genres

The travelogue, like all other media texts, is systemic in nature. It functions as a complex linguistic sign or symbol representing a specific segment of reality, serving as an intermediary between communicators. It facilitates mutual understanding and regulates their interaction. However, a clear and unambiguous typology of the travelogue genre remains elusive, as scholarly research has struggled to establish definitive criteria for classification. Some scholars argue that the most important criterion for categorizing media genres is the way a text organizes and achieves a particular effect (Monova, 1999:99). Media texts act as vehicles of varying degrees of suggestivity, employing a wide range of techniques to structure information and produce distinct effects. For instance, the informative portrayal of an event creates a specific effect, which differs from those achieved by interpretative or expressive forms.

A genre typology that considers the communicator's approach to reporting a social fact, the function of the text, and the compositional forms employed defines the travelogue as a narrative text that fulfills an expressive function through an essayistic portrayal of reality. According to this definition, the travelogue blends eventfulness and contemplation, both of which serve to express the author's perspective.

Other scholars argue that the primary criterion for genre typology is the relationship between the textually represented world and extratextual reality. From this perspective, journalistic genres can be divided into three categories: informational-event-based, analytical, and artistic-opinion-based. Within this classification, the travelogue is categorized as an artistic-opinion-based genre. These genres occupy a liminal space, straddling the factuality of journalistic genres and the fictionality of literary genres (Borisova, 2007).

Artistic-opinion-based journalism

Artistic-opinion-based journalism combines interacting characteristics and elements: a factual basis, logical analysis, and attractiveness of expression. The cognitive focus of artistic-opinion-

based journalism is the social fact. The artistic-opinion-based text goes beyond merely presenting the fact. It delves into the particular to uncover reasons, grounds, and broader principles. It explores the sources of phenomena, examines motivations, and perceives the individual as a specific manifestation of the general or the typical. It also engages in prediction. In a word, the essence of the technology of the artistic-opinion-based text lies in the metaphorization of the fact, the discovery of its enduring meaning and lasting effect.... Artistic-opinion-based modelling represents the documentation and artistic rendering of the media fact (Borisova, 2007:174).

The following generalizations can be made regarding the typology of the travelogue as a genre:

- Within the system of media genres, the travelogue belongs to the artistic-opinion-based genres, which are also referred to as “artistic-documentary”.
- In terms of composition, the travelogue has a plot-driven and event-based structure.
- The travelogue occupies a borderline position, balancing factuality and fictionality.
- It metaphorizes the social fact, assigning meaningful interpretations to specific observations that extend beyond the immediate context.
- The travelogue projects the image of the author, the spirit of the time, and the prevailing societal attitudes.

1.1.5. Genre characteristics of the travelogue

The challenge of categorizing the travelogue within a clear genre typology is particularly evident in the observations of Western researchers. These scholars often base their analyses on either the thematic and content-specific aspects or the formal and structural characteristics of the travelogue. The genre’s inherent polymorphism and functional fluidity support the conclusion that it is unnecessary to rigidly prioritize either thematic-content-based or form-structure-based criteria for defining the travelogue. As Carl Thompson argues, the travelogue is best understood as a “constellation of many different types of writing and texts.” These texts are interconnected not by adhering to a single, prescriptive model but through a set of ‘familial resemblances,’ in line with Ludwig Wittgenstein’s definition (Thompson, 2011:27).

In other words, a text can be identified as a travelogue based on a range of characteristics and attributes, with each individual text demonstrating a unique combination of these features. At the core of the genre is the concept of a non-fictional, first-person narrative that recounts a

journey. Surrounding this central idea are various modes or sub-genres, each emphasizing different aspects, such as the autobiographical, documentary, interpretive, or artistic. Each mode has its own historical development, represents a distinct way of filtering lived experience, and serves a specific purpose in constructing a symbolic reality through the travelogue.

In summary, the genre-defining characteristics of the travelogue necessarily include the following three elements:

- an actual journey,
- an overlap between the author and the narrative protagonist,
- a demonstrated acknowledgment of personal impressions.

Travel writing is an exceptionally heterogeneous genre, blending narrative, descriptive, and argumentative elements. It not only chronicles a chronological sequence of events and observations but also highlights cause-and-effect relationships and seeks to persuade. The travelogue aims to reflect what has been seen, heard, and experienced as reality—as factuality—yet it draws extensively on the rich repertoire of artistic representation. While the travel writer adheres to recounting actual facts, the emphasis on specific themes and selection of particular “situations” (over others) allows the author to infuse the text with a personal perspective, accompanying the facts with commentary. In doing so, the author shapes the ideology of the text, becoming an interpreter of experiences and a commentator with a distinct purpose and agenda.

By framing lived reality through carefully chosen scenes and addressing current issues of social significance, the travelogue functions as an artistic-opinion-based text. It is highly performative, serving as a channel through which the communicator (the travel writer) strategically selects discursive strategies to influence the recipient, who is often a member of the same cultural or cognitive in-group. In this way, the travelogue not only reflects reality but also actively shapes opinions and perceptions.

In conclusion, the travelogue vividly illustrates the complexity of media representations of reality. Like any other media text, it is an element of symbolic reality rather than a direct reflection of objective reality.

1.2. Toward a comprehensive research methodology

Drawing on the outlined challenges of genre typology and the theories previously discussed, we examine travel writing about Bulgaria as a manifestation of the discourse on Bulgaria within the context of English-language cultural exchange. We propose studying these texts using the methods of discourse analysis.

1.2.1. Discourse Analysis

The discourse-analytical method of Laclau and Mouffe is useful for this study with its premise that discourse is formed through the partial fixation of meanings around certain nodal points. In this way, discourse represents a reduction of the possibilities for meaning-creation. A term is introduced for signs without fixed meaning, which are open to the attribution of meaning – “floating signifiers”. Concepts such as “identity” or “social unity” are floating signifiers. They are imbued with different content in different articulations, i.e. they are a “myth”.

Critical Discourse Analysis (CDA), developed by Fairclough’s school, systematically examines “...the often opaque relationships of causality and determinacy between *a*) discursive practices, events, and texts and *b*) broader structures, relationships, and processes of society and culture; how such practices, events, and texts arise and are ideologically shaped by power relations, and how the opacity of the relationships between discourse and society is itself a factor in reinforcing power and hegemony” (Fairclough, 1995).

Critical Discourse Analysis (CDA) is highly applicable to this study due to its three-dimensional analytical framework. At the **textual level**, the study examines the linguistic features that shape the form and content of the text, leading to a specific interpretation. At the level of **discursive practice**, the analysis focuses on the processes of text production and interpretation, tracing intertextual chains where “the same” text may appear in different versions. Finally, at the level of **social practice**, the study addresses questions such as: What social, political, and cultural circumstances gave rise to the discursive practice in question? What are its political and social consequences? And does the discursive practice conceal or reinforce unequal power relations in society?

The study primarily employs the **historical discursive approach**, a subtype of Critical Discourse Analysis (CDA) developed by the “Vienna School of Discourse Analysis.” This specialized model is designed to analyze nationalist discourse and the discursive construction of national identity. Its aim is to integrate historical context into the examination of various types of discourse and to trace their evolution over time (diachronically). This methodology is

particularly suitable for the present study, as it is specifically geared toward identifying and analyzing strategies for representing the Self and the Other, as well as strategies for constructing in-groups and out-groups using linguistic and argumentative techniques.

The main principles of the historical discursive approach can be summarized as follows:

- precise consideration of the circumstances and context, as discourses can only be described and interpreted within their specific context.
- comparison of the content of statements with historical events and facts, as well as with other available accounts (intertextuality).
- application of an interdisciplinary approach in considering interpretations made by specialists in other fields (sociology, history, psychology).
- detailed description of texts at all linguistic levels.

1.2.2. Analysis of linguistic means

Beyond the framework and procedures proposed by historical discursive analysis, the present study examines travelogues from the perspective of their text-building mechanisms. It considers their constitutive units and the achievement of semantic coherence with a communicative purpose. The systemic approach to the text, outlined by Prof. Andreana Eftimova, views the text as a system of elements and structures organized according to specific rules, while simultaneously fulfilling a specific communicative function within the framework of a higher social system—a communicative situation that arises for the purposes and according to the requirements of a given (ongoing) social activity (Eftimova, 2014:131).

Adopting such an approach to the travelogue makes it possible to account for its genre specificity as a combination of documentary and artistic elements, as well as its strong functionality as both a factor and an object of influence in defining reality.

Going beyond the framework and procedures of historical discursive analysis, this study examines travelogues through the lens of their text-building mechanisms. It explores their constitutive units and how they achieve semantic coherence while fulfilling a communicative purpose. Drawing on the systemic approach to text, as outlined by Prof. Andreana Eftimova, the text is viewed as a system of elements and structures organized according to specific rules. At the same time, the text serves a distinct communicative function within the broader context

of a higher social system—a communicative situation shaped by the goals and demands of an ongoing social activity (Eftimova, 2014:131).

Adopting this approach to the travelogue allows for an understanding of its genre-specific characteristics as a blend of documentary and artistic elements. The approach also highlights the functional role of the travelogue as both a factor and an object of influence in shaping perceptions of reality.

1.2.3. Content analysis

The study employs content analysis, a widely applicable method for summarizing and describing the key characteristics of a large volume of linguistic material. This method involves three main processes: summarizing, which reduces the material while preserving its essence, creating a manageable corpus through abstraction of the original content; explication, which entails explaining and annotating the material by analysing its co-text and context (the circumstances surrounding the communicators); and structuring, which involves filtering and extracting a specific framework from the material (Mayring, as cited in Titscher 2000:64).

Conclusions from Chapter one

The theoretical sources examined allow us to draw **conclusions** about travel writing as a form of constructing media reality:

1. **Constructed reality:** Like any media product, the travelogue creates a constructed picture of the world, shaped through selection, omission, emphasis, and evaluation, all informed by specific ideological positions. The dominant ideology in society, to which the media adhere, distorts the media representation of reality.
2. **Linguistic practices and representation:** Selective definitions of “the real” are produced and maintained through specific linguistic practices. Language, as a complex system of signs, conveys meanings about reality between communicator and recipient. The meaning of a sign arises from social conventions and signifying practices that organize relationships between signs. Representation is not a unidirectional process but an interactive one, where meanings are constructed, reinforced, obscured, altered, and negotiated by communicators.

3. **Discursive Framework:** The conceptual framework of the discursive school in the theory of representation allows for the travelogue to be examined not for its truthfulness but for its functionality as a description of our social world. Travel writing is a product of discursive practice, providing a language for discussing specific topics at specific historical moments. The discourse of travel writing has a unique linguistic repertoire that governs how one can speak or reason about a topic like "Bulgaria," shaping its conceptualization at a given historical moment. This discourse can be traced across multiple texts within a specific historical period and is deeply context-dependent.
4. **Recreation of Social Facts:** As a media text, the travelogue recreates social facts, transforming them into complex linguistic images shared with others. Recipients connect these images to their own experiences and interpret them. The interpretation of the image or sign depends on the contextual interpretation of the social fact. Therefore, the travelogue must be analyzed not only linguistically but also in terms of the extra-textual influences—the broader social, political, economic, and cultural circumstances, defined as “context”, within whose framework the social fact occurs and is recreated and perceived as a media text.
5. **Genre Characteristics** of the travelogue involve a set of intra-textual influences inherent to travel text-building. While the formal-structural and thematic-content-based aspects of the travelogue vary, the journey remains its primary thematic and structural feature. The predominance of autobiographical, documentary, interpretive, or artistic elements reflects different ways of filtering directly experienced events, serving the construction of symbolic reality. Within the system of media genres, travel writing highlights the ambiguous relationship between social facts (travel) and the reality represented in the text. The framing of experienced reality into selected scenes is a form of controlled representation.
6. **Comprehensive Analytical Approach:** Recognizing the travelogue’s role in constructing symbolic reality, the study employs a comprehensive approach to text analysis. This approach combines:
 - Content analysis to identify themes in the travelogues,

- Discursive analysis, particularly the historical discursive approach, to define the context of the travelogue's creation and reception and its relevance to the public agenda,
- Linguistic analysis, focusing on the connotative potential of expression at lexical and syntactic levels.

The guiding principle is that texts cannot be analysed in isolation. They must be understood in relation to a network of other texts, the social context, and alternative, unexplored forms of verbal creativity on the topic.

Chapter Two. Presentation of Publishing Houses and Print Media

In line with the theoretical frameworks that support the analysis of travel writing as a means of constructing media reality—and with a focus on its dependence on extra-linguistic factors—the second chapter examines publishing practices and policies as an extra-linguistic factor. These practices and policies play a decisive role in determining which travel writing texts achieve public visibility at a given historical moment.

2.1. Research Approach to the Field of Cultural Production

The study employs Bourdieu's concepts of *habitus*, *field*, and *capital* to analyze the actions of social actors. According to Bourdieu, *habitus* refers to the collective dispositions through which social structure is internalized during early socialization. These dispositions incline individuals to adopt behaviors that are most likely to succeed, based on their available resources and prior experiences. The influence of *habitus* becomes evident in specific spaces—referred to as *fields*—where goods, services, knowledge, or status are produced, circulated, or acquired. Within these fields, social actors occupy competitive positions, striving to accumulate and monopolize various forms of capital. Fields are, above all, arenas of struggle over valuable resources. Individuals and groups use cultural, social, and symbolic resources to maintain or enhance their position in the social hierarchy. These resources are defined as *capital* when they function as "social relations of power," becoming the focus of competition as valuable assets (Bourdieu, 1989:375).

From this perspective, publishing can be examined as part of the field of cultural production, where publishers compete to acquire cultural, economic, or social capital. This competition involves the use of symbolic systems—such as language, images, and myths—as well as strategies of acceptance and rejection. These strategies are rooted in the *habitus* of the publishing industry but are often framed in the rhetoric of "creation" or enlightened missionary work.

The dissertation adopts Bourdieu's approach to the publishing field, analysing publishing strategies through the lens of five groups of variables: legal and financial status, financial or commercial dependencies, and market influence. Indicators of a publishing house's commercial success include the number of bestsellers published, literary awards received, the ability to

secure state subsidies, and its symbolic capital—measured by factors such as longevity, location, and the prestige of its catalogue.

The dissertation seeks answers to the following questions:

- Since when has the publishing house existed?
- Is it narrowly specialized in publishing travel writing? What proportion of its output consists of travel writings?
- Has it accumulated a prestigious catalogue (e.g., long-term collaborations with authors, awards, rankings)?
- Does it set trends or follow practices in general and travel writing publishing?
- Is it a private family business or a joint-stock company? Does it have dependencies on other firms?
- Does it have close ties to state-level management structures? Is there evidence of its publishing projects being funded by state agencies?
- Are the travel books published by this house reviewed in specialized periodicals?

2.2. English-Language Publishing Houses of Travel Writing

2.2.1. British Publishing Houses

Three groups of British publishing houses with significant contributions to travel writing are examined.

The first group comprises long-established, dynastic publishing houses with a conservative political orientation. They thrive in travel writing publishing due to their connections with power structures, scholarly societies, and the infrastructure of the British Empire. Notable examples include John Murray, William Blackwood and Sons, and Smith, Elder & Co. These publishers wield significant influence over travel writing publishing and play a key role in shaping a heroic national narrative.

The second group includes publishing houses such as Collins, Cassell, and Macmillan, which are characterized by a liberal political orientation, dynamic management, a rich corporate history, substantial financial resources, and workforces exceeding 1,000 employees. They target the emerging mass market of the lower middle class and urban industrial working class. A common trait among these publishers is that their founders entered the industry with a mission to serve a publicly beneficial cause, which helped them ascend the social hierarchy. These publishers strive for broad genre representation and, under the banner of serving the public interest, focus on high print runs of books addressing topical issues and pressing themes, authored by credible professionals.

The third group includes publishers such as Thomas Fisher Unwin, Methuen, and Heinemann. Known for their unconventional and experimental approach, they played a pivotal role in introducing modernism into British print culture. While they publish commercial literature, their primary goal is to fund significant, original, and avant-garde authors. Within their catalog, travel writings and travel literature serve as an escape from reality, a form of entertainment, a journey into the unknown, and a platform for sharing observations on national character and universal human themes. These publishers produce texts that reflect the anxieties of modern life while capitalizing on the commercial potential of travel as a public relations event—not only for science but also for the publishing industry.

Conclusions on British Travel Writing Publishing

British publishing houses operate within a three-century tradition of travel writing publishing, each striving to accumulate and monopolize economic and symbolic capital.

The beginnings of British travel writing publishing are marked by specialization. Certain publishing houses, possessing greater social capital, leverage the potential of the travel narrative market to accumulate even more economic and symbolic capital. Over centuries, these publishers, closely linked to the expansion of the British Empire, have gained prestige, leadership in the publishing industry, and the authority to direct public attention toward the empire's state and scientific projects. Simultaneously, they wield the power to define the canon in travel writing production.

Another category of publishing houses enters the travel writing market with considerably less initial economic and symbolic capital but with large-scale projects designed to educate, intellectually stimulate, and entertain the nation. These publishers prioritize broader genre representation, aim for high print runs of books addressing topical issues, and foster a professional community of authors. For them, travel writing serves as an image-enhancing genre, as it encourages reflection and sparks discussion on contemporary themes.

A third category of publishing houses emerges later but makes a significant impact on travel writing publishing in the 20th century. These publishers are distinguished by their willingness to experiment with anti-conformist strategies, balancing both commercial and avant-garde publications. Their travel writing editions are designed as an escape from grand imperial narratives, offering entertainment, an exploration of the unknown, or even a spectacle orchestrated and financed by the publisher itself.

British travel writing about Bulgaria reflects the dynamics of foreign policy relations, with the topic of "Bulgaria" being suppressed in travel writing publishing during periods of tension between the two countries.

2.2.2. American Travel Writing Publishing

American travel writing publishing can be analysed through the practices and policies of several established, major publishing houses, such as Harper Brothers, Charles Scribner's Sons, Houghton Mifflin, and George Putnam's Sons. The review of newer publishers focuses on Doubleday, Page & Co., Time-Life Books, and Bantam.

At the start of the 20th century, the United States began publishing original American works that captured the unique American encounter with the "Other." These included stories of settlers in the Wild West, missionaries, travelers to the Holy Lands, explorers of Europe and beyond, war correspondents, participants in European conflicts, diplomats, and others. Travel writing became the genre where the author's self-identification as an American was most pronounced, with no room for borrowing textual material from the cultural production of the metropolis (i.e., Europe).

Among the older American publishing houses, Harper & Brothers exemplifies the gradual development of capacity in travel writing publishing. At the beginning of the 20th century,

Harper focused on commercial fiction with short-term returns. It was not until the 1930s that the publisher recognized the potential of strong journalism, exemplified by the success of John Gunther's travel writing series, *Inside*. The longevity of the *Inside* series offers insights into Harper's approach to non-fiction publishing:

- The publishing house recognizes the potential of journalism for generating assets with a sustainable long-term return.
- It leverages compelling personal narratives to disseminate knowledge and shape public opinion.
- It evolves from being a factor in shaping opinion into one that solidifies and reinforces existing opinions

The publishing houses Scribner's, Houghton Mifflin, and Putnam also played pivotal roles in establishing American journalism and travel writing publishing. For Scribner's, success is measured not by revenue statistics but by its history of realizing a publishing vision that prioritizes books of societal significance. While the house ostensibly avoids politics, it published John Reed's travelogue-reportage *The War in Eastern Europe* (1916), which chronicles the American journalist's travels through Eastern Europe during World War I. Houghton Mifflin's strategy is similarly nuanced, with a consistent focus on publishing works of enduring literary value rather than those of fleeting relevance. The house shows a preference for fictional works that encourage constructive thinking and reflection. Despite this, both Scribner's and Houghton Mifflin actively collaborate with state authorities on projects tied to state propaganda.

The Putnam publishing house made a significant contribution to the rise of American journalism. Between the two world wars, its travel publications successfully transformed travel into a mass spectacle, celebrating the achievements of "American science and genius" (Herrmann, 2000), all while maintaining a modest and unpretentious tone for its adventurer-authors.

For the three newer publishing houses—Time-Life Books, Doubleday & Co., and Bantam—a strong emphasis on commercialization and profit maximization is a common denominator. This approach shifts focus from the personal to the institutional. Their policies are either actively agentive (Time-Life Books) or reactively defensive (Doubleday & Co. and Bantam), ensuring their survival and growth in the complex cultural production landscape during the McCarthyism era. While travel writing constitutes only a small portion of their output, the scale of these publishers ensures it reaches vast audiences, reinforcing patterns of worldview creation.

Conclusions on American Travel Writing Publishing

Unlike British publishing houses, American publishers did not specialize narrowly in travel writing at the beginning of the 20th century. This is because, during the previous century's westward expansion and the establishment of national borders, travel emerged as a recurring theme in American literature in various forms.

The four older publishing houses examined here—Harper & Brothers, Scribner's, Houghton Mifflin, and Putnam—provided a platform for travel writing by both young, emerging authors and established literary talents and public intellectuals. In this way, American travel writing publishing became a tool for cultivating a diverse authorial contingent. This process harmonized various interests: the publisher's commercial and spiritual pursuit of prestige and symbolic power, the author's desire for recognition, and the reader's and public's demand for meaningful content. As a result, travel writing evolved into an instrument of national self-construction.

Across different periods and with varying aesthetic approaches, American publishing houses promoted a wide range of travel writing genres, including literary travelogues, commercially popular Westerns, essayistic travelogues, travel memoirs, reportage, and exploratory and adventure narratives. In doing so, they established and solidified a tradition of robust American journalism. This strong journalism became a shared space where publishers and representatives of official authority collaborated, paving the way for the expansion of American cultural influence in Europe.

Later developments in American travel writing publishing introduced innovations in mass marketing. Within this context, Bulgaria appears in American travel writing as a stage for significant political processes, the outcomes of which are of interest to American society.

Conclusions from Chapter Two

1. **The peak of the market for travel writing:** The travel writing market in England and the United States reached its peak in the 19th century, closely tied to each nation's geopolitical expansion. In England, the growth of the British Empire was the primary driver for the establishment of travel writing publishing. In the U.S., the conquest of the Wild West and American missionary work in the Middle East played key roles. In this emerging market,

publishing houses of varying capacities competed for material and symbolic gains, employing diverse strategies in selecting authors, content, and presentation. Both older, established publishers and newer entrants acted with calculated precision. In both England and the U.S. at the beginning of the 20th century, dynastic publishing houses led the way in travel writing publishing, using travel writing as a means to strengthen their brand. The strategies of these publishing houses unfolded along several lines:

- Cultivating close ties with state authorities.
- Building strong relationships with the scientific community.
- Selecting travel writing content in line with national priorities.
- Seeking, selecting, and providing editorial support for authors.
- Emphasizing the educational and scientific value of travel writing.

2. Innovative strategies in the 20th century: The socio-political dynamics of the 20th century brought newer publishing houses to the forefront of travel writing publishing. These publishers adopted innovative strategies that challenged established practices, including:

- Creating and sponsoring events to write about.
- Highlighting the entertainment and educational aspects of travel narratives.
- Prioritizing individual perspectives and spontaneity.
- Shifting focus from national priorities to the lives of distant societies.
- Presenting the world as a stage.

3. Corporate decisions and external influences: The political orientation and personal aesthetic tastes of publishers remain central to corporate decisions. However, these are influenced by mass tastes, dominant trends, industry practices, and, in the latter half of the 20th century, direct state involvement through subsidies, propaganda, and more. Drawing on Bourdieu, we can conclude that publishing houses occupy competitive positions, striving to accumulate and monopolize capital within the cultural field.

4. Bulgaria as a theme in travel writing: Bulgaria emerges as a theme in travel writing when it aligns with the interests of publishing houses. For conservative dynastic publishers in the early 20th century, Bulgaria was tied to the declining Ottoman Empire, a subject of interest to Great Britain and the U.S. For newer publishers, Bulgaria became a stage for military actions, a rapidly evolving society, a secluded escape, an ideological adversary, or something else entirely. The chosen interpretation depends on the perceived success of a particular publishing strategy.

- 5. The role of the authors:** To implement their respective strategies, publishing houses rely on a specific type of author. This could be a scientist, a member of the Royal Geographical Society, a parliamentarian, a political figure, a diplomat, a war correspondent, a reporter, a traveler, an adventurer, a tourist, a bohemian, or a cultural figure. There is no strict regulation regarding the professional qualifications of a travel writer. At the beginning of the 20th century, Bulgaria was primarily represented in the works of politically engaged individuals. By the mid-century, the narrative was dominated by journalists and artists. By the end of the century, the preferred narrative about Bulgaria was produced by foreign correspondents and social analysts, but increasingly by adventurer-travelers and bohemians. At the beginning of the 21st century, Bulgaria is written about by hosts of travel TV shows, sports journalists, and media practitioners in general.

Chapter Three. The Image of Bulgaria in anglophone travelogues (1900–2017)

3.1. Travelogues of the Period 1900–1919: Cultural Projections of Western Interventionism and Liberal Engagement with Bulgaria

3.1.1. Historical Context

British official policy toward Bulgaria in the first decade of the 20th century was characterized less by indifference due to the country's limited commercial potential and more by suspicion toward this independently functioning part of Southeast Europe, coupled with a desire for intervention. British society focused its attention on Bulgaria in the context of the unresolved Macedonian Question, which became particularly prominent in British public discourse in 1903.

In the British press at the start of the century, Bulgaria was primarily associated with "atrocities," with "valor" and "heroism" appearing less frequently. In contrast, for the American media audience during the same period, Bulgaria was linked to the evangelical and educational activities of American missionaries, overshadowed by the Miss Stone Affair—the kidnapping of missionary Ellen Stone. Comparatively, the number of American publications referencing Bulgaria in the context of "outrage" was significantly lower than those mentioning "valor," "heroism," and "modern progress," at least from 1900 to 1909. The efforts of newly liberated Bulgaria to free itself from dependencies on both the Ottoman and Russian Empires garnered sympathy in the United States.

American advocacy for the Bulgarian cause can be understood within the broader socio-political context of the United States. The early 20th century saw the rise of a new group of socially engaged individuals known as "progressives." Progressives viewed the concentration of capital as a sign of governmental incompetence, with corrupt structures enabling extreme wealth for a few and widespread misery for the majority. Politicians with progressive leanings, such as Theodore Roosevelt and Woodrow Wilson, championed morality and order in government, targeting irresponsible power. Within this framework, Theodore Roosevelt's fierce criticism of the declining Ottoman Empire—an irresponsible power threatening global security—becomes clear. Similarly, Woodrow Wilson's efforts to achieve a just and democratic peace after World War I through his Fourteen Points program, which advocated for a post-war

world order based on self-determination, can be interpreted as progressive. In such a world order, Bulgaria's legitimate demands would find a place.

The growing visibility of Bulgaria in American public discourse led to a different perspective on the country compared to that in England. The focus shifted to the unjust interference of the Great Powers in Bulgaria's political fate and Bulgaria's bold resistance against such interventions.

3.1.2. Travelogues Depicting Bulgaria in the Period 1900–1919

The dissertation examines several travelogues of this period:

The Balkans from Within, written by English journalist Reginald Wyon and published in 1904 by the American publishing house Scribner's, portrays Bulgaria as the central actor on the historical stage, with hopes pinned on its intervention to curb Turkish oppression. Historical references lend the Bulgarian image a sense of exceptionality, emphasized through contrasts with other historical figures. The author's high regard for Bulgaria is reinforced through his narratives of encounters with rebels, identified as Bulgarians, as well as his meetings with Bulgarian military personnel. Wyon writes, "Everywhere I met brave men, all of them decent people, without boasting but with a genuine desire for battle, as should burn in every soldier." (Wyon, 1904:163).

The Balkan Trail (1906), written by American journalist Frederick Moore and published by Smith, Elder, is strongly characterized by its adventurous tone. The travelogue portrays Bulgarian society primarily through individual figures, creating a more layered representation of Bulgaria. It depicts the country not only within its own borders but also as an active force in Macedonia and Greece. The Bulgarian presence on the Balkan and European stage is now associated with terms like "conspiracy," "plot," and "secrecy." This shifts the narrative focus away from the martyrdom of the oppressed and toward the agency of the conspirators. Moore writes in the style of a chronicler of the Wild West, celebrating action, defiance, and intrigue while refraining from judging the motives or consequences of these actions. The moral dimensions of the events remain in the background.

In *Through Savage Europe* (1907), published by T. Fisher Unwin, Harry de Windt highlights the exceptional nature of his journey to "completely unknown, wild, and lawless places between the Adriatic and the Black Sea." Bulgaria is introduced in the fifteenth chapter, titled "Land of

Unrest." The title cleverly plays on the double meaning of "unrest," initially suggesting a narrative of turmoil. However, the text shifts focus to portray Bulgarian space as a site of ferment—political, ideological, and labor-related. De Windt writes as an imperial subject, assessing the extent of foreign influence in the territories he traverses. He notes the Bulgarian army's independence from Russian influence, the admiration of Bulgarian officers for British victories in the Far East, and their fervor over the Macedonian issue. These observations are interpreted as signs of valor and a vigilant spirit, which the traveler equates with "gentlemanliness"—a reflection of his own cultural values. In this portrayal, the Bulgarian is characterized primarily as a warrior and a gentleman: active, dedicated to the present, and brimming with grand plans and possibilities for the future.

By-paths in the Balkans by William von Herbert reflects a markedly different attitude. The era of heroism has passed, and the creators of historical dynamism—bearers of nobility and honor (none of whom are Bulgarian)—have been forgotten. The present is marked by degradation, and this sense of decadence frames the image of Bulgaria. If Bulgaria, the object of description in *By-paths in the Balkans*, is depicted as unheroic, petty, and lacking dignity, then the English subject is affirmed as noble, heroic, elevated, and endowed with refined sensibility, dignity, and honor. The use of Gothic elements reinforces the Balkanist representation, retrospectively rehabilitating and ultimately legitimizing British policy toward Bulgaria in previous decades.

An Observer in the Near East (1907) by William Le Queux introduces another narrative and descriptive specificity: imagined colonialism. Bulgarian space is reduced to a "shopping list" for potential investors. Le Queux, a staunch defender of British interests, envisions Bulgaria's utility for British goals, including securing financial benefits for the nation and its investors while displacing Germany. He warns that Germany's growing economic and diplomatic influence in the Near East "must urgently engage the attention of every British statesman who takes to heart the interests of our empire" (Le Queux, 1907:199). *An Observer in the Near East* reveals that the discursive practices used to represent Bulgaria in the early 20th century are not unequivocal. Alongside Bulgaria's subordinated position, its attractiveness is also acknowledged. As a counter-discourse to Balkanism, a flattering portrayal emerges, emphasizing an idealized primitivism.

In **conclusion**, several key points can be drawn:

1. The presented travelogues demonstrate how themes from the daily agenda of the authors' native societies permeate the thematic field of travel writing production. At the beginning

of the 20th century, Bulgaria was a topic that captivated both English and American societies. The numerous challenges faced by Bulgaria—such as poverty, rebellion, and dependency—provided a convenient explanation for Britain's attitude toward the country within Balkanist media discourse. Accusations of backwardness and semi-barbarism not only suggested that these issues stemmed from inherent deficiencies but also justified the perceived need for foreign intervention. In contrast, American public discourse on Bulgaria was more inclusive, and its themes influenced travel writing production. The idea of American patronage over Bulgaria was firmly established.

2. The examined travel writings construct not one but several different images of Bulgaria, which argue for and shape attitudes toward Bulgaria from the perspective of the author's native country. The travel writings attribute different, mutually contradictory identities to Bulgaria. On the one hand, it is a marginal actor, and on the other, a central social actor.
3. The approach to constructing these images depends on the author's socio-cultural identity, which is not fixed but is also being constructed. In the examined Edwardian travelogues, the writer identifies as an imperial subject by distinguishing themselves from the "Other", assigning the latter a subordinate status. Stereotyping, exoticizing, dematerializing, and denial of co-evalness are strategies for identifying not only the "Other" but also the writing subject, negotiating their dominant status. The strategies of representation unlock models of identification that serve the status quo in the relationship between the author's native society and the newly reborn Bulgarian state.
4. The palette of expressive means in travel writing can be very rich. Tracing the linguistic realization of text-building strategies through the description of the linguistic repertoire—comparisons, analogies, references, rhetorical questions, introductory formulas, metaphors, ambiguity, generalized references, textual coherence—allows us to uncover transformations in the symbolic images that register the changing attitudes toward Bulgaria in the author's native society.

3.2. The Travelogue Between the Two World Wars: Impressionistic or Analytical Representations of Bulgaria

3.2.1. Historical Context

The First World War brought about significant geopolitical changes. For Bulgaria, this meant immense territorial losses, political collapse, and economic ruin. In contrast, Great Britain emerged victorious from the conflict. However, for a portion of British society, the war also ushered in ideas of decline and political cynicism, challenging the ideological binary of "civilized subject versus barbaric other," which had long underpinned Western self-perception. Since the Anglo-Boer War at the start of the 20th century, Britain's imperial actions were increasingly seen not as a grand civilizing mission, as portrayed in official narratives, but as sheer brutality and a struggle for survival. The "Great War" revealed levels of destruction unprecedented in world history, and by 1919, the belief that civilization could not withstand another such catastrophe had become widespread. The fear for the future of the West, threatened by an invisible enemy, intensified in England during the 1920s with the translation of Oswald Spengler's *The Decline of the West*.

This period coincided with the onset of urbanization, the emergence of the vast modern city with its fragmented social life, chaos, and violence. Urbanization altered the forms and values of national life and eroded the pastoral image of England. Between the two world wars, the British traveler writing about Bulgaria became detached from their native space. They did not seek to capitalize on the privileges of their British citizenship.

In America, the 1920s were a period of economic growth, though concentrated in specific sectors such as construction, automobile manufacturing, and consumer goods. The economic model that promised endless enrichment through speculation ultimately collapsed with the stock market crash. The aftermath of the Great Depression revived the progressive idea of a strong state equipped with regulatory mechanisms. Preventing future crises demanded a more active U.S. presence on the global stage, leading to increased interest in Europe. As America moved away from isolationist policies, its reading public gained access to observations about life in Europe. Looking toward Europe, Americans questioned whether the next destabilizing event might originate there. Bulgaria, with its widespread poverty and struggles to maintain political and economic stability, also became a source of concern.

It is noteworthy that in American publications, Bulgaria is most frequently associated with the themes of "poverty" and "war." References to Bulgaria in connection with "culture" remain

consistently peripheral throughout the period. In the British press, simultaneous mentions of Bulgaria in the context of war are the most numerous, with a sharp increase in the late 1930s. During the same period, references to Bulgaria linked to "culture" also rise, while mentions of poverty, though frequent, do not show a significant increase.

3.2.2. Travelogues About Bulgaria Between the Two World Wars (1920–1940)

In 1923, the British publishing house Jonathan Cape released the travelogue *In Many Places* by American journalist Clare Sheridan. The epigraph, referencing the iconic American poet Walt Whitman, along with the emphasis on the author's complete freedom to pursue objectivity as the sole measure of the text's value, structures the "American" perspective on Europe. The overexposure of incidental, unscripted events is presented as a claim to objectivity in representation, but it also reveals the underlying strategy. Linguistically, the text is clear, straightforward, and lacks layered depth. Clare Sheridan constructs her narrative on a single plane, avoiding any attempt to analyze the complexity of the situation in Bulgaria or Europe as a whole. Her textual strategy relies on unambiguity.

In 1936, Harper & Brothers published John Gunther's travelogue *Inside Europe*, which includes a description of Bulgaria in Chapter XXXII, titled "The Balkan Kings." While unique in its poverty and the personalization of its monarchy, Bulgaria shares the fate of other European nations witnessing the rise of fascism. Gunther uses topical and anecdotal elements to highlight the specific, only to subsume it under the general: in Bulgaria, as elsewhere in Europe, monarchy and dictatorship are incompatible, yet other figures stand ready to govern with firm authority. Gunther constructs his message through the metaphorization of the personal, which serves as a vehicle for broader generalizations about the future of nations. The strategy of distancing from the object achieves not so much an informative effect as a didactic, moralizing one.

In his 1938 travelogue *Guns or Butter: War Countries and Peace Countries of Europe Revisited*, Scotsman Bruce Lockhart shares his impressions of Europe on the eve of World War II. His overall assessment is that Bulgaria is a place of social and political stability. He notes that if, before the Great War, Europe anxiously awaited events from the Balkans, the current anxiety stems from the behavior of the Great Powers. Lockhart writes with concern about the state of British institutions while recounting his experiences in Europe. Against the backdrop of troubling news from home, Bulgaria appears to him as an oasis of calm. The persona of the Bulgarian monarch serves as a poignant reminder of the abdication of Edward VIII. Lockhart's

representation of Bulgarian society is achieved through distancing himself from it and seeking an external, definitive interpretation. This approach establishes a connection not with the local context but with an imagined British reader who might share the author's anxieties.

In 1934, the British publishing house Jarrolds brought out Henrietta Leslie's travelogue *Where East is West*. Within a labyrinth of encounters, Bulgaria gradually emerges as a "place westward in relation to a more distant East"—a liminal space, a shifting boundary between East and West. The text's construction relies heavily on subjectivity, with the author's impressions, sensory perceptions, emotions, and reflections taking center stage. In Leslie's travelogue, the image of Bulgaria is fragmented, multidirectional, and ever-changing. At the linguistic level, modernist influences are evident in the uneven register, rapid shifts from serious to playful tones, the use of self-irony, and the incorporation of folkloric elements such as proverbs and songs. Contrasting scenes create strong suggestive effects. The text's unevenness, oscillating between the frivolous, the tragic, and the dramatic, infuses the narrative with expressiveness and emotionality, resulting in a multilayered representation and ambiguity in the meanings of Bulgarian space.

The travelogue *Donkey Serenade* by British author George Sava was published in 1940 by Faber and Faber. Like Henrietta Leslie, Sava constructs a textual collage of personal observations, folk songs, and proverbs. However, unlike Leslie, he frequently shifts his narrative position, transitioning from an intrigued external observer to an informed participant and interpreter of Bulgarian social, cultural, and political life. The author's ambiguous stance in the text is mirrored in the ambiguous portrayal of the "Other"—the Bulgarian guide navigating the complexities of local reality. This guide is labeled with multiple nominal references, and due to the multivalence of his image, he alternately assumes and relinquishes the role of a guide, often losing authority and thereby serving primarily to facilitate the author's self-actualization. The peculiarities in the composite image of the "Other" challenge the notion of Bulgaria's present as a continuation of its past. While the past is portrayed as worthy of respect, the present is depicted as pitiful and absurd.

The travelogue *Ikons and Oxen* by Philip Thornton was published in 1939 by Collins. For Thornton, the longing that motivates his travels is tied to nostalgia for a lost pastoral England and a desire to discover authenticity where it has been preserved before succumbing to progress. The image of Bulgaria is constructed around the presence of the magical, exemplified by the description of a clairvoyant in the village of Bulgari and the *nestinari* fire-dancing ritual. Bulgaria emerges as a space of mysterious communion with the "Other," offering knowledge

that transcends words. It aligns with an man and cosmic order, embodies a depth of experience unknown to modern man, and serves as a source of spiritual insight.

We can draw several **conclusions** from a close reading of travel writings about Bulgaria between the two world wars.

1. The travelogues share a common theme—anxiety about the trajectory of global modernity and the lingering memory of war. In Bulgarian reality, the authors seek either signs of an impending catastrophe or a revival of their shaken faith in the values of civilization.
2. The image of Bulgaria in the travelogues of the 1920s and 1930s differs radically from that at the beginning of the 20th century. Rather than assessing Bulgaria's level of civilization or the need for Western economic influence, the descriptions now emphasize favorable evaluations, respect, and gratitude for enlightenment. These travelogues reflect doubt and skepticism toward the author's native culture, paired with a newfound appreciation for Bulgarian culture. This positive portrayal of Bulgaria inverts and reorders the values of traditional Balkanist tropes from the early 20th century. Chaos becomes harmony, savagery becomes civilization, and backwardness is reframed as a natural virtue. While the travelogues from the interwar period still rely on binary oppositions—Self-Other, center-periphery, and civilization-backwardness—the positive pole is now associated with the Other, the periphery, and backwardness.
3. There are both similarities and differences in the representative paradigms applied by American and British authors. In American travel writing, there is a deliberate emphasis on the educational function of the genre. These works often include descriptions of Bulgaria's socio-political landscape, warnings about the dangers of repeating historical mistakes, or encouragement for further exploration. The representative strategy focuses on portraying the world in a state of stasis, with an author of unwavering authority who provides definitive, clear interpretations of the scenes described. In contrast, British travel writings emphasize the communicative potential of the genre as a shared experience of reality. This reality is depicted as dynamic, multifaceted, and open-ended, resisting final interpretation. Characteristic features include shifting narrative positions, a loss of authorial authority, and an embrace of uncertainty in meaning.
4. The interpretation of these specificities in travel writing can be linked to authorship and the authors' social belonging, shaped by their cultural and national identities. These factors play a fundamental role in shaping the self-perception of travel writers. For American authors like Sheridan, Gunther, and Williams, the didactic tone reflects their self-reflection as

participants in a successful national project. In contrast, for the British author, travel writing becomes an act of self-construction, where the joy of traveling stems not from asserting a privileged status abroad but from escaping the confines of British society.

3.3. Bulgaria Behind the Iron Curtain (1945–1989): Variations in Portrayal

3.3.1. Historical Context

After World War II, the British government faced the need to reassess its political priorities. The war had bolstered the national spirit but also led to the decline of the British Empire, the loss of a third of the nation's wealth, and significant debt to the United States. In the 1950s and 1960s, British governments struggled to balance maintaining the welfare state with preserving strategic influence abroad. The country's international commitments proved unsustainable given its strained finances. As early as February 1947, economic pressures forced Britain to withdraw from intervening in Greece's civil war, which the Foreign Office believed was fueled by communist elements. The task of resisting communism in the Balkans was transferred to the United States, marking the beginning of American involvement in the region to counter the threat that "the entire territory from Greece to India would fall into the hands of communism." The Truman Doctrine formalized this shift, as the U.S. took on the responsibility of containing Soviet influence in Europe and the Balkans—a task Britain could no longer manage. President Truman framed U.S. intervention in Greece as both a moral and national duty, appealing to the religious sentiments of Americans: "...because the world is divided between free and enslaved peoples, and no matter how much we rely on God, where He is denied by so many, we must rely on ourselves" (Caute, 1978:30–31).

Within this context, Bulgaria emerged as a significant topic for both Great Britain and the United States. It became a key element in the cultural construct of the Cold War—a bipolar worldview that simplified interpretations of the global order, diverted attention from Britain's domestic tensions between its welfare state ambitions and foreign policy limitations, and justified Anglo-American cooperation. This framework also facilitated the permanent presence of the U.S. in Europe. Bulgaria was portrayed as part of a monolithic Eastern bloc, a product of Soviet expansionism. This representation of Bulgaria as an inherent component of the "unified East" served to reinforce American social consensus and legitimize U.S. leadership in foreign policy. Despite Bulgaria's peripheral status in Anglo-American policy, it was consistently

depicted in British and American publications either as a cunning collaborator and henchman of the Soviet Union or as a helpless pawn-victim of international communist forces.

3.3.2. Travel Writings About Bulgaria (1945–1989)

In 1947, Harold Arthur Lehrman published *Russia's Europe*, which constructs Bulgaria's image through a lens of tempered expectations—initially acknowledging signs of progressiveness but with notable reservations. As the narrative progresses, the recognition of individual and communal achievements grows more generous. However, the fate of the individual in Bulgarian society becomes increasingly precarious, threatened either by the terrorist tactics of an authoritarian state or by economic mismanagement stemming from Bulgaria's subordination to Soviet interests. Ultimately, Bulgaria is portrayed as a victim of Soviet expansion. The fact that the country itself hastened this process, driven by a sentimental attachment to its Russian liberators, transforms the narrative of Bulgaria as an obedient Soviet satellite into a cautionary tale.

In 1949, the London publishing house Sampson Low brought out Morgan Philips Price's travelogue, *Through the Iron-Laced Curtain: A Record of a Journey through the Balkans in 1946*. Price frames his encounters with Bulgarians primarily through the lens of Bulgaria's political alignment. His narrative serves to legitimize Britain's commitment to upholding principles of freedom in Bulgaria while justifying its cautious, wait-and-see approach in situations where direct intervention is geopolitically unfeasible or where internal resistance to the totalitarian regime is presumed to exist. Unsurprisingly, Price's portrayal of Bulgaria is dominated by its rural essence—the fertile lands of “old Bulgaria” and the prudence, the measured speech, and the curiosity of its peasants. Neither the peasant nor the defiant intellectual is depicted as a passive victim of the totalitarian regime. Instead, they are envisioned as proactive architects of a new order, steadfast guardians of democratic principles, and the mainstay of a society in which Britain's prestige remains firmly secured.

An example of Bulgaria's representation through the lens of 'oppressive uniformity' can be found in the travelogue *No Facilities for Women* by American author Charlotte Ebner. Ebner visits Bulgaria because, as she notes, 'Bulgarians issue visas to all foreign correspondents wishing to attend the treason trial of Nikola Petkov.' However, rather than focusing on the miscarriage of justice in the Bulgarian court, she shifts her attention to what she perceives as the moral degradation of Bulgarian society. She highlights the deeply suspicious practices of

shock work, the unnatural social position of working women, and the forced enthusiasm of youth brigades, using these elements to underscore her critique of the oppressive uniformity imposed by the regime

The motif of oppressive uniformity also appears in Bernard Newman's travelogue *Bulgarian Background* (1961). In his descriptions of interactions with locals, there is a striking lack of individualization; encounters are depersonalized, reduced to receiving inefficient service, exchanging information, or debating the merits and flaws of the two political systems—conversations in which the traveler invariably dismantles the illusions of his Bulgarian counterparts. The unnamed Bulgarian becomes a metonym for the entirety of Bulgarian society, portrayed exclusively through the lens of socialist propaganda.

An example of a counter-discursive approach to constructing Bulgaria's image can be found in Arnold Haskell's travelogue *Heroes and Roses* (1965). Haskell builds his portrayal of Bulgaria by adopting elements of the Bulgarian socialist national narrative and emphasizing their cognitive significance. His text relies on a declarative strategy, highlighting key themes such as discipline, elegance, and cheerfulness. Other generalizations include the connection between generations and respect for the elderly. To pre-empt accusations of bias, Haskell frequently references local authorities, lending his narrative a thesis-like structure. He contrasts well-known social realities from his homeland with those of the 'foreign' Bulgarian context. However, the 'foreign' or Bulgarian perspective lacks persuasiveness due to its absence of individualization. Bulgarian society is depicted entirely in its unity and collective action, revisiting the dominant motif of uniformity—but with a significant difference: in Haskell's portrayal, this uniformity is infused with joy.

In 1972, the publishing house Barrie & Jenkins released John Higgins' travelogue *Travels in the Balkans*. The text distinguishes itself from travelogues of the 1950s and 1960s—which were often factual, statistical, and thesis-like—by emphasizing individual perception and striving for artistic expression. Alongside his reflections on Bulgaria's spiritual sites, Higgins introduces another compelling theme: the transformation of Bulgarian society. His narrative suggests that Bulgaria holds exceptional discoveries of remarkable places and people, but only for the enthusiastic traveler with taste, knowledge, and cultural curiosity—someone willing to seek them out. Higgins critiques the convoy mentality prevalent in tourism and among locals, advocating for a more independent and discerning approach to exploration.

Leslie Gardiner's travelogue *Curtain Calls: Travels in Albania, Romania and Bulgaria*, published by Gerald Duckworth & Co. in 1976, constructs Bulgaria's image through unexpected twists: the terrifying becomes humorous, and the seemingly foolish takes on deeper meaning. The text is designed to challenge prejudices, and Gardiner demonstrates a willingness to shed his own through self-irony. His expressive language draws attention to his persona, perceptions, and evaluations, as well as to the unique individuality of Bulgarian reality. The result is an affirmation of Bulgaria's relevance within the broader tapestry of life.

The threads of the 'Bulgarian theme' in American public discourse are woven into Brian Hall's travelogue *Stealing from a Deep Place*, published in 1988. Hall's encounters with Bulgaria introduce several key themes: the stifling of entrepreneurship under socialist constraints, the flourishing of crime in collusion with the state, the perceived superiority of Western material culture over Bulgaria's technical backwardness, and the decline of the Orthodox Church, reduced to a state-sponsored tourist attraction. The textual and linguistic strategies employed rely on techniques of representation that create distance between the traveler/writer and the 'Other'—through contrast, parallel narrative structures, and profanization.

We can summarize that in English-language travel writings describing Bulgaria between 1945 and 1989, several characteristics stand out:

1. Bulgaria is consistently conceptualized as part of the Eastern Bloc, the "unified East," threatening the Western way of life. The persistent loading of its image with the meaning of "otherness" goes through several stages:
 - Denial of the rationality of practices in Bulgarian society.
 - Problematization of the moral dimensions of Bulgarian practices.
 - Problematization of the accessibility of Bulgarian space.
 - Rejection of the possibility to include Bulgarians within the writer's in-group.
2. The conceptualization of Bulgaria as the "Other" is achieved through text-building strategies of devaluation, including trivialization, parody, travesty of values, and defamiliarization of the familiar. This othering is particularly pronounced during the 1950s and 1960s, a period marked by the sharpest ideological opposition between East and West. As an element of inter-bloc opposition, the othering of Bulgaria is expected to diminish during periods of détente.

3. This is confirmed by travel writing about Bulgaria in the 1960s and 1970s. In the construction of Bulgaria's image during this period, the emergence of a counter-discourse is evident, manifested in the valorization of Bulgaria through recognition or attribution of value. The areas in which Bulgaria gains recognition are relevant to the author's native environment and the current themes of its public agenda. With an image outlined through the repertoire of the counter-discourse, Bulgaria is included in the in-group of the writer, such as the English left (according to Arnold Haskell), the educated English middle class (according to John Higgins), or all of humanity (according to Leslie Gardiner).
4. It is evident that the attributions "communist" and "satellite" to Bulgaria either say everything or say nothing. This variability of meanings is caused by fluctuating signifying practices, which in turn reflect the ongoing struggle between discourses aimed at either preserving or subverting the existing social order.

3.4. Bulgaria After the Transition (1990–2017): The Struggle for Return (of the Balkanist and Eastern European Discourse)

3.4.1. Socio-Political Context

Although it arrived on the wings of hope, Bulgaria's transition to a market economy soon took on darker tones: the economic collapse, hyperinflation, unemployment, crumbling infrastructure, environmental crisis, and social tension. The West pledged aid, but it was limited and contingent on specific conditions. The conditions attached to offers of assistance became an enduring feature of Bulgaria's relationship with the West, particularly during its bid for European Union membership. In British media, following the initial euphoria of 1989, the former socialist countries—especially Bulgaria—were swiftly recharacterized as an unruly conglomerate of criminal networks, traffickers, and mafia organizations, posing a perceived threat to Western stability. The fact that this invasion imagery was projected not onto state structures but onto citizens suggests that the division of Europe by the Iron Curtain has expanded into an inherent civilizational fault line between the West and the East.

Between 2007 and 2014, the British press most frequently referenced Bulgaria in the context of 'migration.' The country's image is metaphorically framed as both a threat and a natural disaster, often portrayed as a perilous menace jeopardizing the United Kingdom's welfare

system. Another recurring narrative depicts Bulgaria as an inhospitable homeland, compelling its citizens to seek better opportunities abroad. Furthermore, Bulgaria is consistently characterized as the poorest member of the European Union, with its government represented as a helpless captive of organized crime.

3.4.2. Travel Writing About Bulgaria (1990–2017)

Richard Bassett's travelogue, *Balkan Hours: Travels in the Other Europe*, was published by John Murray in 1990. The text's primary thematic focus on Bulgaria is tradition, which is woven into various unrelated contexts. These include the journalistic tradition of *The Times* and its commitment to passionate reporting, James Bourchier's admiration for Bulgarian traditions, and the reverence Bulgarians hold for historically significant sites. Bassett also explores the veneration of new communist-era saints, the traditional assimilationist policies toward the Turkish minority, and the longstanding practices of Bulgarian security services, which often regard foreign correspondents as spies. Additionally, he touches on Bulgaria's history of political violence (evidenced by figures like Georgi Markov and Stefan Stambolov) and the traditional obedience of the individual, among others. The result of this emphasis on tradition is that Bulgaria is once again cast as a place where time appears to have stood still, reinforcing a familiar Cold War-era representation.

David Selbourne's *Death of the Dark Hero* (1990), published by Jonathan Cape, deliberately explores the causes behind the collapse of socialism in Eastern Europe. The author positions himself as an indirect participant in what he describes as the "early phase of a revolutionary process." Rather than examining this process on a communal or societal scale, Selbourne focuses on its personal dimensions. This focus on the individual enables him to develop a nuanced interpretive framework, enhanced by a range of literary devices. Irony pervades his critique of the era's key figures. By portraying the dramatic struggle for survival of a disintegrating old order, Selbourne underscores the internal contradictions within the Eastern Bloc—particularly the authoritarian tendencies of its leaders and their inability to address the system's core problems with honesty. He identifies this inherent duality as the primary catalyst for the regime's downfall."

In *Neither Here Nor There*, published by Martin Secker & Warburg in 1991, Bill Bryson recounts his time in Sofia during the early years of Bulgaria's transition. The travelogue features a complex structure, interweaving memories of a 1973 visit to Bulgaria with observations from his 1990 journey. Bryson employs paradox as an artistic device to arrive at a sweeping

conclusion: Bulgaria embodies the quintessential dream of an American traveler precisely because of its perceived deficiencies. As a result, the section of Bryson's travelogue dedicated to Bulgaria transcends a mere account of travel or stay; it becomes a deliberate effort by the author to portray Bulgaria as a place untainted by globalization—a sanctuary of the lingering 'otherness' that serves as a lens for understanding the broader human experience.

Giles Whittell's travelogue *Lambada Country* (1992) is the work of a journalist and correspondent for *The Times* who reported from Russia and the U.S. The narrative is structured around a series of encounters with Bulgarians, aimed at dispelling skepticism about the 'revolution' by connecting its cause to the agents of change and lending it credibility. This is accomplished through the inclusion of firsthand accounts and perspectives from direct participants in the events. For instance, Violet Tzekov, the screenwriter of the film *Breathe*, discusses the creation of the film, which centers on protests against pollution in Ruse. Beyond its political significance, ecology emerges in various thematic iterations throughout the travelogue. One such iteration is the depiction of the landscape, which takes on symbolic weight as a representation of Bulgarian space—a realm where social energy drifts aimlessly in the aftermath of the Eastern Bloc's collapse.

Special attention is due to Eva Hoffman's *Exit into History: A Journey through the New Eastern Europe*, published in 1993 by Heinemann. In addition to using the narrative as a vehicle to explore the evolving dynamic between observer and observed, Hoffman also draws on other travelogues for context. She draws a parallel between her own developing perspective on Bulgaria and Rebecca West's attitude toward Yugoslavia in the classic Balkan travelogue *Black Lamb and Grey Falcon*. Like David Selbourne, Hoffman situates the epicentre of change within Bulgaria itself, emphasizing the exhaustion of the status quo and society's moral imperative to dismantle it. However, unlike Selbourne's assessment, Hoffman concludes that Bulgarians have successfully navigated their moral dilemmas in the new era. They make deliberate choices for their future, even at the cost of material hardship, strained personal relationships, contemplation of emigration, and other significant sacrifices.

Also published in 1993 is another significant work by an American author: Robert Kaplan's *Balkan Ghosts*. Kaplan faces a complex challenge: to address Bulgaria's socialist past while integrating it into the emerging narrative of democratic transformation. He achieves this by bringing the "ghosts" of the past to light while simultaneously downplaying their hold on the present. This is achieved by attributing new causality to Bulgaria's past, linked to the complex intertwining of the fates of the Balkan peoples. Whereas travelogues from the final

years of the Cold War often attributed Bulgaria's material and spiritual condition to its socialist politics, Kaplan reflects a post-Cold War shift. In his work, culture and Bulgaria's Balkan identity gradually emerge as the primary explanations for its political and economic realities.

Robert Kaplan revisits these themes in 2000 in his travelogue *Eastward to Tartary*. The portrayal of Bulgaria as a battleground takes centre stage: 'American and Russian values in Eastern Europe were still at war... Bulgaria was a painful, albeit small, point on this battlefield' (Kaplan, 1993:76).

Michael Palin's travelogue *New Europe* (2007) captures Bulgaria on the eve of its accession to the European Union. Written in the form of a diary during the filming of the television series *Around the World in Eighty Days*, the text consistently positions Palin as an external observer. He emphasizes his lack of prior knowledge about the places he encounters, a deliberate narrative strategy that fosters a sense of intimacy with the reader while maintaining a distinct distance from the observed subjects.

Between 2010 and 2017, a series of travelogues emerged, united by a prevailing theme of nostalgia for bygone eras. Among these are Patrick Leigh Fermor's *The Broken Road: From the Iron Gates to Constantinople* (2013) and Nick Hunt's *Walking the Woods and the Water*. In Hunt's narrative, the Bulgarian landscape is depicted as a site of destruction, characterized by unpredictable combinations, juxtapositions, contrasts, and conflicts between images. The motif of lost innocence emerges—a longing for the old Bulgaria that Patrick Leigh Fermor was fortunate enough to witness.

In terms of meaning and evaluation, Nick Hunt's travelogue aligns more closely with early 20th-century accounts of Bulgaria than with those from the early 21st century. The text constructs Bulgaria within the framework of British hegemonic Balkanist discourse, while introducing new motifs: Bulgaria is portrayed as a space that should not be deeply understood but rather disciplined or overcome. Paradoxically, Hunt's work revives the established tropes of Balkanism to describe Bulgaria as part of Europe, blending old stereotypes with a contemporary context.

Tim Moore's travelogue *The Cyclist Who Went Out in the Cold: Adventures Along the Iron Curtain Trail* (2017) brings to the forefront images from the past, reviving the discourse of inter-bloc opposition characteristic of the Cold War era. Through techniques of naturalization and dramatization, the text seeks to construct an original 'truth' about this space—depicting it as difficult to traverse, marked by the stigma of its recent history, and problematic even within

the context of the new European reality. Ideologically, while ostensibly affirming universal values through the perspective of the travel writer, the text subtly legitimizes the enduring suspicion toward the culture and practices of Bulgarian space, reinforcing a critical yet ambivalent perspective.

In summary, most travelogues published between 1990 and 2017 document extensive journeys through the former socialist bloc. With its newly regained political autonomy, Bulgaria emerges as a visible and intriguing travel destination. The Western world is captivated by the unprecedented transition from socialism to democracy, and travelogues serve as a lens through which this historic transformation is explored, interpreted, and often romanticized.

The motivations behind writing and publishing these travelogues are diverse:

- To revive memories of past cultural connections with this part of the world.
- To assess the nature and magnitude of the unfolding events.
- To speculate on future developments in the region.
- To document the key actors involved.
- To offer interpretations of the events.
- To articulate the author's personal reflections and sensibilities.

In terms of **content**, the travelogues converge around several central themes: memory of the past, reform, and crisis. These themes collectively shape the narrative landscape of the travelogues, offering diverse perspectives on Bulgaria's complex journey through post-socialist transition and its place in the broader European context.

The theme of **memory** brings to the forefront:

- Reflections on the culpability of the old regime (in the works of Bassett, Selbourne, Kaplan, and Moore).
- Distrust toward the current government, including accusations of duplicity (Selbourne).
- Concerns about Bulgaria's future (Bassett, Kaplan, Gioia, Thurlow).
- Nostalgia for the past (Fermor).

The conceptualization of Bulgaria as a place undergoing **reform** gives rise to:

- A focus on the key figures of the transition—reformers, bureaucrats, and ordinary citizens (Selbourne, Hoffman, Gioia, Kaplan, Whittell).
- Personalization of the driving forces within Bulgarian society, both past and present (Selbourne, Hoffman, Whittell, Kaplan, Fermor).
- An emphasis on the dynamics of Bulgaria's transition, characterized by its ambiguity (Selbourne), energy (Hoffman), spontaneity (Bryson), and perceived unmanageability (Whittell, Kaplan).

The dominant theme of **crisis** in Bulgarian space is developed through several interconnected threads:

- As a scarcity, marked by a lack of consumer goods and cultural resources (Bryson).
- As a crisis of trust in the structures of power (Selbourne).
- As a social catastrophe (Bryson, Palin, Gioia).
- As an ecological disaster (Whittell, Hunt).
- As a crisis of values (Kaplan, Goodwin, Hunt).
- As a terrain for personal challenge and the testing of one's resilience (Goodwin, Hunt).
- As a battlefield where the government and the criminal underworld collide (Kaplan).
- As a battlefield where global powers clash (Kaplan).

Conclusions from Chapter Three

The correlation of travel writing depicting Bulgaria with the historical context of their creation and reception reveals **discursive transformations** in the image of Bulgaria, reflecting the dynamics of historical processes.

1. **1900–1919:** Bulgaria emerges as a topic of interest for British and American society, as reflected in public statements by state leaders and intellectuals shaping public opinion. British print media, serving as a conduit for public sentiment, frequently associate Bulgaria with the semantics of 'atrocities' and 'unrest.' In contrast, American print media emphasize themes of 'valor,' 'heroism,' and 'modern progress' in their references to Bulgaria. This

thematic focus on Bulgaria, along with its evaluative discourse, transitions from public debate into English-language travel writing at the turn of the 20th century. Travelogues attribute multiple, often contradictory identities to Bulgaria. On the one hand, it is depicted as a marginal actor; on the other, as a central social force. When portrayed as the homeland of freedom fighters, Bulgaria inspires acts of philanthropy, charity, and advocacy within British and American liberal thought. Conversely, when depicted as a void—lacking memory or notable personalities—it retrospectively justifies conservative policies to its detriment. Finally, when characterized as a space of political, ideological, and labour activism, it legitimizes efforts to seek cooperation or expand external influence within its borders.

2. **Between the Two World Wars:** The dominant themes preoccupying Western society during this period are anxieties about global modernity and the lingering memory of war. In American media, Bulgaria is primarily conceptualized through the lenses of "poverty" and "war," while British media adds "culture" to these themes. When this interpretive framework is transposed into British travel writing about Bulgaria from this era, it gives rise to narrative strategies that reconfigure the cultural map of Europe. These strategies reimagine the European periphery and its perceived backwardness as positive attributes, while casting modern Western society in a negative light. This perspective, however, is not mirrored in travelogues by American authors, where the emphasis on Bulgaria's poverty and weak governance serves as a warning about the potential for renewed conflict, with the Balkans as its likely epicentre.
3. **1945–1989:** During this period, Bulgaria is consistently conceptualized as part of the Eastern Bloc—a product of Soviet expansionist policies and a perceived threat to the Western way of life. It becomes a key element of the cultural construct of the Cold War, shaped by foundational documents of American foreign policy aimed at fostering consensus in Western societies, diverting attention from Britain's foreign policy vulnerabilities, and justifying the necessity of Anglo-American cooperation and the permanent presence of the United States in Europe. In British and American publications, Bulgaria is framed either as a cunning collaborator and follower of the Soviet Union or as a helpless pawn and victim of the international communist threat. This dual framework is carried over into travel writing from the era, though with notable variations. The significance of labels such as "communist" and "satellite" fluctuates depending on the geopolitical climate: they gain prominence during periods of heightened East-West tensions (1945–1965 and 1979–1989) and recede during periods of détente from the late 1960s to the late 1970s.

4. **1990–2017:** Travelogues from this most recent period draw on conceptualizations of Bulgaria present in Anglo-American public discourse, where the binary opposition of East-West from Cold War rhetoric shifts to a Europe-Balkans dichotomy. This new framework highlights the perceived differences between former socialist countries and "old Europe." In travel writing, this opposition is revived to underscore "civilizational otherness" and, by extension, the perceived need for control, discipline, and conditional integration of Bulgaria into European structures. At the same time, the Eastern European discourse remains active, evident in the thematic focus of travelogues around the central motifs of "memory of the past," "reform," and "crisis. The leitmotif of "memory of the past" manifests through reminders of the guilt of the old regime, suspicion toward the current government, and nostalgia for a bygone era. The conceptualization of Bulgaria as a reforming society brings to the forefront the personalization of driving forces in Bulgarian society—both past and present—while emphasizing the dynamics of social life through descriptions of its ambiguity, unmanageability, and spontaneity. The most prominent leitmotif, however, is "crisis," which frames Bulgaria as a space of conflict—between civilization and barbarism, social catastrophe, ecological disaster, clashing geopolitical interests, and competing value systems.

In conclusion, at different historical moments, travel writing discourse about Bulgaria emphasizes certain conceptualizations while suppressing others. American publishing houses and authors often propagate a specific, context-dependent image of Bulgaria in travelogues, frequently contrasting with the image presented in British cultural production. This conclusion is supported throughout the study by applying the principle of historicity to analyse the content and linguistic expression of travelogues published between 1900 and 2017, as well as their connection to themes in Anglo-American public discourse.

IV. Results and Conclusions of the Study

The study explores the discursive construction of the image of Bulgaria in English-language travel writing published between 1900 and 2017, within the research framework of the theory of representation. The image of Bulgaria was examined as a floating signifier. It was established that the conceptualization of Bulgaria shifts within broad boundaries. These transitions from one signifier to another align with pivotal moments in Bulgaria's historical and political relations with the English-speaking world, reflecting distinct British or American perspectives.

The findings demonstrate that, across different periods and influenced by varying authorial attitudes, Bulgaria's image is associated with multiple signifiers. These signifiers evolve in response to changing geopolitical contexts and cultural perceptions, highlighting the dynamic and contested nature of Bulgaria's representation in Western travel narratives:

- **1900–1919:** *"land of unrest," "homeland of freedom fighters", "a territorial and historical void", "absence of memory and personalities"*.
- **1920–1939:** *"unique poverty," "unique culture," "a place of spiritual enlightenment"*.
- **1945–1989:** *"a cunning collaborator of the enemy," "victim of the enemy," "a place where time has stopped";*
- **1990–2017:** *"a threat and natural disaster," "uncomfortable home," "unique poverty."*

The study situates Bulgaria's image within a broader context—encompassing political, geopolitical, economic, social, and cultural dimensions—by examining the presence of the "Bulgarian" theme in Anglo-American public discourse and media references. By tracing these connections, a synchrony and interplay were identified between the portrayal of Bulgaria in travel writing and media reactions to related topics. This approach highlights how the thematic representation of Bulgaria in travel literature aligns with and reflects wider public and media narratives.

We demonstrated that travel writing is integral to a cyclical process of shaping external public opinion about Bulgaria. This process begins with the definers of public discourse—political elites and public intellectuals—whose narratives are subsequently adopted and amplified by the media. Our analysis included an examination of the quantitative and qualitative contributions of Anglo-American periodicals to the topic of "Bulgaria." Travel writing then enters this cycle through the efforts of authors and publishers, enriching the media portrayal of the world with personal narratives of encounters with Bulgaria. These narratives translate contemporary issues

observed in Bulgarian society into figurative language accessible to the "the man in the street." By participating in this process, travel writing validates and reinforces external policies and perceptions of Bulgaria at the level closest to everyday life.

We analyzed the policies and practices of major travel writing publishing houses in England and America, aiming to assess the role of travel writing within their publishing activities and the motivations behind their focus on travelogues about Bulgaria. Our findings reveal that publishers are largely influenced by the "habitus" of the publishing industry, reflecting a responsiveness to widely shared attitudes and trends. However, their success in travel writing publishing also stems from the pursuit of personal interests, preferences, and the development of innovative strategies. Bulgaria emerges as a theme in travel writing when, at specific historical moments, it aligns with the collective interests that publishers recognize as their own. The choice of interpretation and approach ultimately depends on the anticipated success of a given publishing strategy.

The analysis of selected travelogues reveals the following patterns in the construction of Bulgaria's image in travel writing:

1. **1900–1919:** Travelogues from this period reflect the cultural projections of Western interventionism and liberal engagement with Bulgaria. These texts attribute multiple, often contradictory identities to the country. On the one hand, Bulgaria is depicted as a marginal actor; on the other, it is portrayed as a central social actor. When framed as the homeland of freedom fighters, Bulgaria becomes a justification for acts of philanthropy, charity, and advocacy rooted in British and American liberal thought. Conversely, when depicted as a space of absence (of memory, of notable personalities), it retrospectively legitimizes conservative policies that work to its detriment. Finally, when portrayed as a site of political, ideological, and labor activism, Bulgaria serves to justify efforts to seek cooperation or expand external influence within its territory.
2. **Between the Two World Wars:** British and American travelogues from this period experiment with both impressionistic and analytical constructions of Bulgaria's image, reflecting the major themes preoccupying Western society—namely, anxiety about global modernity and the lingering memory of war. British travelogues depict Bulgaria as a "living old culture," a repository of "timeless values," and a bearer of "universal significance." These narratives reconfigure the cultural map of Europe, assigning a positive value to the perceived periphery and backwardness of Bulgaria, while casting modern Western society in a negative light. In contrast, American travelogues focus on Bulgaria's poverty and weak

governance, sounding alarms about the potential for renewed conflict originating in the Balkans. Both perspectives are deeply intertwined with broader anxieties about the trajectory of global modernity.

3. **The Cold War Years:** Travelogues from this period present varied portrayals of Bulgaria, enriched by contextual nuances, even as the overarching conceptualization remains consistent, depicting it as a "communist country," a "Soviet satellite," and a "place where time has stopped." As an element of the unified East, Bulgaria serves a role in fostering consensus within the unified West. Early in the period, British and American publications frame Bulgaria either as a cunning collaborator and follower of the Soviet Union or as a helpless pawn-victim of international power dynamics. However, during the era of *détente*, a counter-discourse emerges, introducing new themes such as the modernization of Bulgarian society, the decline of a "convoy mentality," and the emergence of a new personality, characterized by commendable traits, on the socialist stage. These narratives valorize Bulgaria and seek to integrate it into the cultural and social framework of the authors' native societies.
4. **Post-Transition (1990–2017):** Travelogues about Bulgaria after the transition are marked by the struggle for the return of Balkanist and Eastern European discourse. In Western public discourse, the former Soviet satellites are reframed as "captive nations of the East" that must be integrated into the democratic world, and after the deepening of the transition crisis, they are reframed again as a region of political instability, reviving the Europe-Balkans dichotomy, established in Balkanist discourse at the beginning of the 20th century. The joint functioning of Balkanist and Eastern European discourse in travel writing constructs an image of Bulgaria marked by "civilizational otherness," implying the need for control, discipline, and conditions for Bulgaria's integration into European structures. During the era of Bulgarian integration into the European and NATO structures, travel writing draws on signifying frameworks from public discourse—such as "natural energy," "apocalypse," "memory of guilt," "uncomfortable home," "borderland," and "test of endurance"—to shape Bulgaria's image. These conceptual frameworks revive early 20th-century symbolic representations of Bulgaria, serving to legitimize Western interventionist influence in the region.

We can conclude that the representation of Bulgaria in travelogues does not follow a progressively linear trajectory over time but rather operates cyclically.

This cyclical character can be explained by drawing a parallel between the collapse of the Soviet bloc at the end of the 20th century and the collapse of the Ottoman Empire a century earlier. At the beginning of the 20th century, there was little doubt about the need to protect and strengthen Europe's southeastern border. Balkanist representations of Bulgarian "backwardness" and "brutality" served to legitimize direct British civilizational intervention, while depictions of Bulgarian progressiveness justified recognizing Bulgaria as an ally of the British Empire in the Balkans. Similarly, after the collapse of the Soviet bloc, the need to stabilize and secure Europe's eastern border was unquestioned. This time, the European Union became the integrating and preserving structure, though integration required a lengthy process of proving eligibility for membership. Once again, Balkanist representations came into play, emphasizing Bulgaria's "liminality," "foreignness," and "unfamiliarity." These representations legitimized various restrictive measures: limiting the movement of Bulgarian labour to Western Europe, despite it being a fundamental right for workers in older EU member states; enforcing external control over Bulgaria's borders, transforming it into a buffer zone for "Fortress Europe"; implementing protectionist policies against competitive Bulgarian agricultural products, which stifled the country's agricultural sector; maintaining the U.S. visa regime for Bulgarian travelers; and generally reinforcing Western patronage over Bulgaria's economic life, imposing a subordinate status and stripping the country of its agency.

The analysis of English-language travelogues about Bulgaria reveals a consistent focus on geopolitical themes, from the relations between the British Empire and Bulgaria, to the rise of American influence in Europe, the dynamics of inter-bloc opposition, the collapse of the Eastern Bloc, and the expansion of the European Union. The study demonstrates how travel writing reproduces spatial images—particularly of Bulgarian space—rooted in global socio-political practices. In doing so, it reconstitutes traditional geopolitical concepts at the level closest to everyday citizens, contributing to the framework that sustains the existing world order.

Understanding how Bulgaria's image is constructed in English-language travel literature can serve as a crucial first step in developing targeted strategies to shape a more accurate and favourable representation of the country.

V. Contributions of the Dissertation

Theoretical Contributions

1. The journalistic genre of travel writing is examined as a form of constructing media reality primarily through the lens of historical discourse analysis. While traditional media studies often rely on content analysis to investigate media content, this study goes beyond that approach. It examines the content of travelogues in relation to a network of texts with thematic and structural similarities, tracing established discourses on a given topic at specific historical moments. By doing so, the study contributes to a broader analytical framework for understanding media messages, extending beyond the limitations of conventional content analysis.
2. The travelogue is analyzed as a media product deeply intertwined with the social context in which it emerges. This contextualization enhances the examination of the latent meanings embedded in media messages and opens up alternative pathways for interpreting their reception.

Scientific and Applied Contributions

1. This study is the first in the scientific literature to examine the image of Bulgaria in English-language travelogues over the specified period (1900–2017). It is based on a corpus of previously unexplored material within these parameters. Being unknown to both the Bulgarian mass and specialized audiences, the examined texts have not received due attention as media channels for constructing the image of Bulgaria through the formation of public opinion.
2. The study provides a comprehensive framework for analyzing the content and linguistic features of travelogues about Bulgaria, offering a detailed overview of British and American periodicals and publishing historiography. By utilizing archival materials, it highlights the connections between the portrayal of Bulgaria in travelogues and periodicals, as well as the alignment of travelogue publications with specific publishing strategies. This research contributes to addressing the oversight of media products that hold significant potential for enriching our understanding of media history.
3. The study highlights the role of popular English-language literature as a channel for cultural influence, promoting a privileged interpretation of national and ethnic identity. It

demonstrates that identities are social constructs, cautioning against attempts to fix national or ethnic identities in either dominant or subordinate positions.

4. The study offers an innovative interpretation of the travelogue as a political text. While it may appear to be an individual act of communication, the travelogue is shaped by evolving attitudes and beliefs shared by social groups. The multiple perspectives through which Bulgaria is presented to English-speaking audiences are influenced not only by the author's observations but also by publishing strategies and reader expectations. As a political text, the travelogue possesses a remarkable capacity to create images—and thus identities—that compete for influence within the field of power.

VI. The author's publications related to the subject of the dissertation

1. Boycheva, M. (2019). Bulgaria in passing: The images of the old and the new Bulgaria in travelogues by Patrick Leigh Fermor and Nick Hunt, UNWE Research Papers,(4) 173-188. <https://unwe-research-papers.org/bg/journalissues/article/10133>
2. Boycheva, M. (2023). The anglophone travelogue about Bulgaria at the beginning of the 20th century: creator of images and mediator between identities. Professional education 25/2023№4, 327-338
3. Boycheva, M. (2023). The textualized Bulgarian reality in American travelogues of the 1980's Media and public communications journal 2023, брой 54. <https://media-journal.info/?p=item&aid=459>
4. Boycheva, M. (2023). Potentialities of Using Travelogues as a Resource in the ESP Classroom. Yearbook of UNWE, (2), 145-154. <https://www.unwe.bg/doi/yearbook/2023.2/YB.2023.2.10.pdf>

VII. Bibliography

- Borisova, Evdokiya (2007). "Zhanrove v mediyite". (Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski“).
- Boycheva, Snezhana (2021). "Svoe i chuzhdo v edin mnogolik svyat: Interkulturnost i obrazovanie". (Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski“).
- Burdiyo, Pyer (1999/2012). "Edna konservativna revolyutsiya v knigoizdavaneto". V „Poleta na dukha“. (Sofia: Iztok-Zapad).
- Velichkov, Aleksandŭr (2001). "Rubin Henri Markŭm i Bŭlgariya". „Istoricheski pregled“ 2001/1-2: 129–162.
- Dimitrov, Ilcho (1996). "Angliya i Bŭlgariya 1938–1941". Tom 2. (Sofia: UI „Sv. Kliment Okhridski“).
- Dimitrova, Kristin (2015). "Efirni pesni i tayni sluzhbi". (Sofia: Kolibri).
- Dobreva, Elka i Ivelina Savova (1994). „Problemi na izgrazhdaneto na teksta“. (Shumen: Izdatelstvo „Glauks“).
- Dobreva, Elka (2011). „Aspekti na masmediynata realnost“. (Veliko Tŭrnovo: Faber).
- Efremov, Efrem (2021). „Zhurnalisticheskoto redaktirane“. (Veliko Tŭrnovo: Faber).
- Eftimova, Andreana (2014). "Medien ezik i stil". (Sofia: UI „Sv. Kliment Okhridski“).
- Monova, Totka (1999). "Mediatekstŭt". (Sofia: Paradoks).
- Paraskevov, Vasil (2011). "Bŭlgariya i Velikobritaniya predi i v nachaloto na Studenata vojna". (Shumen: Universitetsko izdatelstvo „Episkop Konstantin Preslavski“).
- Petev, Todor (2004). "Teorii za masovata komunikatsiya". (Sofia: SU „Kliment Okhridski“).
- Petrov, Milko (1988). „Publicistikata: istoriya, spetsifika, zhanrove“. (Sofia: VMEI).
- Petrov, Milko (2010). „Amerika – Sotsialniyat tropik“. (Sofia: Siela).
- Pundev, Marin (1996). „Bŭlgariya, Amerika, Rusiya“. (Sofia: Izdatelstvo Vesela Lyutskanova).
- Stoykov, Lyubomir (2006). „Kultura i medii“. (Sofia: UI „Sv. Kliment Okhridski“).
- Hristov, Ivaylo (2011). „Bŭlgarinŭt v globalniya svyat“. (Sofia: Izdatelska kŭshta „Zov“).
- Barthes, Roland, (1972) *Mythologies*, trans. Annette Lavers (London: Jonathan Cape).
- Bassett, Richard, (1990) *Balkan Hours: Travels in the Other Europe* (London: John Murray).
- Bell, Bill (2020) *The Market for Travel Writing* in Handbook of British Travel Writing, eds. Barbara Schaff. (Berlin, Boston: Walter de Gruyter).

- Bennett, Tony (2005) *Media, 'reality', signification* in Culture, Society and the Media, eds. Gurevitch, Bennett, Curran, Woollacott. (London: Routledge).
- Berger, Peter L. & Thomas Luckman, (1991) *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, new ed. (Harmondsworth: Penguin).
- Blanch, Leslye (1989) *From Wilder Shores: The Tables of My Travels*. (London: John Murray).
- Bloom, Clive (2002, 2008, 2021) *Bestsellers: Popular Fiction since 1900*. (Palgrave Macmillan).
- Bott, Allan (1919) *Eastern Nights and Flights: A Record of Oriental adventure*. (New York: Doubleday, Page & Co).
- Bourchier (1905) *The Balkan States* in *The Balkan Question The present condition of the Balkans and of the European responsibilities* eds. Luigi Villari (London: John Murray).
- Bourdieu, Pierre (1977). *Outline of a theory of practice* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Bourdieu, Pierre (1989) *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*, transl. by Lauretta Clough (1996) (Oxford: Blackwell Publishers).
- Brailsford, H. Noel, (1906) *Macedonia: Its Races and Their Future*. (London: Methuen).
- Bryce, James (1905) *Introduction*. in *The Balkan Question*, eds. Luigi Villari. (London: John Murray).
- Bryson, Bill (1991) *Neither Here nor There, Travels in Eastern Europe* (New York: Black Swan).
- Buxton, Noel (1913) *With the Bulgarian Staff* (London: Smith, Elder and Co., New York: Macmillan).
- Canfield, Cass (1971) *Up & Down & Around* p 123 (New York: Harper's Magazine Press).
- Cassell (1922) *The Story of Cassell* (London: Cassell).
- Caute, David (1978) *The Great Fear: The Anti-Communist Purge* (New York: Simon & Schuster).
- Charteris-Black, Jonathan (2004) *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis* (London: Palgrave Macmillan).
- Chilton, Paul (2004) *Analysing Political Discourses: Theory and Practice*. (London: Routledge).
- Chilton, Paul (2005) *Missing links in mainstream CDA*. In R. Wodak and P. Chilton (Eds.), *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis* (pp. 19-51). (Amsterdam and New York: John Benjamins).
- Cuthbertson, Ken (1992), *Inside the Biography of John Gunther* (Bonus Books).

- de Windt, Harry, (1907) *Through Savage Europe: Being the Narrative of a Journey throughout the Balkan States and European Russia* (London: T. Fisher Unwin).
- Dicey, Edward (1894) *The Peasant State: an account of Bulgaria in 1894* (London: John Murray).
- Dodd, Philip, ed.,(1982) *The Art of Travel: Essays on Travel Writing* (London: Frank Cass).
- Dodds, Klaus, (2004) *Global Geopolitics A Critical Introduction* (New Jersey: Prentice Hall).
- Duffy, Maureen (1989) *A Thousand Capricious Chances: History of the Methuen* (London: Methuen Publishing Ltd).
- Duncan, James & Derek Gregory, eds.,(1999) *Writes of Passage: Reading Travel Writing* (London and New York: Routledge).
- Ebener, Charlotte (1956) *No Facilities for Women* (London: Secker & Warburg).
- Edwards, Lovett Fielding (1941) *Danube Stream* (London: Travel Book Club).
- Entman, R. M. (1993). *Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. in: Journal of Communication 1993 (43/4)p 52(51-58)
- Entman, Robert M. (2007) *Framing Bias*. In:164 Journal of communication 57)(163-173).
- Etherton, P. T. & A. Dunscombe Allen (1928) *Through Europe and the Balkans: The Record of a Motor Tour* (London: Cassell).
- Fabian, Johannes (1983) *Time and the Other: How Anthropology Makes Its Object* (New York: Columbia University Press).
- Fairclough, Norman (1995) *Critical Discourse Analysis* (London: Longman).
- Fairclough, Norman and Ruth Wodak (1997) *Critical discourse analysis*. In T. van Dijk (Ed.), *Discourse as Social Interaction* (Vol. 2, pp. 258-284).(London and Thousand Oaks: Sage).
- Fairclough, Norman (2003) *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research* (London and New York: Routledge).
- Farley, D. G. (2010). *Modernist Travel Writing: Intellectuals Abroad*. (Columbia and London: University of Missouri Press).
- Feather, John (2005) *A History of British Publishing*. (London: Routledge).
- Fermor, Patrick Leigh, (2013) *The Broken Road: From the Iron Gates to Mount Athos* (London:John Murray)
- Fiske, John (1990) *Introduction to communication studies*. (London: Routledge).
- Flavin, Martin (1943) *Journey in the Dark* (NewYork: Harper Bros).

- Forchtner, Bernhard, (2017) *Historia Magistra Vitae: The Topos of History as a Teacher in Public Struggles over Self and Other Representation*. In *Routledge Handbook of Language and Politics* (London&New York: Routledge).
- Foster, Alan (1990) *The British Press and the coming of the cold war in Britain and the first cold war*, eds. Ann Deighton (Palgrave Macmillan).
- Foucault, Michel, (1970) *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, World of Man, trans. Alan Sheridan (London: Tavistock Publications)
- Foucault, Michel, (1971) *Madness and Civilisation: A History of Insanity in the Age of Reason*, new ed., trans. Richard Howard (London: Tavistock Publications).
- Foucault, Michel, (1975) *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, new ed., trans. Alan Sheridan (London: Penguin, 1991).
- Foucault, Michel, (1980) *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*, new ed., ed. Colin Gordon, trans. Colin Gordon, et al (Harlow: Pearson Education).
- Foucault, Michel, (1989) *The Archaeology of Knowledge*, new ed., trans. A. M. Sheridan Smith (London: Routledge).
- Fox, Frank (1915) *Bulgaria*, London: A. and C. Black Ltd.
- Fraser, John Foster (1906) *Pictures from the Balkans*, London: Cassell & Co.
- Fussell, Paul, (1980) *Abroad, British Literary Traveling Between the Wars* (New York and Oxford: Oxford University Press).
- Gardiner, Leslie, (1976) *Curtain Calls: Travels in Albania Romania and Bulgaria* (London: Duckworth).
- Gibbs, Philip (1913) *The Balkan War: adventures of War with Cross and Crescent*, (Boston: Small, Maynard & Co.)
- Gioia, Iris & Clifford Thurlow, (1992) *Brief Spring: A Journey through Eastern Europe* (Stroud:Alan Sutton).
- Glavanakova, Alexandra. (2023) „*Migrating Literatures: Bulgaria in the American Imaginary*”, *European journal of American studies* [Online], 18-4 | 2023.
- Goldsworthy, Vesna, (1998) *Inventing Ruritania: The Imperialism of the Imagination* (New Haven and London: Yale University Press).
- Goodwin, Jason. (1993) *On Foot to the Golden Horn: A Walk to Istanbul*. (London: Vintage).
- Grantham, David (2013) *The American Missionary Network and Theodore Roosevelt's Middle East Policy in American Diplomacy* October 2013.
- Gunther, John (1936) *Inside Europe* (New York: Harper Bros).
- Gunther, John, (1949) *Behind Europe's Curtain* (London: Hamish Hamilton).

- Hall, Brian, (1988) *Stealing from a Deep Place: Travels in South-Eastern Europe* (London: Heinemann).
- Hall, Stuart (1991) *Introduction to media studies at the Centre* in Culture, media, language. eds. Hall, Hobson, Lowe, Willis. (London: Routledge).
- Hall, Stuart (1992). *The West and the Rest* in Formations of Modernity eds. Hall and Gieben, (Oxford: Blackwell Publishers).
- Hall, Stuart & Paul du Gay, eds., (1996) *Questions of Cultural Identity* (London, Thousand Oaks and New Delhi: Sage).
- Hall, Stuart (1997) *The work of representation*. In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage/The Open University).
- Hall, Stuart, (1997) ed., *The Spectacle of the Other*. In *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage/The Open University).
- Haskell, Arnold L.,(1966) *Heroes and Roses: A View of Bulgaria* (London: Darton, Longman and Todd).
- Hawkins, Bruce (2001) *Ideology, Metaphor and Iconographic Reference*. In René Dirven, Roslyn Frank and Cornelia Ilie (eds.), *Language and Ideology. Volume II: Descriptive Cognitive Approaches*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins, (27–50).
- Hennessy, Peter (1992) *Never again: Britain 1945-1951* (London: Jonathan Cape).
- Hennessy, Peter (2006) *Having it so good: Britain in the Fifties* (London: Allen Lane).
- Herbert, Frederick William von, (1906) *By-paths in the Balkans* (London: Chapman and Hall).
- Herrmann, Ann (2000) *On Amelia Earhart: The Aviatrix as American Dandy*. Michigan Quarterly Review Vol XXXIX iss 1 Winter 2000.
- Higgins, John, (1972) *Travels in the Balkans* (London: Barrie and Jenkins).
- Hoffman, Eva Hoffman, Eva, (1993) *Exit into History: A Journey through the New Eastern Europe* (London: Heinemann).
- Holland, P. & Huggan, G. (1998) *Tourists with Typewriters: Critical Reflections on Contemporary Travel Writing* (Ann Arbor: University of Michigan Press).
- Hulme-Beaman, Arden G.,(1898) *Twenty Years in the Near East* (London: Methuen).
- Hunt, Nick, (2014) *Walking the Woods and the Water* (Nicholas Brealey Publishing).
- Huxley, Leonard. (1923) *The House of Smith, Elder*. (London: Printed for private circulation).
- Inman, Colin (1990) *The A & C Black colour books: a collector's guide and bibliography 1900-1930*. (Werner Shaw).

- Justice, Keith L. (1998) *Bestseller index of Publishers Weekly through 1990*. (McFarland & Co.).
- Kaplan, Robert D.,(1994) *Balkan Ghosts: A Journey through History*, new ed. (New York: Macmillan).
- Kaplan, Robert D.,(2001) *Eastward to Tartary: travels in the Balkans,the Middle East and the Caucasus* (Vintage Press).
- Keir, David (1952) *The House of Collins: The Story of a Scottish Family of Publishers from 1789 to the Present Day* (Glasgow: Collins).
- Kirova, Milena, (2015). *Bulgaria Imagined: English Travelnotes on Bulgaria from Mid-19th Century*, in *Colloquia Comparativa Literarum*, (Sofia University).
- Kostova, Ludmilla,(1997) *Tales of the Periphery: The Balkans in Nineteenth Century British Writing* (Veliko Turnovo: St. Cyril and St. Methodius University Press).
- Laclau, E. and Mouffe, C. (1985) *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics* (London: Verso).p 105-114 articulation and discourse
- Laclau, E. (1993) 'Discourse', in R. Goodin and P. Pettit (eds), *The Blackwell Companion to Contemporary Political Philosophy* (Oxford: Blackwell).volume 2 p 541.
- Lehrman, Harold Arthur (1947) *Russia's Europe* (New York: Appleton-Century).
- MacKenzie, John M. (1984) *Propaganda and Empire: The Manipulation of British Public Opinion, 1880–1960* (Manchester University Press).
- Le Queux, William, (1907) *An Observer in the Near East* (London: T. Fisher Unwin).
- Leslie, Henrietta,(1933) *Where East is West: Life in Bulgaria* (London: Jarrolds).
- Lewis, P. (2007). *The Cambridge Introduction to Modernism*. New York, (Cambridge University Press).
- Lippmann, Walter (1922), *Public opinion*. new ed.1998. (Transaction Publishers).
- Lisle, Debbie (2006) *The Global Politics of Contemporary Travel Writing* (Cambridge University Press).
- Lockhart, Bruce (1938) *Guns or Butter* (London: Putnam).
- Longworth, Philip, (1997) *The Making of Eastern Europe: From Prehistory to Postcommunism*,(Basingstoke and London: Macmillan).
- Lukas, W. Scott (1991) *Divided we stand* (London: Hodder & Stoughton).
- Madison, Charles A. (1966) *Book Publishing in America* (New York: McGraw-Hill).
- Mazower, Mark,(2000) *The Balkans* (London: Weidenfeld and Nicolson).

- McQuail, Dennis (1987). *Mass communication theory: An introduction* (2nd ed.). (Sage Publications, Inc.).
- Miller, William (1896) *The Balkans: Roumania, Bulgaria, Servia, and Montenegro* (London: T. Fisher Unwin).
- Mitchell, W.J.T. (1994) *Landscape and power*. Chicago University Press.
- Moore, Frederick (1906) *The Balkan Trail*, (London: Smith, Elder & Co.)
- Moore, Tim (2017) *The cyclist who went out in the cold*. (Yellow Jersey Press).
- Moran (Lord) (1966) *Winston Churchill: The Struggle for Survival 1945-1960* (Boston: Houghton Mifflin).
- Morgan, Charles (1943) *The House of Macmillan* (Macmillan).
- Mumby, F. Arthur & Ian Norrie (1974) *Publishing and Book Selling*. (London: Jonathan Cape).
- Nesta, Frederick. (2011) *The Series as Commodity: Marketing Fisher Unwin's Pseudonym and Autonym Library' in The Culture of the Publisher's Series: Authors, Publishers and the Shaping of Taste. Vol. 1, Palgrave Macmillan, 2011, pp. 171-187.]* .
- Neumann, Iver B. and Ole Wæver, (1997) *The Future of International relations: Masters in the Making* (London and New York: Routledge).
- Neumann, Iver B. (1999) *Uses of the Other – 'the East' in European Identity Formation* (Manchester: Manchester University Press).
- Newman, Bernard (1945) *Balkan Background* (London: Robert Hale)
- Newman, Bernard, (1961) *Bulgarian Background*, (London: Robert Hale).
- Overy, Richard (2009) *The Morbid Age* (Penguin Books).
- Palin, Michael, (2007) *New Europe*, (London: Orion House).
- Perrie, Walter (1991) *Roads That Move* (Edinburgh: Mainstream publishing).
- Phoel, Cynthia Morrison (2010) *Cold Snap: Bulgarian Stories*
- Pratt, Mary Louise, (1992) *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation* (London and New York: Routledge).
- Price, M. Philips, (1949) *Through the Iron-Laced Curtain: A Record of a Journey through the Balkans in 1946* (London: Sampson Low).
- Reese, Stephen D. (2008) *Prologue – Framing Public Life*. In *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World* eds. (London: Routledge)
- Reisigl, Martin and Ruth Wodak, (2001) *Discourse and Discrimination: Rhetorics of Racism and Antisemitism* (London: Routledge).

- Reisigl, Martin and Ruth Wodak, (2009). *The Discursive Construction of National Identity* (Edinburgh University Press).
- Richardson, Leeanne M. Richardson *Murray's Magazine: The Lessons of Failure* in *Victorian Periodicals Review*, Volume 46, Number 4, Winter 2013, pp. 499-525)
- Rose, Jonathan (2020) *Modernity in Print*. In: *A Companion to the History of the Book* eds. Simon Eliot (Wiley Blackwell).
- Sandbrook, Dominic (2006) *White Heat* (London: Little, Brown).
- Sava, George,(1941) *Donkey Serenade: Travels in Bulgaria*, (London: Travel Book Club).
- Selbourne, David (1990) *Death of the Dark Hero: Eastern Europe 1987-90* (London: Jonathan Cape).
- Seton-Watson, Robert W. (1919) *Europe in the Melting Pot* (Macmillan Co.)
- Sheridan, Claire (1923). *In Many Places*. (London: Jonathan Cape).
- Simmel, Georg (1908) *Sociology: Inquiries into the Construction of Social Forms* Translated by A. Blasi, new ed.(2009)(Leiden: Brill).
- Smith, Arthur D. Howden, (1908) *Fighting the Turk in the Balkans: An American's Adventures with the Macedonian Revolutionists* (New York and London: G. P. Putnam's Sons).
- Spurr, David, (1993) *The Rhetoric of Empire: Colonial Discourse in Journalism, Travel Writing, and Imperial Administration*, (Durham and London: Duke University Press).
- Stephens, George (1897) *With the Conquering Turk: Confessions of a Bashi-Bazouk* (Edinburgh: W. Blackwood and sons).
- Tebbel, John W. (1969). *The American Magazine: A Compact History*. (New York: Hawthorn Books).
- Tebbel, John W. (1972) *A History of Book Publishing in the United States: The Great Change 1940-1980*. Vol 4. (New York: R. R. Bowker Company).
- Tebbel, John W. (1987) *Between Covers: The Rise and Transformation of Book Publishing in America* (Oxford University Press).
- Thompson, C. (2011) *Travel Writing* (London & New York: Routledge).
- Thornton, Philip, (1937) *Dead Puppets Dance* (London: Collins).
- Thornton, Philip, (1939) *Ikons and Oxen* (London: Collins).
- Thorpe, Nick, (2013) *The Danube, A Journey Upriver from the Black Sea to the Black Forest* (New Haven and London: Yale University Press).
- Titscher, Meyer, Wodak, Vetter (2000). *Methods of Text and Discourse Analysis* (B. Jenner, Trans.). (London and Thousand Oaks: SAGE).

- Todorova, Maria, (1997) *Imagining the Balkans* (New York and Oxford: Oxford University Press).
- Tuchman, G. (1978) *Making News: A Study in the Construction of Reality* (Free Press).
- Upward, Allen, (1908) *The East End of Europe: The Report of an Unofficial Mission to the European Provinces of Turkey on the Eve of the Revolution* (London: John Murray).
- van Dijk, T. A. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 249-283.
- van Dijk, T. (ed.) (1997) *Discourse as Social Interaction: A Multidisciplinary Introduction*. Vol. 2. (London: Sage).
- van Dijk, T. A. (2001). Critical discourse analysis. In D. Tannen, D. Schiffrin and H. Hamilton (Eds.), *Handbook of Discourse Analysis* (pp. 352-372). (Oxford: Blackwell).
- van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Context: A Socio-Cognitive Approach*. (Cambridge: Cambridge University Press).
- van Dijk, Teun A. (2005) *Contextual knowledge management in discourse production*. In: R Wodak and P. Chilton (eds.), *A new agenda in (critical) discourse analysis* (pp. 71–100). (Amsterdam: Benjamins).
- Varagur, Krithika. (2022) *The Birth of the American Foreign Correspondent* (The New Yorker, March 17, 2022).
- Wodak, Ruth and Paul Chilton ((2005) (Eds.), *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis* (pp. 19-51). (Amsterdam and New York: John Benjamins).
- Villari Luigi (1905) *The Balkan Question: the Present Condition of the Balkans and of the European Responsibilities* (London: John Murray).
- Waugh, Daniel C. (2007) *Etherton at Kashgar: Rhetoric and Reality in the History of the "Great Game"* (Seattle: Bactrian Press).
- Whittell, Giles, (1992) *Lambada Country: A Ride across Eastern Europe* (London: Chapman).
- Williams, Maynard Owen. (1932) *Bulgaria – Land without a Farmhouse*. in *National Geographic* 1932/8.
- Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M. and Liebhart, K. (1999/2009 new ed.) *The Discursive Construction of National Identity*. (Edinburgh: Edinburgh University Press).
- Wodak, Ruth & Michael Meyer (2001) *Methods of Critical Discourse Analysis*, eds. (London: SAGE Publications).
- Wodak, Ruth & J.R. Martin (2003). *Re-reading the Past Critical and Functional Perspectives on Time and Value*. Eds.(Amsterdam: John Benjamins Publishing)

Wodak, Ruth, & Paul Chilton, (2005) *A New Agenda in Critical Discourse Analysis: Theory, Methodology and Interdisciplinarity* (Amsterdam: John Benjamins Publishing Company).

Wodak, R. (2009). *The Discourse of Politics in Action: Politics as Usual* (New York: Palgrave Macmillan).

Wolff, Larry, (1994) *Inventing Eastern Europe: The Map of Civilisation on the Mind of the Enlightenment* (Stanford, California: Stanford University Press).

Woods, H. C., (1908) *Washed by Four Seas: An English Officer's Travels in the Near East* (London: T. Fisher Unwin).

Wyon, Reginald, (1904) *The Balkans from Within* (London: James Finch and Co.).

Интернет източници

<https://archive.org/>

<https://www.hathitrust.org/>

<https://www.britishnewspaperarchive.co.uk/>

https://chroniclingamerica.loc.gov/#tab=tab_newspapers